

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nursedâ KAHRAMAN

YENİ İLETİŞİM VE BİLİŞİM TOPLUMU:
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YENİ ETKİLEŞİM PRATİKLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nursedâ KAHRAMAN

YENİ İLETİŞİM VE BİLİŞİM TOPLUMU:
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YENİ ETKİLEŞİM PRATİKLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

Danışman

Yrd.Doç.Dr.Elif KART

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nurseda KAHRAMAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Emine UÇAR İLBUĞA (İmza)

Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Elife KART (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Cem ERGÜN (İmza)

Tez Başlığı: Yeni İletişim ve Bilişim Toplumu: Üniversite Öğrencilerinin Yeni Etkileşim
Pratikleri Üzerine Bir Araştırma

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 28/01/2016

Mezuniyet Tarihi : 03/03/2016

(İmza)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT

Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ İLETİŞİM VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1.1. Yeni İletişim ve Bilişim Teknolojileri ve Toplumsal Dönüşüm	3
1.1.1. Yeni İletişim ve Bilişim Teknolojilerinin Ekonomik Etkileri.....	7
1.1.2. İnternetin Siyasal Bilinç Üzerindeki Dönüştürücü Etkileri	17
1.1.3. İnternetin Sosyo-Kültürel Açısından Etkileri	22
1.2. Yeni İletişim ve Bilişim Teknolojileri Dolayımında Kamusal Alan	28
1.2.1. İnternet ve Yeni Kamusal Alanın İnşası	31
1.2.2. Yeni Kamusal Alan Üzerindeki Etkileşim Biçimleri	34
1.2.2.1. Yeni İletişim Teknolojileri Üzerinden Yeni Toplumsal Hareketler	36
1.2.3. Yeni Kamusal Alanın Yeni Bireyi	44

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METADOLOJİSİ VE VERİLERİN ANALİZİ

2.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi	47
2.1.1. Araştırmanın Amacı ve Sorunsalı.....	47
2.1.2. Araştırma Alanı ve Örneklemi.....	49
2.2. Araştırma Metodolojisi ve Tekniği	51
2.3. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi	54
2.3.1. Üniversite Gençlerinin İnternet Kullanım Pratikleri	54
2.3.1.1. Gündelik Hayatta Yeni İletişim Teknolojilerinin Yeri.....	54
2.3.1.2. Yeni İletişim ve Etkileşim Alanı Olarak İnternet	57

2.3.1.3. Gençler Arasında Yeni Gruplaşma Biçimleri	60
2.4. Yeni İletişim Teknolojileri ile Birlikte Değişen Kimlik Algısı	63
2.4.1. Yeni İletişim Teknolojileri Üzerinden Bireylerin Siyasal Farkındalığı.....	65
2.4.2. Yeni ve Farklı Kimliklerle Karşılaşma Mekanı Olarak İnternet	68
2.5. Akışkan Benliğin İnşa Alanı Olarak İnternet	71
2.5.1. Kendini İfade Etme Aracı ve Özgürleşme Mekanı Olarak İnternet	72
2.5.2. Sanal Benlik ve Gerçek Benlik İkileminde İnternet.....	75
2.5.3. Yeni İletişim Teknolojileri ile Değişen Haberleşme Biçimleri ve Bilgiye Erişim.....	78
2.5.4. Sanal Uzamda Oluşan Yeni Kamusal Alan ve Gençlerin Katılım Pratikleri.....	82
SONUÇ	85
KAYNAKÇA.....	89
ÖZGEÇMİŞ	97

ÖZET

Bu çalışma küreselleşen ve bütünleşen dünyada internet ağlarının baskın bir konuma gelmesi ile birlikte toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve dönüşümleri irdelemektedir. Özellikle klasik anlamdaki kitle iletişim sistemlerinin genel özelliklerinin ötesinde yeni bir iletişim sisteminin ortaya çıkması ile birlikte postmodern bir toplumsal model üzerinden pratiksel anlamda yeni gündelik rutinlerin yaratılması, kamusal alanda yeni söylemlerin ve yeni toplumsal olayları meydana getiren yeni sosyal ağların temel yapısı analiz edilmektedir. Bu bağlamda yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal yapı üzerindeki etkisi üniversite öğrencileri ile yapılan derinlemesine görüşme tekniği ile içerik analizi yapılarak sınırlanmıştır. Yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal yapı üzerindeki dönüştürücü gücü ve üniversite öğrencilerinin gündelik pratiklerinde baskın olan sosyal ağların günümüz dünyasında hem avantajlı hem de dezavantajlı bir boyutta olduğu ve paradoksal bir yapıya sahip olduğu çıkarılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni İletişim Teknolojileri, Yeni Medya, Yeni Kamusal Alan

SUMMARY

THE NEW COMMUNICATIONS AND INFORMATICS SOCIETY: A RESEARCH ON THE NEW INTERACTION PRACTICES OF UNDER- GRADUATE STUDENTS

This study emphasized on changes and transformations in societal structure which starts with the dominant place of web and networks in the global world. Especially, when there is new communication system beyond the classical meaning of the social communication; creating of the daily routines over a post-modern society, new words and new social networks in the public sphere are analyzed. In that sense new communication techniques' effects on the societal structure are tested through college students and content analysis. As a result, transformable power of the new communication technologies on the societal structure and social networks, which is dominant on the daily practices on the college students, have both advantages and disadvantages in today's worlds and it can be concluded that it has a paradox structure.

Keywords: The New Communications Technologies, New Media, New Public Spaces

ÖNSÖZ

Yeni iletişim ve bilişim teknolojileri ile birlikte toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümler, yeni bir kamusal alanı ve bu kamusal alan üzerinden kendi “kültürel sermayesi” ile birlikte inşa edilen yeni bireyin etkileşim biçimleri irdelenmektedir.

Yeni iletişim teknolojilerinin dönüştürücü gücünün araştırılması sürecinde ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca tezimde bana sabırla yaklaşan ve yol gösteren Danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Elife KART’a teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca bana velilik yapmayı hiç bırakmayan ve araştırmam sürecinde beni motive eden babam Tefvik KAHRAMAN ve annem Gülser KAHRAMAN’a; varlığı ve sevgisi ile araştırmamda beni yalnız bırakmayan kardeşim Batın KAHRAMAN’a; basımı biten kitapları her defasında bularak kaynakçamı zenginleştiren hayat eşim Ali Can ÇALIŞKAN’a teşekkür ederim.

Nursedra KAHRAMAN
Antalya, 2016

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni üretim süreçleri akabinde enformasyon toplumunun gereklilikleri ve bilgi akışının internet üzerinden tanımlanması yeni iletişim teknolojilerinin günümüz dünyasında baskın bir yer edinmesine olanak sağlamıştır. Özellikle tüm dünyanın tek bir fikir üzerinden tanımlanması ve internetin bu süreçte en büyük araç haline gelmesi toplumsal yapıların dönüşmesini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda toplumsal fonksiyonlarda meydana gelen değişimler bireylerin yeni dünya düzenine uyum sağlamalarına ve etkin bir şekilde bu dünyanın parçası haline gelmelerine sebep olmuştur. İnternetin kritik hamlesi olan tüm dünyaya yayılım pratiği ve bunun genel olarak toplumsal yapılar üzerinden gündelik hayatın mikro parçalarına yayılması; genel anlamda toplumsal hayattaki revizyonun hazmedilmeden benimsenmesine yol açmıştır. İnternet üzerinden ortaya çıkan argümanlar; klasik anlamdaki iletişim pratiklerinin sorgulanmasına yol açmakta ve bu durumda beraberinde yeni medya dediğimiz olguyu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle gündelik hayatın temel pratiğinde bütünlük bir hal alan yeni iletişim teknolojileri, mikro ve makro ölçekte tüm yapıları enformasyon toplumuna dahil etmektedir. Bu bağlamda toplumsal yapının tüm katmanlarına dahil olan internet ve bununla birlikte yeni sosyal ağlar; ekonomik, siyasi ve kültürel alanı dönüştürmektedir. Kamusal alanın yapısal özelliklerinde radikal bir değişiklik görülmesi de aslında internet aracılığıyla içerik temelinde belirgin bir değişim yaşanmakta ve çoğunluğun genel durumuna göre şekil almaktadır. Sosyal ağların gündelik hayatta baskın gelen konumu ve tüm bu bileşenlerin internet ağları üzerinden inşa olması beraberinde klavye aktivistliğini ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmanın genel çerçevesini oluşturan yeni iletişim teknolojileri, küreselleşen yapıda kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle toplumsal katmanları etkileyen ve yapıların genel özelliklerinin dönüşmesine sebep olan internet, bilginin genel akışında internet ağlarını kullanmakta ve sistemin enformasyon üzerinden tanımlanmasına yol açmaktadır. İlk bölümde üzerinde durulan temel kavram toplumsal yapılarda yeni iletişim teknolojileri ile birlikte ortaya çıkan dönüşümlerdir. Özellikle ekonomik yapıdan başlayarak sosyo-kültürel yapıya doğru yapılan irdelenmede her katman birbiriyle iç içe geçmekte ve her yapı internet ile karşılıklı bir dönüşümsel boyuta ulaşmaktadır. Birinci bölümde tartışılan diğer kısımda ise yeni iletişim teknolojilerinin kamusal alan üzerindeki etkisi irdelenmekle birlikte klasik anlamda kamusal alanın çerçevesi çizilerek yeni sosyal ağlar üzerinden inşa edilen yeni kamusal dünyaya demokrasi, yeni sosyal hareketler ve birçok bileşke üzerinden

bakılmaktadır. Özellikle kamusal alan ve özel alan üzerinden mahremiyetin alt anlamlarda tartışıldığı ve internetin kamusal alanda kendini yeni söylemler ve bireylerin yeni pratikleri üzerinden kendi sınırlarını yeniden çizmesi üzerinde durulmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin dönüşümsel boyutu iki bölümde teorik anlamda tartışılmakta olup araştırma verileri pratik anlamda ikinci bölümde analiz edilmektedir. Özellikle yeni sosyal ağların dinamiksel boyutu nedeniyle Pamukkale Üniversitesi ve Akdeniz Üniversitesi öğrencileri üzerinden örneklem oluşturarak, görüşmeye dahil olan öğrencilerle derinlemesine görüşmeler yürütülerek, yeni iletişim teknolojilerinin gündelik pratikler üzerindeki etkileri sorgulanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ İLETİŞİM VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1.1.Yeni İletişim ve Bilişim Teknolojileri ve Toplumsal Dönüşüm

Dünya sisteminde insanlar, tarihsel süreç içerisinde sosyal ilişkiler temelinde etkileşime geçmiş olup zamanla bu süreç günümüz dünyasının küresel iletişim biçimlerine doğru evrilmiştir. Kavramsal olarak birçok farklı şekillerde karşımıza çıkan bu iletişim biçimi genel olarak yeni iletişim teknolojileri olarak tanımlanmakta ve bu yeni etkileşim biçimlerine ait “süper bilgi otobanı” olarak görülen interneti içermektedir. Eş zamanlı olarak bu yeni çağ “enformasyon çağı” olarak adlandırılmakta olup diğer faktörlerin bu dönemsel değişimlere etkisi her ne olursa olsun, yeni teknolojiler bu değişimlerin kaçınılmaz ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Wood, 2003: 39).

Yeni medya düzeni birçok dinamiği bünyesinde barındırmakta ve farklı değişkenler üzerinden “insan-çevre” faktörünü dönüştürmektedir. Ve bir anlamda bir bölümü bilgisayarlara (bilgi-işlem), bir bölümü ise iletişim araçlarına (haberleşme- telekomünikasyon ve yayıncılık) özgü işlem ve oluşumları barındıran iki yönlü, “melez” bir yapı çizmektedir (Törenli, 2005: 87). Bu yapının genel inşası ise internet üzerinden oluşmakta ve tarihsel derinlik olarak dünyanın en yenilikçi araştırma kurumlarından birinin çalışmalarında yatmaktadır: Bu çalışma Castells’inde belirttiği gibi, ABD Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Kurumu (ARPA) olup (2005: 58), güçlü sponsoruna atıfla ARPANET adını taşıyan ilk bilgisayar ağı, 1 Eylül 1969’da, ağın ilk dört bağlantısının Los Angeles’te dört farklı üniversitede kurulmasıyla devreye girmiştir. ABD Savunma Bakanlığı’yla işbirliği içindeki araştırma merkezlerine açık olan ağı, bilim-kurgu meraklılarının mesajlaşma ağı da dahil kendi iletişim amaçlarıyla da kullanmaya başlamışlardır. Bir noktada askeri odaklı araştırmaları bilimsel iletişimden, kişisel sohbetlerden ayırmak imkansız hale gelmiştir (Castells, 2005: 59). 1980’lerde ise hızlı bir süreçle, önce akademik çevrelerin yararlanacağı bir iletişim ağı, daha sonra ilkesel olarak kişisel bilgisayarı ve telefon hattı olan herkesin ulaşabileceği bir elektronik kitle iletişim aracı olarak geliştirilmiştir (Marshall, 2005: 345-346). 1990’lı yıllarda İnternet’in kullanımı, grafik aktarım kapasitesinin son derece sınırlı olması ve bilgiyi bulmak, indirmedeki güçlükler nedeniyle yeni başlayanlar için oldukça zordur. Yeni teknolojik hamleler, internet’in toplum geneline yayılmasını sağlamış olup internet sitelerinin içeriklerini yerlerine göre değil de, bilgiye göre düzenleyen, sonra da

kullanıcılara istedikleri bilgiyi bulabilmeleri için kolay bir arama sistemi sunan yeni bir uygulama, ‘world wide web’ tasarlanmıştır (Castells, 2005: 64- 65).

İnternet, gelişim süreci içerisinde küresel etkileşim alanında en geniş inşasını “World Wide Web” uzantısı ile sağlamış olup enformasyon otobanında önemli rol oynayan üç iletişim aracı –ev, okul ve iş yerine bağlanan tek ya da dijital ağların içindeki kişisel bilgisayarların, telefonun ve televizyonun- arasındaki yakınlaşmayla gerçekleşen muazzam genişlikteki interaktif iletişim sistemine denk düşmektedir (Dawson; Foster, 2003: 68). Aynı zamanda bu süreç 1995’te bir dizi ticari şirketin, özel ağlar arasında işbirliğine dayalı düzenlemelere gitmek için güçlerini birleştirmesiyle birlikte internet’in tümüyle özelleştirilmesinin önünün açılmasına sebep olmuştur (Castells, 2005: 59). Yeni iletişim teknolojileri araçsal olarak sosyal ağlar temelinde internet üzerinden kendini inşa etmekte ve bu internet ağı günümüzde küresel anlamda gündelik hayatın her alanını etkisi altına almaktadır. Bu anlamda günümüzde internet; bilgisayar aracılığıyla iletişimin belkemiğini oluşturmakta ve bilgisayar ağlarının büyük bölümünü birleştiren ağ olarak tanımlanmaktadır (Castells, 2005: 463).

Günümüzde kitle iletişim teknolojilerinin ağlar temelinde değişim ve dönüşüm geçirerek “yeni” bir iletişim alanı şeklinde deneyimlenmesinin temelinde yatan etken, internet ağlarının tüm dünya üzerinde etkin rolünden kaynaklanmaktadır. Böylece yeni medya düzeni olarak kavramsallaştırılan bu alan iletişimin küresel anlamda serpilip gelişmesini sağlayan ve giderek karmaşıklaşan bilgisayarların değişmesini ve bunların yalnızca ulusal değil aynı zamanda uluslararası noktaları da birbirine bağlayan otomatikleşmiş ve dijitalleşmiş bir telekomünikasyon sistemiyle birleştirilmesinde önemli etken olmaktadır (Stratton, 2002: 84). Uluslararası ağ anlamına gelen internetin farklı imkânlarla farklı amaçlar için kullanımı, bu ortamın yeni medya olma özelliğini artırmıştır. Dolayısıyla medyanın yeni medya olarak ifade edilmesi, iletişim sektöründeki gelişmelerle ilgili olmasının yanında iletişim sektöründe; bilgisayar kapasiteleri, bilgi depolarının geçmiştekinden daha hızlı artması, internet sağlayıcı servislerindeki olanakların artması, yeni iletişim teknolojilerinin küresel sermaye anlamında etkinliğini ortaya çıkarmıştır (Bat ve Vural, 2010: 3371-3372).

İletişim araçlarının 2000’li yıllarda internetin etkin rolüyle “yeni” tanımıyla ayrıştırılarak bölünmesi araçsal olarak sosyal dünyada tanımının ve içeriğinin farklılıkları üzerine mercek tutulmuş olup, omurgası bilgisayar ağlarından yapılmış, dili dijital ve göndericileri küresel olarak dağılmış; yeni iletişim ortamlarında küresel bir etkileşime olanak tanıyan ve yeni bir medya ortamında olduğumuzun altı çizilmeye başlanmıştır. Herhangi bir medya ortamının, bunun gibi devrimci bir nitelik taşısa bile, içeriği belirlemediği ve iletilen mesajları etkilemediği doğrudur. Fakat bu her saniye kamuoyunun zihnindeki küresel ve yerel

anlam üretimini oluşturan sınırsız çeşitliliği ve iletişim akışının çoğunun büyük ölçüde özerk bir kaynak olmasını mümkün hale getirmektedir (Castells, 2012: 25). Bunun yanında birbirinden farklı çalışmanın ve tartışmanın ortasında bulunan yeni iletişim teknolojileri ve temelinde bulunan internet ağları küresel ölçekte birçok alanın karşılıklı bağ(ım)lılığını ve ayrılmaz bir bütün olarak ekonomiden siyasete ve sosyalizasyon süreçlerinden bireysel kimliğe her türlü alanı etkisi altına almaktadır. Aynı zamanda enformasyon toplumunun belli gereklilikleri üzerine internet, mobil iletişim, dijital medya ve çeşitli sosyal yazılım araçlarının yaygınlaşması tarihsel süreçte yerel ve küresel iletişimi birbirine bağlayan yatay interaktif iletişim ağlarının gelişimini teşvik etmektedir. Sanayi toplumunda iletişim sistemleri bir kaynaktan çok sayıda kişiye giden tek yönlü mesajın kitlesel dağıtımını ile nitelenen kitle iletişim araçlarının etrafında toplanmasının aksine ağ toplumunda iletişimin temeli ise, hem eş zamanlı hem de eş zamanlı olmayan, çok sayıda kişiden çok sayıda kişiye giden interaktif mesajların çok-modlu değiş tokuşunu içeren yatay iletişim ağlarını içeren küresel ağlardan oluşmaktadır (Castells, 2012: 22). Tüm bu özellikler, yeni medya metinleri/ortamlarıyla kullanıcının kurduğu ilişkiyi, geleneksel medya metinleri ile kullanıcı/tüketicinin kurduğu tek yönlü iletişimden oldukça farklılaştırmaktadır (Binark, 2010).

Yeni iletişim ve bilişim teknolojilerinin temel özelliklerinden interaktif etkileşim ve anında tepki gösterebilme olgusu, bireyin “aktör-yapı” ilişkisindeki etkinliğini arttıracakı yönündeki tartışmalara yol açmıştır. Bunun yanında internetin sınırsız mecrası belli paradoksları içinde barındırır da iletişimin ağlar üzerinden zaman ve mekandan bağımsız bir şekilde gerçekleşmesine olanak sağlamakta ve mesajların aynı anda tüm yerkürede yayılabilir; birden çok birimde arşivlenebilir, saklanabilir ve gerektiğinde yeniden potansiyel olarak çok geniş bir sahada dolaşıma sokulabilir olması yeni iletişim teknolojilerinin geniş bir kaynak haline gelmesine yol açmaktadır (Kellner, 2004: 717-718). İnternetin bu tür özellikleri üzerinden tanımlanan yeni medya olgusu toplumsal anlamda dünya düzeninin temel yapı taşlarını yerinden oynatmadan daha etkin bir hale dönüştürmekte ve küresel anlamda ulaşılabilirliği ve erişimi kolaylaştırmaktadır. Bunun yanında bireylerin toplumsallaşma süreçlerinde ağların temel bileşenleri etkin bir rol oynamakta ve her kesimden bilgi iletişim teknolojilerine olan ilgiyi ve dolayısıyla sosyal medyanın gücünü arttırmakta, sosyalleşme kavramına da yeni bir boyut kazandırmaktadır (Bat ve Vural, 2010: 3349). Bu anlamda yeni medya olanakları bir yandan kullanıcıyı bireyselleştirmekte, öte yandan da sanal uzamda yeni bir biçimde toplumsallaştırmaktadır (Binark, 2007: 23). Sınırsız bir mecra şeklinde yorumlanan yeni iletişim ortamları etkinliğini arttırmaya çalışan birçok kurumun varlığının yanında kişisel anlamda da kendi kimliğini yeniden yaratmaya çalışan bireylerle karşılıklı bir

etkileşim halindedir. Ancak karşılıklı bu ilişkinin temelinde yatan tahakküm ilişkisinde internetin sınırsız alanı sorgulanmakta, araştırılmakta ve bu yeni ağ toplumu yapısı, gözetimi, denetimi kolaylaştırdığı gibi, toplumların kültürel yapılarının da kolaylıkla değişmesine yol açmaktadır. Çünkü yeni birey, en yakınındakilerle kopan ilişkilerinin yerine sanal dünyada oluşturduğu ilişkileri koymaktadır. Bu uzaklaşma, küresel düzendeki üretim, tüketim ve güç ilişkilerini de etkilemektedir (Acar, 2013b: 207).

Yeni medyanın temelini oluşturan internetin sınırsız bir kaynak olarak görülmesi ve bunun yanında küresel ölçekte erişiminin kolay olması enformasyon toplumunun dinamiklerine uygun düşmektedir. İletişimin sosyal ve kültürel yapısının yanında temelinde ve dönüşümünde yatan temel bileşenler gelişmiş ülkeler ve çok uluslu şirketler tarafından rekabetin, politik operasyonlar dahil egemenlik ilişkilerinin ve küreselleşmenin ana mecrası haline gelmektedir (Törenli, 2005: 151). Ekonominin küresel boyuttaki hakimiyetinin toplumsal süreçte yeni medya üzerinden yansımaları bu küresel ağların kapsamlı bir boyutta, Yeni Dünya düzeninin biçimlendirilmesi sürecinde merkezi bir rol oynamaktadır. Yeni medyanın araçsal katkısının iş başında olduğu bu süreç üç yönelimi, diğer bir ifade ile üretim, sermaye (akışı) ve hizmetlerin küreselleşmesini beraberinde getirmektedir (Törenli, 2005: 9). İnternet üzerinden oluşan sosyal ağlar, her daim karşılıklı ilişki içinde olan kurumlar arası ilişkinin farklı bir boyuta taşınmasına yol açmakta ve bu dönüşümde kültürel olan ekonomik olandan ayrı tutulmamaktadır. Kültür ve ticaret birbirinden beslenir hale gelmektedir (Kumar, 2004: 143). Yeni medya, “enformasyon otobanında” sahip olduğu birçok özelliği ile etkin bir yapıda olup, sosyal anlamda ortaya çıkan eylemleri kuvvetlendirse de ekonomik anlamda beslediği noktalar üzerinden küresel dünyanın sınıfsal yapısının göz ardı edilmemesine yol açmaktadır. Bu anlamda her alanda yeni elektronik karşılıklı bağımlılık, dünyayı küresel bir köy imgesinde yeniden yaratmaktadır ve dünya, büyük bir İskenderiye kütüphanesine doğru evrilmek yerine, çocuklar için bilimkurgu ürünlerinde olduğu gibi, bir bilgisayara, elektronik bir beyne dönüşmektedir (McLuhan, 2007: 48- 49). Kumar’ın da dikkat çektiği gibi, yeni medya, simgelerin berisinde duran bir nesnel gerçeklik duygusunu tümüyle silmiş olan, görüntülerin ve simgelerin her tarafı kapladığı yeni bir “elektronik gerçeklik” yaratmaktadır (2004: 150).

Küresel anlamda etkileşimin ekonomik ve sosyal boyutundaki karşılıklı yakınlık ve bağımlılık, internetin hayatın her alanında yayılım alanı bulmasına yol açmaktadır. Bu anlamda kurumsal yapıdaki her değişim ağlar üzerinden bireye ulaşmakta ve doğrudan yahut dolaylı yollardan etkilemektedir. Günümüzde her dinamik ya da statik hareket bu ağlar üzerinden kendini toplumsal bir meta haline dönüştürmekte ve sosyal ağlar üzerinde kendine bir yer

bulmaktadır. Bu anlamda sosyal ağ siteleri sadece kişisel arkadaşlık ya da sohbet değil, pazarlama, e-ticaret, eğitim, kültürel yaratıcılık, medya ve eğlenceye erişim, sağlık uygulamaları ve sosyopolitik eylemcilik de dahil her türden faaliyetlerin gerçekleştiği platformlar haline gelmekte (Castells, 2013: 200), tüm bunların ötesinde gündelik yaşamın rutini/akışı içerisinde bir alışkanlık ve yaşam biçimi haline dönüşmektedir (Toprak, 2014:26).

Yeni iletişim ve bilişim teknolojileri gelişim itibariyle birçok evreden geçse de temelde var olan düzenlerin sadece boyut değiştirmiş bir şekilde yapısal olarak küresel dünyaya adaptasyon sürecini kapsamaktadır. Toplumsal anlamda bireyin kendini ve çevreyi tanımlama sürecinde kurumsal ve sosyal olarak anlamlandırma sürecinde ortaya çıkan enformasyon toplumunun yeni hali “aktör-yapı” ilişkisinin yanında toplumun temel dinamiklerinin de dönüşmesine yol açmaktadır. Görsel-işitsel coğrafyalar ulusal kültürün sembolik mekanlarından uzaklaşmakta ve uluslararası tüketici kültürünün daha “evrensel” ilkeleri temelinde yeniden düzenlenmektedir (Morley ve Robins, 2011: 30). Ancak yeni medya ve söz konusu ağlar üzerinden gerçekleştirilen aktarımlar, paylaşımlar ne türden olurlarsa olsunlar, bu yeni iletişim kanalının olanakları ve sınırları ile değerlendirilmelidir (Toprak, 2010). Bunun yanında medyayı eski/ yeni biçimde “yapay” bir bölünmüşlük içerisinde değerlendirmek, her ikisinin sistem içerisinde bir bütün oluşturduğunu, birbirine eklemlenen, birbirini destekleyen, bu biçimde sistemin güç-iktidar yapısını sürdüren bir yapılanmayı da görmemek anlamına gelmektedir (Törenli, 2005: 163). Bu nedenle bütünsel anlamda internetle birlikte dönüşen iletişim teknolojileri küresel dünyanın eklektik yapısı ile birlikte değerlendirilmektedir.

1.1.1.Yeni İletişim ve Bilişim Teknolojilerinin Ekonomik Etkileri

‘Enformasyon toplumu’ olarak nitelendirilen günümüz dünyasında internet temelli yeni iletişim teknolojileri toplumsal dönüşüm üzerinde geniş bir etki yaratmıştır ve yaratmaya devam etmektedir. Ancak yeni iletişim teknolojileri ile dönüşen tüm kurumların yanında ekonomi faktörü bu durumdan hem etkilenen hem de etkileyen konumunda bulunmaktadır. Görünürde yeni iletişim ve bilişim teknolojilerinin kültürün küreselleşmesi üzerindeki geniş etkilerine nazaran ekonomi faktörü yeni iletişim teknolojileri ile kendini dönüştürmekte ve aynı zamanda yayılım alanını güçlendirmektedir.

İlk olarak içinde yaşadığımız dünya sistemin temel prensibine baktığımızda sürekli sermaye birikimine dayanan kapitalist dünya-ekonomisi olduğu; ikinci olarak, onun tarihsel bir sistem olduğu ve diğer bütün sistemler gibi (bir bütün olarak evrenden en küçük nano-sisteme kadar) bir ömrü olduğu bilinmektedir. Önce meydana gelmekte, kurallara ve yarattığı

yapılara uygun olarak “normal” ömrünü yaşamakta, sonra bir noktada sistem dengeden çok uzaklaşarak yapısal bir krize girmektedir (Wallerstein, 2013). Dünya ekonomisinde de hemen bütün ulusal ekonomileri köklü dönüşümlere zorlayan derin bir krizin 1970’lerden bu yana süregeldiği artık herkesçe kabul edilen bir görüş olmakla birlikte, krizin varlığına ve uzunluğuna dayanarak, 1970’lerden sonra kapitalist dünya sisteminde genişlemenin durduğu ya da kapitalist sermaye birikiminin ve üretim örgütlenmesinin artık kendini yenileyemeyeceği, dolayısıyla son evresine girdiğini söylemek de mümkün görünmemektedir. Belki de burada altının çizilmesi gereken nokta kapitalist dünya sisteminin yeni bir evreye girmiş olmasıdır. Uzunca bir zamandır toplumbilimciler bu evreye isim bulmaya çalışmaktadırlar. Bu evreyi anlatmak için “geç kapitalizm”, “geç modernite”, “postmodernite”, “radikal modernite”, “küreselleşme”, “post-fordizm”, “örgütsüz kapitalizm” ve benzeri deyimler önerilmektedir. Bu deyimler, söz konusu bu yeni evrenin yapısal özelliklerini ve toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel açıdan oldukça karmaşık ilişkiler içeren dünya sisteminin dönüşümünü açıklamaya aday kuramları simgelemektedir (Köse vd., 1998: 136).

Yeni iletişim teknolojilerinin ekonomik sistem üzerindeki etkisinden önce irdelenmesi gereken nokta ekonomik yapının küresel anlamda genişlemesinden önce kapitalist süreçte sahip olduğu temel dinamikler ve yaşadığı krizlerdir. Kapitalizm küresel olarak yeniden yapılandığı belli bir tarihsel dönemde doğmuş ve yayılım alanı bulmuştur. Bu bir tesadüf değildir; bugünün teknoloji devrimi kapitalizm için temel önemde bir araçtır. Dolayısıyla bu değişim sürecinde ortaya çıkan yeni toplum da tarihlerine, kültürlerine, kurumlarına, küresel kapitalizm ve enformasyon teknolojisiyle özgül ilişkilerine bağlı olarak farklı ülkelerde kayda değer bir tarihsel çeşitlilik gösterse de, hem kapitalist hem de enformasyoneldir (Castells, 2005: 15). Kapitalist ekonominin yeni iletişim teknolojileri ile karşılıklı ilişkisinde ortaya çıkan ve küresel dünya sisteminde, tarihsel olarak belli kritik noktalar dönüşümün temel dinamiklerini oluşturmaktadır. Fiber optik kablolar, uydu teknolojisi, sayısallaşma ve en son olarak internet ve ülkelerarası özel bilgisayar ağları 1980’li yıllara damgasını vurmuştur. Petrol firmalarından bankalara kadar, çokuluslu şirketlerin farklı ülkelerdeki faaliyetlerinin devamı için yeni teknolojilerle güçlendirilmiş iletişim ağları kilit roller üstlenmektedir (Özdemir, 2005: 210). Bu bağlamda ekonomik süreçte “küreselleşme”, kesinlikle tesadüfi ya da keyfi bir tercih değildir. Bu süreç, yapısal değişimlere bir cevap niteliğindedir; aslında, tam da eski tip emperyalizmin sermaye çıkarlarını temsil eden, kapitalist olmayan bir dünya oluşturma politikasında olduğu gibi bu teori de, kapitalizmin evrenselleştirilmesi teorisine bir cevap olarak, kapitalizmin mantığına uygun bir biçimde,

ekonomik etmenlerin tümünü içeren küresel sisteme ait sermaye ihtiyacının karşılanmasını sağlayan politik tercihleri temsil etmektedir (Wood, 2003: 64).

Kapitalist ekonominin temel kırılma noktalarının yapısal olarak onarım süreçlerinde toplumsal dönüşüm süreçleri büyük rol oynamaktadır. Bunların günümüzdeki en büyük tezahürü internet ile birlikte ortaya çıkan toplumsal dönüşümler ve aynı zamanda birçok şekilde kavramsallaştırılan küreselleşme sürecidir. Küreselleşme kavramı genellikle, ulusüstü alanda yapılanan kapitalizmin açıklanmasında temel bir öneme sahiptir. Ancak bu önem, sadece ürün ve hizmete dayalı ticaretle ilgili değil, sermaye akışı, para ve finansal kaynakların dolaşımı ile de bağlantılıdır. Ve esasen küreselleşmenin dünya genelindeki hakim oyuncularını, on yıldan fazla bir süreden beri ulusal sınırların ötesindeki pazar ve üretimi bütünleştiren birkaç yüz şirket şeklinde tanımlanmaktadır (McChesney, 2003: 7).

Küreselleşme olarak atfedilen bu dönemde değişen toplumsal yapılardan en belirleyici olanı ekonomik yapıdır. Toplumsal anlamda her dönemde kırılma noktalarını yeniden onararak, kendi lehinde revizyona uğrayarak, temelde aynı sistemi farklı şekillerde yaşantılamamıza sebep olacak şekilde karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel anlamda belli bir dönemde başat olarak kendini gösteren küreselleşme süreci, ekonominin temel etkenleri ile farklı şekillerde etkileşime geçmiş ve enformasyon teknolojileri ile günümüzde de etkisini gösteren kritik bir çağın başlangıcı olmuştur. Özellikle son dönemlerde enformasyon teknolojileri altında dolaşımın temel aktörü olarak karşımıza çıkan internet ağı, kapitalist ülkelerin ciddi bunalım içinde olduğu 1970 ve 1980’li yılların ertesinde gelmiştir (Ertürk, 2002: 198). 1980’lerdeki ekonomik, politik ve ideolojik değişim dalgası, küresel ölçekte dönüşüme uğramıştır. Kuralların kaldırılması, özelleştirme gibi ekonomik politikalarla, küresel ölçekte ekonomik yeniden- yapılanmanın yolu açılmıştır. Bu kapitalist atağa, iletişim ve enformasyon teknolojilerindeki hızlı gelişmelerin yaygınlaşması eşlik etmiştir (Kejanlıoğlu, 2004: 694-695). 1990’lı yıllarda ise, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve yönetiminin uluslararasılaşması yönünde ivme kazanmıştır. Bu sürecin birbiriyle ilişkili üç yönü bulunmaktadır: “Doğrudan yabancı yatırımların artması, çok uluslu şirketlerin küresel ekonomide üretici olarak oynadığı belirleyici rol ve uluslararası üretim ağlarının oluşması”dır (Castells, 2005: 147). Nasıl 20. yüzyıl ortalarında otomobil ve petrol üreticileri, 19. yüzyılın demiryolu ve deniz taşıma şirketlerinin ekonomik önemini tarihe gömdüyse, ‘enformasyon çağı’ ile birlikte internet de onları ve onlar gibi şirketleri, “eski ekonomiye” dönüştürüp, ekonomik önemlerini azaltmakta ve kapitalizmin öncü sektörü olmaya soyunmaktadır (Ertürk, 2002: 198). Enformatik çağın, ekonomik yapı üzerindeki dönemsel olarak kritik etkileri internet ağları üzerinden ticaretin küreselleşmesini, hatta küreselleşmenin kendisini

yaratmaktadır (Tanyol, 2002: 204). Dünya üzerindeki tüm uluslararası ilişkiselliği kapsayan küreselleşme olgusu ile birlikte toplumsal ekonomilerin karşılıklı bağımlılığına dayalı bir sistem içerisine girdiği ayyuka çıkmıştır (Acar, 2013b: 207). Bu bağlamda internet bütün diğer teknolojiler gibi zaten mevcut olan bir toplumsal ilişkiler sistemi içerisinde doğmuştur.

İnternet; küreselleşen ekonomi içerisinde son derece önemli hale gelen sermaye hareketliliğinin altyapısını oluşturmak için seçilmiş ve geliştirilmiştir. Bu seçim ve geliştirilme süreçleri verili toplumsal ve ekonomik ilişkiler çerçevesinde olmuş, belirli kullanım ve üstünlükler için tasarlanmıştır (Başaran, 2011). Bu sebeple kapitalizmin mübadele ve kar amacı güden ekonomik sisteminin küresel dünyada internet ağları üzerinden yeniden inşası temelde aynı düzlemde yükselmektedir. Globalleşme süreci dünyayı tek bir pazar çerçevesinde birleştirmesinin ötesinde, dünyanın kendisini bizatihi bir ‘pazar’a, yani bütün an ve noktalarında sadece piyasa kurallarının geçerli olduğu bir varlık alanına dönüştürmeye yönelik bir süreç niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla teknolojinin kendi içinden kaynaklanan bir zorunluluk değil, tam tersine, globalleşmeyi mümkün kılan teknolojinin, kapitalist üretim tarzı çerçevesinde, kapitalist sınıfın hedeflerine hizmet edecek şekilde, onun talepleri doğrultusunda gelişip biçimlenen bir teknoloji olmasının sonucu olduğunu göstermektedir (Cangızbay, 2004: 285).

Enformatik sistem içinde yeni iletişim teknolojileri “küreselleşme” sürecine en az iki kanaldan dahil edilmektedir; ilki, iletişim ve bilginin, dijital ve uydu iletişim teknolojilerinde meydana gelen olağanüstü gelişmelerle birlikte kapitalist ekonomilerde oldukça geniş ve önemli bir rol oynamaya başlamış olmasıdır. İkinci olarak, politik ekonomik dengede sahip olduğu konumun ağırlığı tartışılabilir, ticari medya, reklam ve telekomünikasyon pazarı hızla küreselleşmektedir. Üstelik küresel medya ve iletişim, küresel kapitalizm ordularının ilerlemesinde bazı sorumlulukları da üstlenmektedir (McChesney, 2003: 8-9). Yeni iletişim teknolojileri, toplumsal yapıyı dönüştürme sürecinde ekonominin başat aktörlerini etkisi altına aldığı ve iletişim alanında teknolojik gelişmelerin damgasını vurduğu bu sürecin, aslında bilimin ve teknolojinin, kapitalizmin verimlilik ve birikimi artırma yönündeki güçlü arayışlarıyla ilişkili olarak uygulamada ortaya çıkan gereksinimlerini giderme yönünde devreye sokulması söz konusu olmaktadır (Törenli, 2005: 84). Bu sebeple endüstriyel medya toplulukları ve iletişim sistemleri olarak kabul edilen sektörler arasındaki birleşmede yaşanan gelişmeler, toplumsal yaşamda çok daha büyük bir yayılım alanına sahiptir (McChesney, 2003: 14). Son dönemde dikkati çeken en önemli gelişme, küresel ticari medya sisteminin öne çıkmasıdır. Eş zamanlı dikkati çeken diğer önemli gelişme ise, genellikle dijital ağlarda ve özelde internet kullanımında meydana gelen artıştır. Telefon ve diğer tüm medya türleri

arasındaki geleneksel ayrıma dayanan dijital medya mantığı artık kaybolmaktadır (McChesney, 2003: 32). Kapitalist sistemde ‘küresel ticari medya’ ekonominin klasik yapısını tüm dünya üzerinde erişilebilir teknolojiler ile erişilebilir toplumsal ekonomik yapı haline dönüştürmüştür. Pazar, teknolojik araçlarla yayılım alanına daha hızlı erişebilir hale gelmekte ve bu durum toplumsal ölçekte siyasi ve sosyal anlamda tüm yapıları etkilemektedir. Yeni teknolojilerin gelişmesi üretim sürecini elektronikleştirmekte (Keyman, 1995: 56) ve ekonominin enformatik anlamda tahakkümünü artırmaktadır. Bu durum, yeni medya ve ağ yapılanmasıyla bağlantılı ekonomik- ticari dönüşümlerin, üretim araçlarında ve ilişkilerinde yaşanan gelişmeler temelinde; bu dönüşümü gerçekleştirmek üzere biçimlendi(rildi)ğini karşımıza çıkarmaktadır (Törenli, 2005: 144- 145).

Yeni iletişim teknolojilerinin temelini oluşturan internet ağları ekonomik yapının temel dinamiğini değiştirmemekle birlikte, yapısal anlamda enformatik sisteme göre dönüştürmektedir. Böylece sermaye, pazar ve üretim sürecini toplumsal sürecin yeni dünyasına adapte etmekte ve küreselleşme sürecini ekonomik yapı üzerinden temellendirerek toplumsalın diğer yapılarına entegre etmektedir. Enformasyon dolaşımını internet ağları üzerinden gerçekleştiren yeni oluşum, küresel ekonominin yapı taşları olan uluslararası şirketlerin bilgisini de bu ağlarla aktarmaktadır. İletişim ağlarıyla birbirine sıkıca bağlanan üretim güçleri, kapitalizmin gelişimine uygun olarak toplumsal yapının da değişmesi ve dönüşmesi için çabalamaktadır (Acar, 2013b: 206- 207). Castell’se göre internet ağları kendi içinde bağlantılı küresel ekonominin can damarını oluştururken (2013: 71), Güler, küreselleşme ve kapitalist sistemin değişim sürecinde öne sürülen temel argümanlarından birinin, bu sürecin enformasyon ve iletişim teknolojilerinin dolaysız bir ürünü olduğu düşüncesinin altını çizmektedir (Güler, 2011: 268). Farklı ekonomik yapılar içinde sabit kalan üretim ve tüketim kanalları içinde var olan sermaye, kar ve birikim sürecinin bahsedilen ‘küresel ticari yapı’ içinde dönüşmesi ve esnek birikime geçiş ile birlikte kısmen üretimde yeni organizasyon biçimlerinin ve teknolojilerin hızla uygulamaya konulması yoluyla gerçekleştirilmektedir (Harvey, 2010: 317).

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte tanımlanan yeni ekonomi kavramı küresel yapı içinde bulanık ve değişken olmakla birlikte genellikle belli temaları çağrıştırmakta ve internetin, verimliliği gibi, büyümeyi arttıran tedarikçileri, üreticileri ve tüketicileri birbirine bağlamanın yeni, daha etkili bir aracını sunduğu söylenmektedir. Bu kavramsallaştırmanın merkezinde gizemli bir öz vardır. İnternetin dev holdinglerle yeni girişimler arasında eşit şartlar oluşturarak rekabetin terimlerini değiştirdiğini ilan etmektedir. İnternet sonuç olarak, pazarın dinamizmini canlandırmakta ve iş dünyasının yaratıcılığının kasırga gücünü serbest

biraktmaktadır. İnternet, mevcut perakende araçları atlayarak yeni pazar fırsatları oluşturmaktadır. Maliyetleri düşürmekte ve düşük hacimli üreticilerin küresel pazarda ihmal edilmiş niş (niche) talebi karşılamalarına olanak tanımaktadır. Ayrıca internetin ağır hareket eden, hiyerarşik, Fordist, dev holdinglerin aksine pazardaki talep değişimlerine hızla yanıt üretebilen yatay, esnek ağ kuruluşlarını desteklediği bildirilmektedir (Curran, 2012b).

Günümüzde toplumsal hayatın bilgisayarlaşması, internet ağlarının ekonomik anlamda tüm dünyayı egemenliği altına aldığı ve ekonomik yapının git gide küreselleştiğini gözler önüne sermektedir. Bilgisayarlaşma ve elektronik iletişim, finans akımlarının gecikmesiz uluslararası eşgüdümüne görmezlikten gelinemeyecek bir önem kazandırmaktadır (Harvey, 2010: 185). Kapitalist sistem, ticaretin internet ağları üzerinden elektronikleşmesi ile birlikte kar ve üretim süreci bu tür ağlar üzerinden kendi sistemini ve kurallarını yaratmaktadır. Gelişkin iletişim ve bilgi akışı sistemleri, dağıtım tekniklerinde rasyonalizasyon adımlarıyla birleştiğinde, metaların piyasa sisteminde daha hızlı dolaşımını olanaklı kılmakta ve elektronik bankacılık ve kredi kartı türü ödeme araçları ters yönde para akımının hızını arttıran yeniliklere örnek olarak verilebilmektedir. Bilgisayarlaşmış alışverişin de katkısıyla finansal hizmetler ve piyasalarda da hızlanma yaşanmakta ve eş zamanlı olarak küresel menkul değerler piyasasında” yirmi dört saati çok uzun bir zaman” haline getirmektedir (Harvey, 2010: 318). Ekonomik yapıdaki tüm bu dönüşümler yeni medya ve ağ ortamı üzerinden yeni birikim düzeninde ekonominin tüm alanlarında yeni işbirliği olanakları sunmakta; e-hizmet türleri ile paraya tahvil edilebilecek yeni faaliyet alanları yaratmaktadır (Törenli, 2005: 151). Yeni iletişim ve bilişim teknolojilerinin dönüşerek enformasyon toplumuna olan etkisi öncelikli olarak üretim ve tüketim ilişkisi pratiğinde pazar üzerinde kendini gerçekleştirmekte ve kendine yayılım alanı sunmaktadır. Küresel ölçekte toplumsal yapının tüm alanlarında etkisi gözlemlenen bilgisayarlaşma sürecinde etkin faktör ekonomik yapı ve var olan ekonomik sistemdir.

Teknolojik gelişme ‘özgür’ bir bilimsel evrimin doğal sonucu olmaktan çok, belirli bir ekonomik belirlenimler sisteminden, bir üretim ilişkileri bütününden türeyen temel işlev olarak gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, geliştirilebilen teknoloji çoğunlukla, eklemelendiği ekonomik bağlamın yeniden üretimini ve meşruiyetini sağlayan bu olanaklar toplamını sunabilen sistemlerdir. Bir meşruiyet kurma stratejisi olarak düşünüldüğünde, teknolojik gelişme, gündelik yaşamın “kolaylaştırılması”na yönelik bir kullanım alanı olarak algılanabilir; zaten egemen üretim ilişkilerinin türediği ekonomik belirlenim süreci de teknolojiyi böyle kavramsallaştırmaktadır. Ancak, teknoloji salt bir kullanım düzeyi olarak sunulmasını öngören egemen siyasal söylemde gösterildiği kadar ‘nötr’ bir işlevle yüklü

değildir (Ergur, 1998: 149-150). Aksine internet küresel kapitalizmin gelişmesine yardımcı olmasının yanında, küresel kapitalizm karşıtlarının da işine yarar bir döngü izlemektedir (Tanyol, 2002: 207). Ancak bu döngüde internet ağları ekonomik sistemin temel ideolojisine uygun bir görüntü çizmekte ve eylemlerini başat olan kapitalist sistem üzerinden yürütmektedir. Bu küresel ölçekteki enformasyon politikası ise varlığını ve toplumsal meşruiyetini onu son derece gerekli ve vazgeçilmez olarak algılayabilecek bir tüketici kitlesini yaratarak kurmaktadır (Ergur, 1998: 156). Ancak internet bu tüketici yaratma sürecinde ağlarını yatırımcıların ve halkın üzerine akan bir zenginlik kaynağı olarak kullanmamaktadır. Bu nedenle internet alışverişte şimdiye kadar bir devrim yaratmamakta ve çevrimiçi alışverişin yaygın olduğu ülkelerde bile sınırlı çeşitlilikte ürün ve hizmette yoğunlaşma eğilimi oluşmaktadır. Hemen hemen en önemli sonuç internetin küçük ve büyük şirketler arasında eşit şartlar yaratmamasıdır (Curran, 2012b).

İnternetin ekonomik yönü göz önüne alındığında hem internetin hem de ekonomik yapının dönüşümsel etkileri toplumsal olgular üzerinden inşa edilmektedir. Öncelikle toplumsal anlamda ekonomik sistemin temel hareketlerine baktığımızda; ihlalleri önlemeye yönelik bir kontrol ve müzakere mekanizması çerçevesinde, serbest ticareti ticari kısıtlamalara uygun hale getirmek üzere Dünya Ticaret Örgütü kurulmuştur. Bunun yanında Birleşmiş Milletler topluluğunun ise geçen on yıl içinde barış ve insan hakları adına hareket eden meşru bir kolluk kuvveti olarak karşımıza çıkmıştır. Her iki kurumsal örgütlenmeler insanlığı ilgilendiren önemli konu başlıklarında altı ayda bir küresel toplantılar düzenleyen bir dünya medya merkezi olarak biçimlenmiştir (Castells, 2008: 417). Bu sebeple ekonomik yapıların sosyal çevre üzerindeki temel etkileri bu tür küresel ölçekli örgütlenmeler üzerinden belirlenmektedir. Bu sebeple ekonomik sistemlerin enformatik dünyada küresel etkileri ülkelerin günümüzde var olan ulus-devlet sisteminde sınırlı kalmakta ve küreselleşme içinde ulus-devlet anlayışı ve ekonomik yapının internet ile toplumsal örgütlenmeler üzerinde biçimlenen düzeni değişime uğramaktadır. Günümüzde sermayeler ulus devletlerin bütçelerini aşan çok uluslu şirketlerin, şubeleri arasında kurulan iletişim ve etkileşim sürecinde bu teknolojilerin hayati bir önemi olduğu görülmektedir (Önür, 2007: 199).

Küresel kapitalist sistemin çıkarına kullanılacak olan internet ağları küresel ekonomik sistem içinde büyüyen eşitsizlik, ekonomik durgunluk, pazarın çözülmesi, finansal istikrarsızlık, toplumsal kutuplaşma ve çevresel sorunlarla birlikte tanımlanmaktadır. Pazarlama ve yeni enformasyon teknolojilerinin oluşturduğu bileşke, bazı şirketlerin daha yüksek kar marjları ve pazar payları elde etmesini sağlayacak, daha fazla sermaye birikimine ulaşmasına vesile olacak ve geniş anlamda meta fetişizminin daha geniş bir evrenini

yaratacaktır. Ancak, kapitalist toplumun temel maddi krizini (hatta talep yokluğunu) çözmeyecek ve çelişkileri daha fazla derinleştirecektir (Dawson vd. 2003: 82-83). Bu durumun genel çerçevesi içinde ‘enformatik otoban’ ile günümüzde küresel kapitalizmin genel eğilimi, pazarın daha fazla genişletilmesi, kamusal alanların çevrenip kapatılması, kamu hizmetlerinin azaltılması ve giderek otoriterleşen bir siyasal iktidar yönünde bir eğilim çizmektedir (Zizek, 2013: 8). Bu durum internetin, büyük oranda akışkan ve çok merkezli çalışan bir mekanizma olsa da dünya ekonomi-politiğinden bağımsız olmadığını gözler önüne sermektedir. Söz gelimi; .com, .org gibi domain isimlerin satışlarının ve izinlerinin Amerika Birleşik Devletleri üzerinden verilmesi, sitelerin servis sağlayıcılarının yine büyük oranda aynı teknoloji imparatorluğunun sermayesinden oluşuyor olması, benzer biçimde sitelerin ekonomik olarak yaşamlarını devam ettirmeleri için gereken sanal para akışını sağlayan en güvenli şirketlerin söz konusu iktidarın parçası olduğunun açık bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Çelik, 2011: 124). Bu tip belirleyici bir durum üzerinden çok uluslu şirketlerin iletişim sayesinde yaşadığı çıkarımı yapılabilmektedir. Ekonomik sistem içinden dünyaya yayılmış olan girişim kimliğini bu şirketlere kazandıran olgu, internet ağları üzerinden oluşan yeni iletişim düzenidir. Bu şirketlerin işlerini yürütmeleri açısından bilgisayarlar ve uydular, mal ve hizmetlerini üreten işçiler ve fabrikalar önemli bir temeldir (Kumar, 2004: 20). Küresel pazar üzerinden yayılım alanı bulan birçok meta -petrol firmalarından bankalara kadar- çok uluslu şirketlerin farklı ülkelerdeki işlerinin dönmesi için iletişim ağlarını vazgeçilmez kılmaktadır. Ticaret sermayesinin uluslararasılaştığı dönemde iletişim ağları daha çok mal akışını kontrol etmeye yönelik bir oluşum sergilemekte (Geray, 2005b: 180), bunun yanında ekonomik yapının tüm eylemlerinde bir etkileşim ve yayılım alanı oluşturarak dünyanın tüm alanında erişim noktalarını genişletmektedir. Dünyanın belli başlı borsaları birbiriyle elektronik bağlantı kurmakta ve bu da hisse senedi fiyatlarının bilgisayar ekranlarında görülen enformasyon uyarınca dakikası dakikasına anında ayarlanmasına izin vermektedir. Ticaretin gece-gündüz sürdürülmesini, tarihte ilk kez mümkün kılmakta ve gitgide uygulamaya konmasına olanak tanımaktadır (Kumar, 2004: 29).

Neo-liberal ideolojinin keskin ideologlarının işbaşına gelmesiyle başlayan bu yeni dönem, tam da bu noktada oldukça etkileyici bir terim olarak “küreselleşmeyle” hegemonyanın aslında çok belirgin olan yüzünü saklamaya çalışmaktadır (Güler, 2011: 262). İlk dönem klasik ekonomiden itibaren var olan pazar ve kar arayışı bu perdenin altında kendine farklı olanaklar yaratmaya çalışan temel sistem; enformatik toplum anlayışı ile dünyanın arka planda itici gücü olmaktadır. Pazarı uluslararası düzeyde çok uluslu şirketlerin belirlediği bu yeni dönemde, çokuluslu şirketler, hammadde pazarlarına ulaşmak, üretimi

planlamak, kalite kontrolü, personel kayıtlarının tutulması, vergi ve yasal düzenlemeler, ülkeden ülkeye para transferleri gibi amaçlar için özellikle bilgisayar temelli iletişim ağlarını yoğun olarak kullanmaktadırlar (Özdemir, 2005: 210-211). Tüm bu dönüşüm üzerinde neo-liberal politikalar ve eylemler internet ağları üzerinde iktisadi determinist bir yapının varlığına referans olmaktadır. Enformasyon toplumu söylemi, teknolojinin desteğinde iktidarın yeniden inşası, ideolojik anlamda kapitalizmin nihai zaferini ilan etmeye, “emek-değer” kuramı yerine “bilgi-değer” kuramını ikame etmeye, emeği üretim ilişkileri içersinde etkisizleştirmeye ya da çatışmalardan (kapitalizmi krize açık halde tutan emekle sermaye arasındaki çatışmalardan) kurtulmuş bir kapitalizmi inşa etmeye endeksli olduğunu göstermektedir (Törenli, 2005: 152).

Ekonomik anlamda görülen ya da görülmeyen tüm sınıfsal ayırım, yeni dünya düzeninde gittikçe farklılaşmakta, buna karşın bu temel farklılık üzerinden kendini ayırtmaktadır. Bu nedenle internet ağları üzerinden oluşan yeni küresel yapıda pazar rekabeti (görece) bilgi-zengini ve bilgi-yoksulları arasında büyüyen bir dijital uçurum açmaktadır. İstikrarlı işi ve harcayacak parası olan yurttaşlar (çoğu kez kendi şirketlerinin ya da meslek örgütlerinin de yardımıyla) medyaya erişerek zaman ve yer satın almakta avantajlı durumda olmaktadır. Bunlar ayrıca yeni iletişim araçlarını, ürünlerini ve hizmetlerini kullanmakta da ötekilerden daha üstün bir konumda olmaktadır (Keane, 1999: 88-89). Bu durum yapısal anlamda tüm sınıf ayırımının değişmesini beraberinde getirmektedir.

Kapitalist toplumların tarihsel süreç içinde fordizmden post-fordizme geçişle ifadesini bulan bir dönüşüm sürecinde oldukları ileri sürülmektedir. Bu dönüşüm mantığının da daha demokratik (ve daha hoş) bir tüketici kültürü için yeni olanaklar getirdiği düşünülmektedir. Post-fordizimde daha esnek ve çoğulcu yaşam biçimlerine izin verecek, daha karmaşık ve bölümlere ayrılmış piyasaların oluşturulmasından söz edilmektedir (Robins, 1999: 175). Ancak tüm dönüşümler önünde sonunda ekonominin temel mantığını incir yaprağı ile örten yapısal dönüşümlerin ötesinde toplumsal anlamda yepyeni bir değişime yol açmamaktadır. Bu durum internetin insanlığı kapitalizmin ve ticari medyanın ötesine taşıyacağı düşüncesi gibi, internetin de son zamanlarda hızla ticarileşiyor olmasıyla bu durumun nasıl karşıtlık bulacağını gözler önüne sermektedir (McChesney, 2003: 32). İnternet küresel gezegendeki bütün ekonomik süreçleri kapsamamakta, bütün ülkeleri içermemekte ve çalışan bütün insanları kapsamamaktadır ama bütün insanlığın hayatını dolaylı olarak ya da doğrudan etkilemektedir (Castells, 2005: 166). Bu durumla alakalı olarak emek süreçlerinde, tüketici alışkanlıklarında, coğrafi ve jeopolitik kümelenmelerde, devletin yetkilerinde ve uygulamalarında, bu ve benzeri birçok alanlarda, radikal değişime ilişkin bol bol işaret ve gösterge mevcuttur (Harvey, 2010: 143).

Gelişmekte olan ülkeler üzerinde kurulan özelleştirme baskısının arkasında enformasyon üzerinden kapitalizmin yeniden yapılanması bulunmaktadır. Bu baskının önemli aktörleri arasında sanayileşmiş ülkeler ve çok uluslu şirketler vardır. Dünya çapında, gelişmekte olan ülkelerin kamu telekomünikasyon firmaları birer birer yabancı çokuluslu firmaların ellerine geçmektedir. Bu firmalar hem iletişim hizmetlerinden pay kapmak hem de kendi ulusal ekonomileri için stratejik önem kazanan iletişim ağlarının kontrolünü ele geçirmek istemektedir (Geray, 2005b: 195). Bu nedenle toplumsal anlamda ekonominin internet ağları üzerinden etkileri birçok aktörü farklı formlarda değiştirmekte ve eylemsel olarak ‘enformatik otobanı’ birçok ekonomik ideoloji üzerinden temellendirmektedir. Bu bağlamda ekonominin yumuşak karnını tüketim hali oluşturmakta ve bunu her anlamda geliştirmek için veri birikimi önem kazanmaktadır.

Bugüne kadar dünya genelinde çok az sayıda kuruluşun ve bilişim uzmanının sosyo-ekonomik öneminin farkına vardığı Big Data ve bununla ilgili teknolojiler son zamanlarda çok büyük önem kazanmaya başlamaktadır. Özellikle son bir iki yıl içinde bilişim devleri bu pastadan en büyük payı kapmak için geceli gündüzlü çalışarak, günümüzün en modern veri madenciliği tekniklerini kullanmaya olanak sağlayan Big Data ürünlerini birbiri ardına hizmete sunmaya başlamaktadır. Küresel kapitalist stratejinin bir parçası olduğu (Ergur, 1998: 152) varsayılan bu veriler internet kullanıcılarının internette gezinirken arkalarında bıraktığı dijital bilgi kırıntıları sanıldığından çok daha değerli hale getirmektedir. Bundan dolayı bu verilere “çağımızın ham maddesi” de denilmektedir. Birbiri ardına yapılan analizler sonrasında yapboz çözülmekte ve kullanıcının hangi haberlerden, reklamlardan, ürünlerden hoşlanıp hoşlanmadığından yola çıkarak, her bir kullanıcının özel tercihlerinin hatta bazı durumlarda politik görüşünün bile belirlenmesini sağlamaktadır. Bu süreç periyodik aralıklarla sürekli tekrarlanmaktadır. Buradan ortaya çıkan tablo açıkça göstermektedir ki artık pazarlama stratejileri hedef kitlelerden ziyade tek tek kişilere yönelmeye başlamaktadır (Ege, 2013: 23- 24).

İnternet ağlarının son yüzyıl içinde toplumsal süreç içinde yaratmış olduğu ‘enformasyon otobanı’ öncelikli olarak ekonomik yapının dönüşümünde büyük bir yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak sistemin temel yapılarına dokunmadan, tüm pazarı dünya olarak tanımlayan yeni ekonomik ideolojiler üzerinden tüketim ve kar anlayışını erişilebilir hale getirmektedir. Özellikle toplumsal ve siyasi ölçekte küreselleşme içinde ulus-devlet olgusuna karşıt bir durum yaratmakta ve tüm erişilemez alanları lehine döndürmeye çalışmaktadır.

1.1.2. İnternetin Siyasal Bilinç Üzerindeki Dönüştürücü Etkileri

Ekonomik yapının temel belirleyici etkisinin yanında başat olan bir diğer toplumsal yapı ise siyasi alandır. Toplumların tarihsel anlamda kırılma noktalarını belirleyen siyasi anlayış ve eylemler; yeni iletişim teknolojileri ve süregelen küreselleşme ile birlikte kendi kurumsal yapısını sorgulamakta ve dönüştürmeye çalışmaktadır. Özellikle internet ağları ile pekişen yeni küreselleşen dünyanın yapısal anlamda yayılım alanı geniş olan ulus-devlet anlayışının sorgulanmasına ve yeni siyasi hareketlerin bu bağlamda tartışılmasına neden olmaktadır. Tüm bunlardan ayrı düşmeyen ekonomik bağlamla birlikte siyasi söylemlerin kırılma noktası birlikte sorgulanmaktadır.

Kaçınılmaz bir süreç olarak küreselleşme herkese uzun vadede fayda sağlayacak şekilde karşımıza tarihsel anlamda alışılmışın dışında anti eylem yaratmaktadır. Bu söylemin reddedilemez en gerçekçi yanı hiç şüphesiz enformasyon ve iletişim teknolojilerinde baş döndürücü hızda yaşanan ilerlemelerdir. Bunun yanında yeni iletişim teknolojilerinin varlığının, küreselleşme sürecini daha da hızlandırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Fakat bu gerçek, sürecin tamamen güdümsüz, kendiliğinden gelişen bir olgu olduğunu göstermeyeceği gibi, iddia edildiği gibi bu süreçten her ulusun uzun vadede büyük faydalar sağlayacağını da kanıtlamamaktadır (Güler, 2011: 269). Tarihsel anlamda kritik noktalara eğildiğimizde Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Doğu-Batı eksenine kurulu uluslararası siyaset anlayışının sona erdiği görülmektedir. Bu küresel ekonomi politik yeniden yapılanma, aynı anda iki karşıt süreci getirmektedir: Bir yanda ulus-devletin krizi, uluslararası karşılıklı bağlantı çabaları; öte yanda bölgesel özerklik ve ulusçuluğun yükselmesidir. Bunlar, toplumsal hareketler için, yerel-küresel ekseninde yeni direniş ve muhalefet biçimleri geliştirmeyi gerektirmektedir (Kejanlıoğlu, 2004: 695). Bu süreç ile birlikte uluslararası sermaye, ulus-devlete ilişkin olarak ikili bir konuma sahip olmaktadır. Ulus-devlet modeli hem yerelliği ve pazarsızlığı ortadan kaldıran bir unsur olarak kapitalist birikim sürecini hem de sosyalist bloğa karşı "Batı ittifakını" mümkün kılmaktadır. Ulus-devletin serbest ticaret rejimine koyduğu engellerse uluslararası sermaye açısından olumsuz etkide bulunmaktadır. Ulus-devlete "katlanması" soğuk savaş ortamıyla doğru; kapitalist sistemdeki bunalımın derinliğiyle ters orantılı olduğunu karşımıza çıkarmaktadır (Geray, 2005a: 38). Bu ikilemin yanında küreselleşme ile birlikte diğer kırılma noktası olan II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ticaret rejimi içine alınmamış olan hizmetler sektörü sisteme dahil edilmek istenmesi ve ulus-devletin egemenlik sahasında sayılan eğitim, güvenlik, adalet, sağlık ve iletişim alanlarının da uluslararası düzeyde ticaret tartışmalarının konusu haline gelmesi sorun olmaktadır (Geray, 2005a: 40).

Enformatik dönüşüm ile birlikte küreselleşmiş dünyada siyasi yönetimin fiili yürütme birimi, ulus-devletler, uluslararası kurumlar, ulus-devletlerin birlikleri, bölgesel ve yerel hükümetler ve hükümet dışı örgütlerin oluşturduğu bir ağ devleti karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda küresel, ulusal ve yerel meseleleri müzakere eden, yöneten ve karara bağlayan bu ağ devleti olmaktadır. Ağ devleti, farklı bileşenleri arasındaki ve devletin her düzeyinin gerisindeki iktidar blokları dahilindeki iktidar ilişkilerini ifade etmektedir (Castells, 2008: 461). Böylelikle küreselleşme, ulus-devletin marjinalleştiği ve uluslararası “bağlılıkların” arttığı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Güler, 2011: 269). Küreselleşme çabaları ve enformatik toplum fikri ile birlikte ulus-devletin kontrolünde düzenlenen bir ekonomiden, küresel düzeyde tek tip bir birikim düzenine geçiş ve yeni birikim düzeni, küresel düzeyde birikim yapabileceği coğrafi bölgelerin tamamına erişebilmeyi istemektedir. Bu nedenle ulus-devletlerin kendi sanayilerini kurma doğrultusundaki etkinliklerini de zayıflatma çabası içine girilmektedir (Geray, 2005a: 47). Dünya finans sisteminin eşgüdüm bakımından gücünün yükselmesinin bedeli, ulus-devletin sermaye akımlarını ve dolayısıyla kendi maliye ve para politikasını denetleme kapasitesinin bir ölçüde azalmasına neden olmaktadır (Harvey, 2010: 189).

Toplumsal yapı içinde siyaset ve ekonominin eşgüdümü ile birlikte dönüşen ve dönüştürülen yeni dünya düzeninde internet ağları ve küreselleşme yapısal örgütlenmeler ile güdümlü bir hale gelmektedir. Bu bağlamda ne teknoloji ne de girişimcilik, küresel ekonominin kendi başına gelişmesini sağlamaktadır. Yeni bir küresel ekonominin kurulmasında belirleyici olan hükümetler, özellikle de en zengin ülkelerin, G-7 ülkelerinin hükümetleri ve Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi, onların yardımcı uluslararası kurumları bu alanda etkin bir rol oynamaktadır (Castells, 2005: 172). Dönüşüme uğrayan yeni siyasi toplum yapısı modern çağın merkezi egemen ulus-devlet fikrini (hem dış otoriteden bağımsız hem de tekeli altında bulunan araziye ve nüfusu yönetme yeteneğine sahip, askeri güç ve ekonomik çıkarlar tarafından korunan ulusal bir duygular topluluğu) çok zor durumda bırakmaktadır. Ulusal devletin hükümet organları artık yurttaşlarının hayatlarını tek başına belirleyememektedir (Keane, 1999: 136). Her ne kadar “küreselleşme” sadece, “ekonomik” rasyonalitenin coğrafi alandaki genişlemesi ve siyasal bir denetimden kurtuluş için atılan basit bir adım olarak görülse de kapitalizmin yayılmasını sağlamış olan uzun jeopolitik süreçte, ulus-devlete ait sınırlar son sınır, ulus devlet iktidarı da parçalanma noktasına gelen son engel olarak karşımıza çıksa da (Wood, 2003: 61) global yönetim ve global toplum kavramları temelinde hem ulus-devlete verilen ayrıcalıklı konumun reddine, hem de devlet dışı bir siyasal mekanın kurulmasının güvenlik, barış ve demokrasi

gibi çözümleri global olan sorunlar için gerekli olduğu varsayımına dayandırılmaktadır (Keyman, 1995: 58). Eş zamanlı olarak küreselleşme ile birlikte değişen ve dönüşen tüm yapılar, modernite projesinin ulus devlet- ulusal toplum ekseninde kurduğu ve devlet egemenliği söylemiyle sınırlandırılmış siyaset anlayışını bir meşruiyet krizine sokmaktadır (Keyman, 1995: 62). Enformatik sistem ile birlikte ulus-devlet yapısında var olan kırılma noktaları, sınırları merkezi ulusal devlet tarafından açıkça çizilmiş, birikimin yeniden üretiminin siyasal ve toplumsal yönetimi ve bu yeniden üretimin mekanı arasındaki eşanlılığın ortadan kalkışı ve merkezi ulusal devletin aşınmaya uğramasına neden olmaktadır (Amin, 1995: 8).

Yeni toplumsal düzlemde hem siyasi hem de ekonomik anlamda birleşen ve bütünleşen tüm ayrımlarla eşit olmayanlar arasındaki mücadelede; merkezler, hareketlerini meşrulaştıran ve “beş tekel” olarak adlandırılan tekelleri seferber etmektedir. Teknoloji alanında çağdaş merkezlerin yararlandığı tekeller, dünya çapında para akımını kontrol etme alanında faaliyet gösteren tekeller, doğal kaynaklara erişimde faaliyet gösteren tekeller, medya ve iletişim alanlarında faaliyet gösteren ve sadece ilettikleri küresel kültürü alttan alta standartlaştırmakla kalmayıp aynı zamanda, siyasal yönlendirmeler içinde yeni yollar açan tekeller ve tahrip gücü yüksek ağır silahlanma alanında faaliyet gösteren tekeller (Amin, 1995: 8-9) olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel ve ulus-devlet anlamında karşılıklı çelişik ve bütünleşik tüm toplumsal olgular yeni iletişim ve internet ağları ile birlikte sorgulanmaktadır. Tüm bunların yanında yeni enformatik sistem kendi oluşumunu meşrulaştırmak için küreselleşme üzerinden kendi çelişkilerini çözme arayışını sürdürmektedir. Ancak küresel iletişim medyasının mülkiyeti ve işletilmesinde teknolojinin edinilmesi ve bakımının çok pahalı olması, uyduların mülkiyeti, fırlatılması ve denetiminin birkaç zengin ülkenin tekelinde olması (Keane, 1999: 132) tüm siyasi ve ekonomik yapının karşılıklı bağlılığına yol açmaktadır.

Küresel sistem içinde özellikle ekonomik ve siyasi kanadın karşılıklı belirlenimleri içinde toplumsal anlamda yeni iletişim teknolojilerinin ulus-devlet sorunsalında, kendi alanı için mücadele eden siyasi temelli yeni toplumsal hareketler ortaya çıkmak için çabalamaktadır. Ancak bu süreçte internet ile birlikte yeni medya biçimlerinin ortaya çıkışı toplumsal iletişimin kendiliğinden demokratikleştirilmesini beraberinde getirmemektedir. Çünkü yeni medyalar da devlet denetimi altında bulunmakta ve iktidar ilişkilerini yeniden üretmektedir (Çoban, 2010: 15). Özellikle uluslararası bir sivil toplumun yaratılması yalnızca yasa koyuculara ve teknolojilere bırakmamak gerekmekte fakat bunun için, içinde yaşadıkları ulus-devletler ne olursa olsun, iletişimin yurttaşlar arasında enformasyon akışını aşağıdan

zenginleştirmek amacıyla çok atak çabalara gerek duyulmaktadır (Keane, 1999: 133). Yine de bu bağlamı tarihsel olarak irdelediğimizde iletişim teknolojilerini ilk kullananların her zaman askerler olduğu görülmekte ve askerler yeni sistemleri buldukları zaman önceki sistemler sivil kesime aktarılmaktadır. Askerlerden sonra iletişim ağlarını ilk kullananları sivil bürokrasi ve çok uluslu firmalar olmaktadır (Geray, 2005b: 180). Bu sebeple yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ile demokrasi arasında kurulan bu “doğrudan” bağ, internetin toplumsal kullanımı ve giderek ticarileşmesi göz önüne alındığında sorunlu hale gelmektedir (Şener, 2006: 63). Tüm bu enformatik gelişim içinde var olan tüm çelişkiler toplumsal anlamda yeni teknolojileri taraf içinde tarafsız kılmaya çalışmaktadır. Özellikle internete ve bilgisayar teknolojilerine erişim sorunu, enformasyonun bolluğu ve ticarileşmesi, internet üzerinde tekellerin kurulması, internetin “fragmanlaşmış” içeriği, devlet ve özel sermaye tarafından tüketiciye dönüşen vatandaşın denetlenmesi için yoğunluklu olarak kullanımı, aşırı bireysel kullanımı ve kullanım amaçları vb. sorunlar; internetin demokratikleştirici potansiyelinin sınırlılıklarını oluşturmaktadır. İnternet yeni bir demokrasi vaat etmekten ziyade kamusal meseleleri görünür kılmaktadır (Şener, 2007: 67).

Yeni iletişim ve etkileşim sistemlerinin ilk dönem rüyası olarak karşımıza çıkan enformasyon bolluğu, seçeneklerin fazlalığı, etkileşim imkanı, “katılımcı demokrasi”, “doğrudan demokrasi”, “agora” hayallerini harekete geçirmekte (Şener, 2006: 64), ancak süreç içinde büyük medya kuruluşları tarafından yönetilen görsel-işitsel medya politikası çağı ile daha çoğulcu ve farklılaşmış araçlar ve medya organizasyonları üzerinde yükselen ve de her bireye iletişim teknolojileri vasıtasıyla politik bir aktör olma olanağı tanıyarak, artan oranda ciddi sayıda birey ve gruba yeni kamusal alanlara erişim olanağı sağlayan internet çağı arasında bir ayrıma gitmek gerekmektedir (Kellner, 2004: 718). Kapitalist ya da kapitalistleşen ülkelerde siyasetin ve demokrasinin kitle toplumunun ve popüler kültürün dinamiklerine göre şekil alması, demokrasinin eşitlik ilkesiyle çatışan toplumsal eşitsizliğin küreselleşmeyle birlikte artarak sürdüğü, vatandaşın tüketiciye dönüştüğü, siyasi katılımın seçim zamanlarına indirgendiği, kamusal meselelerin geri plana itildiği ve topluma apolitikleşmenin egemen olduğu göz önüne alındığında yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ve internetin toplumlar için yapısal dönüşüm sağlayabilme potansiyeli önündeki sınırlar daha net olarak ortaya çıkmaktadır (Şener, 2006: 63).

Bilgisayarlaşma ile birlikte yeni toplumsal sistemler, birçok bilgi destek çalışması ve çalışma yöntemi de dijitalleşmektedir. Böylece şebekeleşmeyle, yani iletişimle birleşen bilgisayarlarla birlikte, bütün veriler ve yönetsel kontrol, köklü alışkanlıklardan enformasyon otobanının yüksek kapasiteli şebekelerine doğru kaymakta; tuğla, harç ve sabit bir coğrafya

üzerine kurulu olmaktan çıkarılmakta, enformasyon otobanına ait altyapı sistemlerinin oluşturduğu küresel şebeke üzerinde yeniden kurumsallaştırılmakta ve küresel düzlemde hareket edilebilir kılınmaktadır (Menzies, 2003: 109). Bu sebeple zenginlik, teknoloji ve iktidar ağlarının yol açtığı küreselleşme ve enformasyonlaşma, dünyamızı dönüştürmektedir. Üretim kapasitemizi, kültürel yaratıcılığımızı, iletişim potansiyelimizi güçlendirmekte ve eş zamanlı olarak aynı zamanda toplumlara da çözmektedir. Devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri kültüre, tarihe ve coğrafyaya dayalı olduğundan tarihsel temponun aniden hızlanması ve iktidarın bir bilgisayarlar ağında soyutlanması mevcut toplumsal kontrol ve siyasi temsil mekanizmalarını ayrıştırmaktadır (Castells, 2008: 97-98). Tüm bu dönüşüm içinde ulus-devletin tipik kurumları ve uygulamaları zayıflamakta ve kitlesel politik partiler yerini toplumsal cinsiyet, ırk, yerellik ve cinselliğe dayalı “yeni toplumsal hareketler”e bırakmaktadır (Kumar, 2004: 148).

Yeni iletişim ve etkileşim biçimleri ağlar üzerinden kendilerine biçtikleri dönüştürücü rol içinde henüz toplumsal deney sürecinde olsalar da, analitik açıdan önemli olan, ağlar oluşturmanın, özellikle de internete dayalı ağlar oluşturmanın yalnızca bir örgütlenme ve mücadele aygıtı değil, yeni bir toplumsal etkileşim, harekete geçme ve karar alma biçimi olduğunu vurgulamaktır. Yeni bir siyasi kültür söz konusudur: Ağlar oluşturmak, merkezin olmaması, dolayısıyla merkezi bir otoritenin bulunmaması demektir. Bu yerel ile küresel arasında hemen ilişki kurulması anlamına gelmektedir (Castells, 2008: 202). Aynı zamanda küreselleşme ile birlikte çözülmesi ya da pekişmesi arasında kalınan ulus-devlet anlayışında görülen kırılma noktaları enformatik sistem içinde postmodern bir toplumsal yapının varlığının altını çizmektedir. Bu bağlamda yeni iletişim medyaları uluslararası biçimde kullanıldığında, insanların kafasındaki, ayrı coğrafi uzamsallık ile dile getirilen ulus-devlet anlamı küçültmektedir. Bu açıdan bakıldığında, internetin hiperalanı, ulus-devletlerin, ulusal kültür savlarına destek olan coğrafi uzamsal oluşumlarını ortadan kaldırmaktadır (Stratton, 2002: 88). Dünyamızı yalınlaştırma ve bizimle benzer görüşlere sahip kişilerle bir araya gelme gibi meşru arzularla hareket ettiğimizde, toplumsal parçalanmayı ve ulus-devletin çöküşünü bilmeden hızlandırmakta (Saphiro, 2002: 192) gibi görülse de hükümet politikaları ile küreselleşmiş politikalar bir arada yaşamaya devam etmektedir. Çünkü uluslararası kapitalizm ne kadar ulus-devlet karşıtı olursa olsun ulus-devletsiz yapamayan (Geray, 2005a: 50) bir görünüm çizmektedir.

İnternet ile birlikte ortaya çıkan yeni iletişim teknolojilerinin etkileşim alanı olan toplumsal yapılar özellikle küresel sistem içinde kendini var etmektedir. Genel olarak sosyal ölçekte gözle görülür bir etkisi olan bu yeni oluşumun ekonomik ve siyasi yapılar üzerinde

doğrudan ancak üstü örtülü bir etkisi bulunmaktadır. Domino etkisi yaratan internet ağı öncelikli olarak ekonomik yapılara, siyasi yapılara ve en doğrudan sosyal hayata ulaşmaktadır.

1.1.3.İnternetin Sosyo-Kültürel Açidan Etkileri

Toplumsal süreçte I. Dünya Savaşı'ndan önce ortaya çıkan modernizm; üretim (makine, fabrika, kentleşme), dolaşım (yeni ulaştırma ve haberleşme sistemleri) ve tüketim (kitle pazarlarının, reklamcılığın, kitleye yönelik modanın ortaya çıkışı) alanlarında yeni koşulların yaratılmasında öncü rolü oynamaktan çok, bu koşullara bir cevaptır. Ama bu cevabın aldığı biçim, daha sonra küçümsenemeyecek bir etki taşımaktadır. Bu cevap, yalnızca bu hızlı değişimleri içselleştirme, düşünme ve kodlaştırma konularında işe yaramakla kalmamakta, bu değişimleri değişikliğe uğratma ya da destekleme yönünde hareket hattı konusunda da düşünceler ortaya koymaktadır (Harvey, 2010: 37). Bunun yanında iki savaş arası dönemin modernizmde standartlaşmış bilgi ve üretim koşulları altında, “doğrusal ilerlemeye, mutlak hakikate ve toplumsal düzenlerin rasyonel biçimde planlanmasına” inanç, özellikle güçlü görünmektedir. Ortaya çıkan modernizm, bundan dolayı, “pozitivist, teknoloji merkezli ve rasyonalist” bir karakter taşımakta; aynı zamanda da, planlamacılar, sanatçılardan, eleştirmenlerden ve ince zevkin öteki muhafızlarından oluşmuş seçkin bir avangardın ürünü olarak kabul ettirilmektedir (Harvey, 2010: 50). Tarihsel süreç içinde modernizm, küreselleşme ile birlikte dönüşüme uğramakta ve toplumsal yapı üzerinde etkileri temelde aynı görünüm ve tanımlama olarak farklılaşmaktadır. Özellikle toplumsal olaylar üzerinde yaşanan dönüşümler kırılma noktaları yaratmakta, kavramsal olarak farklı tanımlamalara bürünmektedir. Sanayileşme sonrası ortaya çıkan farklı kuramlar “enformasyon toplumu, post-Fordizm, post-modernizm” birbiriyle örtüşmektedir. Aralarındaki farklılıklar bir vurgu meselesinden ibaret değildir kuşkusuz; ama belli izlekler ve belirtiler sürekli yeniden ortaya çıkmaktadır. Sözelimi, enformasyon toplumu fikrini az ya da çok tanımlayan enformasyon teknolojisi, aynı zamanda öbür iki kuramın da merkezinde yer almaktadır. Küreselleşme diğer bir ortak paydadır. Yeniçağa ilişkin tüm açıklamalarda adem-i merkezileşme ve çeşitlilik öne çıkmaktadır (Kumar, 2004: 53). Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan internet ağları ile birlikte uluslararası kapitalizm dışında bu dönemi adlandırmaya yönelik “iletişim çağı”, “küresel çağ”, “ağ toplumu”, “sayısal kapitalizm”, “enformasyon/bilgi toplumu”, “sanayi sonrası toplum”, “denetim toplumu” vb. kavramlar, hem temel aktörün kimliğine (çokuluslu şirketler) hem de bu aktörün ekonomik-politik faaliyetlerinde kullandığı

temel araçlara (bilgi teknolojileri veya yeni medya) açıklık kazandırmaktadır (Törenli, 2005: 12).

Enformasyon toplumu, ağlar ile birlikte toplumsal ilişkileri ve sosyal dünyanın temel dinamiklerinin özelliklerini değiştirmeye çalışmakta ve tüm toplumsal yapıları bu değişime dahil etmektedir. Özellikle modernizm sonrası bir çağın görünümünü kritik bir farklılık üzerinden tanımlamaktadır. İnternet ile birlikte kapitalizmin sistemsel birliği, “nesnel yapıları” ve bütünleştirici zorlamaları yerini, birçok toplumsal gerçekliğin bir kolajına, dolambaçlı bir yapıyla tekrar düzenlenebilecek kadar çeşitlilik içeren ve çoğulcu, esnek bir yapıya bırakmış olduğu karşımıza çıkmaktadır (Wood, 2008: 275). Özellikle 2000’li yıllardan sonra internet aracılığıyla web tabanlı yeni bir mecra internetin kullanım alanını genişletmiştir (Castells, 2013: 21). Yeni enformasyon alanının küresel bağlamda işlevselliği çok geniş olarak görülmektedir. Herhangi bir yere gitmeye gerek kalmadan; enformasyon evinize ya da büronuza getirilebilmektedir. İlke olarak herkese, her yerde, istendiği anda açık olan, dünya çapında elektronik kütüphaneler, arşivler ve veri bankaları şebekesi doğmaktadır (Kumar, 2004: 23). Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte politik, ekonomik ve kültürel hayat şimdi küresel düzeyde cereyan eden gelişmelerden güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Bunun beklenmedik sonuçlarından biri, yerel olanın yenilenmiş bir önem kazanması, ulus-altı ve bölgesel kültürlerin tahrik edilmesi yönündeki bir eğilimdir (Kumar, 2004: 148).

İnternet ile birlikte dönüşen tüm toplumsal yapıların temelinde ekonomik sistemde oluşan değişim ve bu durumun tüm diğer yapıları da beraberinde dönüştürme olgusu yatmaktadır. Özellikle son yüzyılda ortaya çıkan ve kavramsallaştırılan enformatik toplum yapısı kendini küresel ekonomi ve küresel kültür üzerinden gerçekleştirmektedir. Toplumsal aktörlere farklı bir deneyim ve hareket alanı sunan bu yeni yapı eklektik ve eylemsel yapısı ile kapitalist sürecin değişimini gösterir nitelikte olup, özünde yine aynı başlangıç noktasına dönmektedir. Ancak yine de kapitalist ekonomilerin tarihsel gelişimi kültürler, kimlikler ve yaşam tarzları bakımından önemli imalar barındırmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesi, şimdi bir kültürel dönüşümle ve kültürel küreselleşmeyle ilintilidir. Bu bir anlamda, evrensel kültür üretimi demektir (Morley ve Robins, 2011: 155). Küresel bir pazarın ve küresel şirketlerin yükselişi ve etkin üretim ve düzenleme birimleri olarak ulusal girişimlerin ve ulus-devletin çöküntüye uğraması (!); kitlesel pazarlama ve kitlesel üretimin yerini alan esnek uzmanlaşma ve üretimin dağılarak ademi merkezileşmesi; daha düz hiyerarşiler ve örgütlerde komutadan ziyade iletişime ağırlık verilmesini karşımıza çıkarmaktadır (Kumar, 2004: 69). Özellikle yirminci yüzyılda merkezi bir rol oynayan

teknolojik gelişmeler, internet ve dijital iletişimi de içine alan günümüz dünyasında çok daha önem kazanmaktadır. İletişim teknolojileri, var olan endüstriyel ve düzenlemeci rejimleri alaşağı edebilecek ve medya sistemlerinde yapısal değişimleri gerçekleştirebilmenin kapısını açabilecek niteliktedir (McChesney, 2003: 14). Bu bağlamda internetin yaşadığı en derin toplumsal dönüşüm, yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında, internette bireysel ve toplu iletişimden (örneğin, e-posta kullanımından) kullanıcıların denetlediği ve yönlendirdiği sosyal ağların özerk inşasına geçişle gerçekleşmektedir (Castells, 2013: 199).

Yeni iletişim teknolojilerinin hareket alanını oluşturan internet ağları bugüne kadar gelen klasik kitle iletişim araçlarından farklılaşarak toplumsal düzlemde yeni bir olgu olarak sosyal hayatımıza entegre olmaktadır. Özellikle internet teknolojisi üzerinden erişilen sanal dünya, fiziksel dünyanın mekânsal ve zamansal sınırlarından bağımsız bir alanı karşımıza çıkarmaktadır (Önür, 2007: 207). Küreselleşme sürecinde etkili olan tüm toplumsal yapıların yanında sosyo-kültürel yapı internet ile birlikte toplumsallaşmaya dahil olan bu yeni ağlardan kritik bir şekilde etkilenen konumdadır. Bu yeni yapı içinde var olan insanlar söz konusu ağlarla birlikte anonimlikten bilinirliğe, görünmezlikten görünürlüğe geçişin yaşandığı sanal uzam ilişkilerinde yeni medya özneleri internet ağına yalnız gerçek kimliklerini değil gündelik yaşamlarındaki hemen her türden edimlerini, “kültürel sermaye”lerini¹ de taşımaktadırlar (Toprak, 2010). Yeni bir toplumsal biçim olarak gündelik dünyanın tüm detaylarına nüfuz eden bu yeni medya düzeni klasik anlamda bildiğimiz medyadan çok daha fazlasını içeren bir zeminle karşı karşıyadır. İnternet'te hem türlü - çeşitli medya yer almakta; hem de limon sıkacağından terliğe kadar her türlü emtianın satıldığı dükkanlar faaliyet göstermektedir. İnternet hem medya, hem AVM, hem de cilveleşme, dedikodu ve miting alanı... Üstüne üstlük neredeyse hemen her alanda -paranız varsa- her konuya dair ciddi bir şeyler öğrenebileceğiniz devasa bir bilgi okyanusudur. Durum bu ise artık ne “sanal” alemden, ne de ayrı bir gerçeklikten söz edilmektedir (Uğur, 2013: 11). İnternet üzerinden oluşan bu yeni ağlar; sosyal medya olarak tanımlanan ve insanlar arasında fotoğraf, video, metin ve medyaya ilişkin karışık oluşumlar içeren bu uygulamalar, kullanıcıların dikkatini çekmenin yanında sanal iletişime yeni bir boyut kazandırmaktadır (Bat ve Vural, 2010: 3372).

Küreselleşme sürecinde enformatik bir sistemin oluşması için etkin olan temel yapı internettir ve internet uluslararasıdır. İnternetin ulusal sınırları tanımadığı bir gerçektir. Ulusal farklar gözetilmeksizin ortak ilgi alanlarını paylaşan insanlar sanal bir çatı altında, var olmayan bir ülkede bir araya gelmektedir. Bu anlamda belki de küresel bir “sivil toplum” oluşturmakta olduğu algısı uyandırmaktadır. İnternetin bir anlamda en büyük sivil hareket

¹ Kültürel Sermaye: Pierre Bourdieu “Cultural Reproduction and Social Reproduction” (1973)

olduğuna ilişkin bir görüntü ortaya koymaktadır (Tanyol, 2002: 207). İnternet, toplumsal anlamda farklılığın, iletişimin güçlüklerinin, çıkarların, kültürlerin ve benzerlerinin karmaşıklığının ve gölge farklarının üzerinde durması dolayısıyla postmodernist bir etki yaratmaktadır (Harvey, 2010: 134). Eş zamanlı olarak küresel sistemin kültürel mecrası halini almakta ve sınırları aşma konusunda emsalsiz olması nedeniyle kültürel alanı da hızlı bir şekilde küreselleştirmeyi başarmaktadır (Güzel, 2007: 177). İnternet ve oluşan sosyal ağlar ile değişen ve dönüşen ilişkiler, gündelik hayat üzerinde var olan yansımalar tarihsel bağlamda üzerinde farklılaşmakta olup, gitgide tüm toplumsal yapıları yerel düzlemden başlayarak küresele doğru biçimlendirmektedir. Özellikle bilgisayarlaştırma ve sayısallaştırma hamlesi ile önceden var olan birçok kültürel biçimin birdenbire sıvılaşması, bilgisayarlaştırılmış anlatıma uyarlandıkça daha önceki şekillerini yitirmesine neden olmaktadır. Yeni örüntüler olgunlaşp oturdukça, hem gündelik kullanılan ürünler hem de bu ürünleri kuşatan insan ilişkileri, çoğu durumda, daha önce var olanlardan epey farklı bir hale gelmektedir (Winner, 2002: 144-145). Bu farklılaşma giderek evrensel, sayısal bir dili konuşan yeni bir iletişim sistemi, her kültürümüzün sözcükleri, sesleri ve imgelerinin üretimini ve dağıtımını küresel olarak entegre haline getirmekte hem de onları bireylerin kimliklerinin ve halet-i ruhiyelerinin beğenilerine uygun kılmaktadır. İnteraktif bilgisayar ağları, yeni iletişim biçimleri ve kanalları yaratarak, hayatı şekillendirerek, aynı zamanda hayat tarafından şekillendirip katlanarak büyümektedir (Castells, 2005: 2-3). Toplumsal formlar bütünleşen bir dünyada özellikle internet ağları ile üzerinden etkileşime geçmektedir. Yeni enformasyon ve siberetik teknolojilerinin gelişimiyle tüm kültürler ve kültürel formlar birbirine yaklaşımakta ve evrensel Batı rasyonelliği söylemiyle uyum içine girmektedir (Robins, 1999: 104).

Yeni iletişim teknolojileri küresel dünya düzenine lütuf olarak karşımıza çıkmakta olup özellikle insanların sosyo-kültürel yaşamlarında eylemsel olarak farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Felsefi tabanda baskın ideolojiler kendini gerçekleştirirken günlük hayatta internet ağları ve bu ağların kullanımı insanlar üzerinde farklılaşmaktadır. Kullanıcıların önemli bir kesimi onu chat (sohbet) olarak, toplumsal ilişki için kullanmaktadır. Bir diğer ifade ile insanlar siber uzayda enformasyondan ziyade toplumsal ilişki aramaktadır. Ancak fiziki dünyada insanların kimlikleri ve yerleri bilinmektedir; onlar, sabittir ve görseldir. Oysa siber uzayda, herkes karanlıktadır. Dolayısıyla bu (sanal ilişkilerin) cemaatlerin üyelerinin bağlılıkları hem gerçek hem de sahte olabilmektedir (Bozkurt, 1999: 68). Aynı zamanda bu ağlar üzerinden kurulan ve kişinin kendi seçtiği cemaatlerin ağlarında karşılıklı etkileşime dayalı elektronik iletişimin bir arada bulunması beraberinde toplumsal olarak tabakalara bölünmüş bir farklılaşmaya da yol açmaktadır (Castells, 2005: 496). Bunun

yanında sosyal ağlar üzerinden tanımlanan toplumsal iletişim ve ilişkiler genel olarak ‘cemaat’ hissi oluştursa da ortak bir kimlik duygusunun sanallık üzerinden inşa edilmesi muğlak bir alan yaratmaktadır. Bu nedenle karşımıza ‘sanal cemaatler gerçek cemaatler midir?’ sorusu çıkmaktadır. Cemaattirler, ama fiziksel değildirler; fiziksel cemaatlerin izlediği etkileşim ve iletişim kalıplarını izlememektedirler. Ancak “gerçekdışı” değildirler, farklı bir gerçeklik düzleminde işlemektedirler. Çoğu; zayıf bağlara dayanan, son derece çeşitlenmiş ve uzmanlaşmış, sağlam bir etkileşimin dinamikleriyle karşılıklılık ve destek üretebilen kişisel sosyal ağlardır (Castells, 2005: 479-480). Toplumsal ilişkilerimizde yeni iletişim teknolojilerinin sanal cemaatler üzerinden en önemli işlevi, insana verilebilecek en büyük ceza olan yalnızlık duygusunu hafifletebilmesidir (Bozkurt, 1999: 71). İnternet ağları ile değişen ve çeşitlenen toplumsal ilişkilerde böylelikle bir taraftan “parçalanmışlık”, “hiper-bireysellik” ve artan “yalnızlaşma” yaşanırken, diğer taraftan da “post-modern kabileleşme” olarak adlandırılan bir tür cemaatleşmeye yönelik ilginin artışına tanık olunmaktadır (Bozkurt, 1999: 65).

İnternet ağları üzerinde oluşturulan yeni sosyal ağlar ile beraber ortaya çıkan yeni örgütlenme biçimleri toplumsal yapıda görülen en belirgin kırılma noktalarını oluşturmaktadır. Özellikle yalnızlık ve topluluk psikolojisini eş zamanlı olarak içinde barındıran yeni iletişim teknolojileri gündelik hayattan en kritik toplumsal olaylara kadar kendini göstermektedir. Bu bağlamda sosyal hareketlerin tarihsel sürecine baktığımızda 1960’lı yılların karşı kültür hareketleri ve modernizm karşıtı akımları, kurumsallaşmış iktidar, yekpare tekeller, devletler ve başka biçimler (ve bu arada bürokratikleşmiş politik partiler ve işçi sendikaları) tarafından üretilen, bilimsel olarak temellendirilmiş teknik-bürokratik rasyonalitenin baskıcı özelliklerine düşman olan bu karşı kültürler, kendilerine özgü bir “yeni sol” politika zemininde, anti-otoriter davranış kalıpları (müzikte, giyimde, dilde, yaşam tarzında), put kırıcı alışkanlıklar ve günlük yaşamın eleştirisi aracılığıyla bireyselleştirilmiş kendini gerçekleştirme alanları üzerinde durmaktadırlar. Bu kırılma noktası ile birlikte 1968 hareketinin, daha sonra ortaya çıkacak olan postmodernizme dönüşün kültürel ve politik habercisi olarak görülmesi gerekmektedir. Öyleyse, 1968 ile 1972 arasında bir noktada, postmodernizmin, 1960’lı yılların modernizm karşıtı hareketinin kozasından çıkarak, henüz tutarsız da olsa olgunlaşmış bir hareket olarak belirdiği görülmüştür (Harvey, 2010: 53). Sosyal hareketlerin temel kırılma noktası olan 1968 hareketi ve sonrasında sosyal, ekonomik ve siyasi anlamda değişen dünya koşulları ile birlikte internet ağlarının ortaya çıkışı ve toplumsal ilişkilerin temellerinin sosyal ağlar üzerinden tanımlanmaya başlamasına; örgütlenme, cemaatleşme gibi gruplanmaların yeni iletişim teknolojileri ile tanımlanması

neden olmuştur. Yeni iletişim teknolojilerin vaat ettiği hareket ve eylem alanı ile klasik anlamda kullanılan medya biçimlerinin kendi içinde sorgulanmasına yol açmıştır.

Yeni iletişim ve etkileşim teknolojilerinin toplumsal ilişkileri etkileyen temel bileşenlerine baktığımızda özellikle gündelik yaşamın ve gündelik yaşam pratiklerinin internete, sanal uzama taşındığı gözlemlenmekte (Toprak vd., 2014: 158) ve günlük hayatın temel pratikleri ve sosyal eylemleri sanal alanda kendine yer edinmektedir. Bu döngüde sanal alanın çekici olmasının nedeni aslında uzak, dokunulmaz ve kurgusal bir yer olması ve aynı zamanda arzuların ve düşlerin içinde daha rahat edeceği alternatif bir dünya olarak insanlara sunulmasını olanaklı kılmaktadır (Robins, 1999: 37). Bu alternatif dünyada sanal gerçekliğin çekiciliğinin kaynağı eğlence ve gerilimi, rahatlık ve güvenlik içinde çok güzel bir araya getirmesinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal yapının yansımalarını sanal uzama taşıması, postmodern zamanların ütopyacı vizyonu olarak görülebilmektedir. Ütopya hiçbir yerdir, ama aynı zamanda da iyi bir yerdir. Böylelikle siber-alanda aynı şekilde “hiçbir yer- bir yer” olarak yansıtılmaktadır (Robins, 1999: 141- 198).

İnternet ağları ile tanımlanan ve üzerine inşa edilen yeni toplumsal ilişkiler, sanal dünyanın cazibesi ve çelişkileri fayda maliyet analizini de beraberinde getirmektedir. Ekonomik ve siyasi yapıdaki dönüşümden daha spesifik bir alan olan sosyal ağlar insanların şahsına münhasır ve eş zamanlı güdümlü algıları üzerinden kendini yaratmaktadır. Bu nedenle yeni iletişim teknolojilerinin hem ütopyik hem de ulaşılabilir yapısı, tüm alanların gündelik hayatın akışına dahil edilmeye çalışılmaktadır.

Yeni medyanın özgürleştirici gücü, bireylerin toplumsal yaşama daha etkin biçimde katılmalarına destek verici etkileri daha gerçekçi bir düzeyde tartışılmaya başlanmıştır. Ancak bu süreçte teknoloji değişkeni doğal olarak göz önünde tutulması gereken bir alan olup atlanmaması gereken nokta ise teknolojinin de toplumsal yapı içerisinde toplumsal ilişkiler tarafından belirlenen bir değişken olmasıdır (Törenli, 2005: 219-220). Bu durum kitlesel öziletişim ister bireysel ister kolektif olsun, toplumsal aktörün toplumsal kurumlar karşısındaki özerkliğinin inşasına yönelik teknolojik platformu sağlamaktadır (Castells, 2013: 21). Aynı zamanda internetin belirleyici özelliklerinden biri olan, uzak yerlerdeki deprem mağdurları ya da baskıya maruz kalan protestocular gibi abluka altındaki gruplarla dayanışma ruhunu güçlendiren görüntülerin küresel ve hızlı dağıtımını kolaylaştırması, daha uyumlu, anlayışlı ve adil bir dünya yaratmaya katkı sağlama potansiyelinin varlığını göstermektedir. Ama baskın olan değişimin itici gücü mikroçipten değil toplumdan gelecektir düşüncesinin de önüne tam olarak geçmemektedir (Curran, 2012a). Sanal dünyanın farklı düşünceleri içinde barındırması nedeniyle sosyal ağlara karşı oluşturulan temel bağımlılık yeni teknolojinin

eksik insanlık halimizi aşmamızı, gerçek yaratıcılık güçlerimizin ortaya çıkmasını ve ideal bir dünya bulmamızı sağlayacağına kesin gözüyle bakılmasına neden olan düşünce ile de çelişkili bir hal almaktadır (Robins, 1999: 22). Her iki durumda da internet ile birlikte oluşan yeni iletişim teknolojileri toplumsal alanda fiziksel ve toplumsal bağlantılardan yabancılaşmanın postmodern durumuna verilen mükemmelleştirilmiş bir teknolojik tepki olarak karşımıza çıkmaktadır (Robins, 1999: 200). Bu bağlamda sanal dünyada kendini var etmeye çalışan aktör; net olmayan, karmaşık olayların kendilerine aktarılması halinde, kendi beğenilerine uygun olan öğeleri alıp, ötekileri dışta bırakan yapısı ile (Keane, 1999: 171) kendi içinde dinamik, ütöpik, erişilebilir ve özgürleştirici (!) yapısı ile devrimci; kendi dışındakileri gören ve aynı anda yok sayan, denetlenebilir ve sınıfsal tabakalaşması ile bir o kadar da sıradan bir alandır.

1.2. Yeni İletişim ve Bilişim Teknolojileri Dolayımında Kamusal Alan

İnternet ağları ile birlikte toplumsal sistemin temel yapılarında meydana gelen değişim ve dönüşümler kavramsal, kuramsal ve eylemsel anlamda birçok yeniliğe kapı aralamıştır. Özellikle günlük hayatın merkezinde yer alan birçok olgu sorgulanmaya başlanmış ve bu olguların yeniden tanımlanmasına gidilmiştir. Yeni iletişim ve etkileşim teknolojileri ile birlikte ortaya çıkan küreselleşme sürecinin toplumsal yapılar üzerindeki etkisi, kamusal alan ile özel alan arasında yitirmeye çalışılan çizgilerle birlikte değerlendirilmiştir. Kamusal ve özel alan arasında var olan kritik ayrım internet ile birlikte ortaya çıkan sosyal ağlarla yeniden sorgulanmaya başlanmıştır.

Tarihsel süreç içinde örgütlenme biçimleri ve toplumların temel dinamiklerinin belirlenmesinde ‘kamu’ kavramının kendi içinde taşıdığı dinamikler ve çelişkiler birlikte değerlendirilmektedir. Özellikle “kamusal” ve “kamu” kavramlarının gündelik dildeki kullanımı, bunların birbiri ile uyuşmayan çok çeşitli anlamlara sahip olduklarını ele vermektedir. Değişik tarihsel evrelerden kaynaklanan bu anlamalar, sanayisi gelişmiş ve sosyal devlet olarak örgütlenmiş burjuva toplumu koşullarına eşzamanlı olarak uyarlanan kullanımları içinde, birbirleriyle bulanık bir ilişkiye girmektedir. Avrupa Ortaçağı boyunca Roma hukukundaki kamu ile özel arasındaki karşıtlık kullanılıyor olsa da, bağlayıcı değildir. Bu kavramsal karşıtlığı feodal toprak ve varsallık egemenliğinin hukuksal koşullarına ikircikli bir şekilde uyarlama çabaları, bu dönemde kamu ile özel alan arasında, antik (veya modern) modele uygun bir karşıtlık bulunmadığını gösteren verileri gayri ihtiyari ortaya koymaktadır. Erken kapitalist dönemdeki “kamusal” dar anlamıyla devlete ilişkin olanla eşanlamlıdır

(Habermas, 2003: 57-80) şeklinde yorumlanmaktadır. Bu sebeple ‘kamu’ için ortaya atılan tanımlamalar, toplumsal olaylar üzerinden yeniden tanımlanmaktadır.

“Kamusal” olandan ve kamusal olmayandan, yani “ özel” olandan, çok önceden beri söz edilmeye başlanmıştır. Yunan şehir devletinde, özgür vatandaşların ortak kullandığı polis’in (koine) alanı, tek tek şahıslara ait olan oikos’un (idia) alanından kesin olarak ayrılmıştır. Kamusal hayat, bios politikos, pazar meydanında, agorada cereyan eder, fakat mekansal olarak bağlanmış değildir (Habermas, 2003: 59-60). Bu tür bir ayırım ve kamusal alanın bu şekilde sınırlandırılması nedeniyle Antik Yunan’daki agora, günümüz siyaset biliminin kamusal alan diye adlandırdığı toplumsal mekanın ilk belirgin örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Uğur ve Geyisi, 2002: 238). Yunanlıların bilincinde kamu, özel alanın karşısında bir özgürlük ve istikrar alemi olarak yükselmekte ve her şey ancak kamunun ışığında açığa çıkmakta, herkesin gözüne orada görünmektedir (Habermas, 2003: 60). Agoranın bu sınırlar içinde eylemliliğine baktığımızda ne gerçekten özel ne de tam olarak kamusal olan, ikisinden de bir parça taşıyan agora olarak betimlenmektedir (Bowles ve Gintis, 1996: 245). Dolayısıyla agoranın temel işleyişine baktığımızda kent sakinlerinin, kamusal alana dahil olurken bilimum vasıflarını sırtlamak zorunda kaldıklarını: agoraya adımlarını attıkları andan itibaren cinsiyeti, yaşı, eğitimi, geliri, geçmişi, hatta muhtemel geleceği vb. özellikleri açıkça görülmekte, anlaşılmalıdır. Bu vasıfları o toplumdaki genel geçer değerler skalasına göre tartılmakta, bir kıymet üretmektedir; toplumsal hesap ise o kıymet üzerinden kesilmektedir (Uğur ve Geyisi, 2002: 238).

İlk dönem ‘Agora’ üzerinden tanımlanan kamusal alan süreç içinde farklılaşmakta, değişmekte ve alanını genişletmektedir. Modernizm düşüncesi ile birlikte kamusal alan Batı’da modern zamanlarla birlikte ortaya çıkan, devletin kurumsal yapısının içinde değil o yapının dışında, yurttaşların sade vatandaş olarak yer aldıkları sivil toplum alanı içinde, bireyin özelini değil toplumun genelini ilgilendiren konuların tartışıldığı bütün alan haline gelmiştir (Çebi ve Akıllı, 2011: 204). Bunun nedeni ise yurttaşların bir yere toplandığı, karşılıklı konuştuğu, sırasıyla yönetip yönetildiği Yunan polisinin türdeş siyasal topluluğunun modern dünyada mümkün olmamasıdır. Bunun istisnasına ancak küçük topluluklarda ya da devrimci durumların anlık doruk noktalarında rastlanabilmektedir (Keane, 1999: 58) ki bu günümüz dünyasında pek mümkün değildir.

Kamusal ve özel alan arasındaki ayırma gündelik hayatın spesifik ayrıntılarından baktığımızda genel seçimler, olimpiyat törenleri, bir komando birliğinin eylemleri, bir tiyatro galası... Bunların hepsi birden, ‘kamusal’ olaylar olarak ele alınmakta olup buna karşın ezici bir kamusal önem taşıyan başka olaylar, örneğin çocuk bakımı, fabrikada çalışmak ya da evin

dört duvarı arasında televizyon seyretmek, ‘özel’ olaylar sayılmaktadır. Halbuki insanların gündelik yaşam ve çalışma yaşamı içindeki gerçek toplumsal tecrübeleri, bu tür bölümlenmeleri aşmakta ve geçmektedir (Negt ve Kluge, 2004: 133). Kamusal alan kavramının zorluğu da, kendi içinde iki ayrı anlam boyutunu içermesinden kaynaklanmaktadır: İlk olarak, toplumsal yaşantımız içinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübelerin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, dolanıp yayıldığı ve müzakere edildiği toplumsal alanları (kamusal mekanlar), bu süreçte ‘ortaya çıkan’ anlam muhtevasını (kamuoyu, kültür, tecrübe), ve bu anlam üretim sürecini oluşturan ya da bu süreç içinde oluşan kolektif gövdeleri tanımlamaktadır. İkinci olarak ise anlam üretim açısından normatif bir ilkeyi, bir ideali belirtmekte: ortak, aleni, açık ve eleştirel olan anlamına gelmektedir (Özbek, 2004: 40-41). Bu ikililik içinde genellikle devlet otoritesi ‘kamu’ otoritesi olarak ele alınmakta; ama bu kabul, kamusal alanın özelliğinden, yani devletin tüm yurttaşların selametiyle ilgilenmesi görevinden türetilen bir anlam baskın gelmektedir (Habermas, 2004: 95-96). Bu sınırlı anlamdan dolayı ‘kamusal alan’ kavramıyla, her şeyden önce, toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeylerin oluşturulabildiği bir alan kastedilmektedir. Bu alana tüm yurttaşların erişmesi garanti altına alınmaktadır. Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmış olmaktadır (Habermas, 2004: 95).

Geleneksel liberal siyasal kuramda, medya, dördüncü kuvvet olarak hükümetleri denetlemek, vatandaşların demokrasiye katılımlarında bilgi ve tartışma ortamı yaratmak, vatandaşların sesini duyurmak gibi pek çok olumlu işleve sahiptir. Bu anlayışa göre, kamuoyunu yaratmak suretiyle, demokratik bir yönetimin oluşmasını sağlayan medya, halk ile birliktedir. 18. yüzyılda, Habermas’ın sözünü ettiği kamusal alanın ortaya çıktığı dönemde, basın pek çok insana erişirken, 18. yüzyılın kamusal alanları da, küçük yüz yüze iletişime ve elle yazılan iletişime dayanmaktadır. Günümüzde ise nüfus çok kalabalıktır, medya tekeli bir yapıdadır ve değişen koşullarla birlikte, medyanın kamunun sesi olması pek de mümkün görünmemektedir (Aydoğan, 2010: 13). Bu sebeple yeni iletişim teknolojileri ile birlikte toplumsal sürece dahil olan yeni medya ile kamusal ve özel alan arasında var olan görünmez ve aşılabilir sınırlar yeniden tartışılmakta ve klasik agoranın sınırlılıklarından yeni bir alanın sınırlarına ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu yeni kamusal alanın temel yapısı ise dijital uzam ile kent uzamı arasında oluşturulan ağlara dayalı bu alanın özerk bir iletişim alanı olmasıdır (Castells, 2013: 25).

1.2.1. İnternet ve Yeni Kamusal Alanın İnşası

Kamu ve kamusal alan kavramı yeni dünya düzeninde internet ağları ile birlikte yeniden ele alınmakta ve tartışılmaktadır. Özellikle kamusal alanın Antik Yunan'ın temel yapısındaki agora ile bütünleşen yapısı ve modern zamanlardaki özel alan eylemlerine yeni bir anlayış getirmeye çalışan yeni iletişim teknolojileri ile bu iki alan birbiri ile karışmaktadır. Günümüz toplumlarında irdelediğimiz kamusal alana ait olan izdüşümler, sivil toplum ve devlet arasında bir ara alan olan ve içinde genel yarara ilişkin meselelerinde eleştirel kamusal tartışmasının kurumsal olarak garantilenmiş biçimde sürdürüldüğü liberal kamusal alan, gelişmekte olan pazar ekonomisinin özgül koşulları içinde oluşmaktadır (McCarthy, 2004: 91). Bu nedenle internet ile birlikte değişimine tanık olduğumuz bu yeni alanın öncelikli olarak klasik tanımlamasına baktığımızda Habermas'ın tarif ettiği şekilde, burjuva basınının ortaya çıkışının internetin ortaya çıkışından farklı olduğu belirtilmektedir. Habermas'a göre basın, burjuvaların hak talebine dayalı, 'özgürlükçü' bir ortamda Aydınlanma'nın, aklın ve rasyonelliğin bir aracı olarak ortaya çıkmış ve büyük sermayenin hizmetine girene kadar bu özelliğini korumuştur. Oysa internet, bilgisayara bağlı laboratuvar ortamında bilim adamlarınca ulusal güvenlik amaçlı üretilmiş, kullanımı önce askeri ve akademik çevrelerle sınırlı kalmış 1990'ların başından itibaren yeni ekonominin tüketim mecrası olarak kitleselleşmiştir (Şener, 2006: 66). Ortak bir çıkara sahip, akılcı tartışma içinde biçimlenen, organik bir kamunun tersine yeni elektronik ortamda kamu, birbirinden mesafe içinde, geçişken ve çokludur. Kamusal çıkarı oluşturan ortak bir tarih içinde iyi kavrayışı olabileceği gibi bundan da öte, ortak bir tarih kavrayışı olmadan bir araya gelmeyi sağlayan ortak çıkarlardır. Nitekim internetin adem-i merkezi ve küresel iletişim mekanında bir arada olmak, kamusal çıkarın sınırlarının genişlemesine bir örnektir (Timisi, 2003: 24).

Küreselleşen dünyada değişen birçok toplumsal yapı ile birlikte kamu anlayışı da değişmekte, böylece kamusal alan ve özel alan tanımlarının da internet ortamına göre yeniden yapılanması gerekmektedir. Yüz yüze toplanmalara dayalı konuşma biçiminin internetin elektronik sembolleriyle yer değiştirdiği bir noktada, kamusal ve özel alan arasındaki ayırım da giderek ortadan kalkmaktadır (Timisi, 2003: 24). Genel olarak e-yaşam olarak özetleyebileceğimiz ve ağlar üzerinden gerçekleştirilen ve - e - ekini alan uygulamalar (Geray, 2005b: 187) kamusal dünyaya olan genel katı ve net sınırları değiştirmektedir. Böylece yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantilenmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olmaktadır (Habermas, 2004: 95). Genel anlamda toplumsal yapı içinde insanlar, internet ile birlikte çoktan siyasi bir önem

kazanmış durumdadır, zira sayıları gittikçe artan yurttaş hükümet politikalarını ve eylemlerini öğrenmek, birbirleriyle çeşitli meseleleri tartışmak, belirli görevlilerle temas kurmak ve seçmen kayıt malzemelerini ve siyasete daha aktif katılımı kolaylaştırabilecek başka enformasyonları elde etmek amacıyla interneti kullanmaktadırlar (Bimber, 2002: 166). Aynı zamanda çok kimlikliliğe yatkın bir yapıya sahip olan internette, bu kimliklerin temsil edilmiş biçimiye klasik agoralardan bir hayli farklı bir yapı olarak kendini sergilemektedir. İnternette hiçbir yerde organik bir katılımınız olmadığı gibi resmi ve daima geçerli bir isminiz olmak durumunda da değildir (Uğur ve Geyisi, 2002: 239). İnternetin bu temel yapısı ile ak denilen şeye kara demek için başka mekanlara kaçılmasına gerek kalmamakta, rumuz değiştirilerek – ya da değiştirmeden - istenilen rahatça gerçekleştirilebilmektedir. Böylece, internette bir “etik” altyapı oluşacaksa da bunun “tutarlılıkla” paralel olması çok zorlaşmış görünmektedir (Uğur ve Geyisi, 2002: 239). İnternet içinde kurumların, işletmelerin, derneklerin ve bireylerin kendi “siteleri”ni yaratabildikleri, erişimi olan herkesin muhtelif metinleri ve görüntüleri bir araya getirerek kendi “sayfası”nı üretebilmesine dayanan esnek bir ağların ağı olması (Castells, 2005: 472), yeni iletişim teknolojileri ile dönüşen kamusal alan algısında bireyin yeni agorası sosyal medya ve sosyal ağlar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak sosyal medyanın demokrasi arayışında toplumun yanında mı, yoksa güç odaklarının yanında mı olduğuna dair ciddi kuşku (Acar, 2013: 208), kamusal alan ve internet arasında oluşan ilişkinin temelini sorgulamaya neden olmaktadır. Herkese açık olma özelliği, onu, bir sınırlama olmadan isteyen herkesin katılımına açık kılmakla birlikte kamusal alanın merkezi olarak tanımlamak için bu yeterli bir veri olarak ele alınmamaktadır (Timisi, 2003: 25).

Yeni iletişim teknolojileri ve internet ortamının, teknelci eğilimlerin kaçınılmaz bir nesnesi olması ve reklam pazarının bu alanda giderek genişlemesi, biri diğerini yaratan genişleme eğilimi, enformasyon ve kültürel üretimin yeni iletişim teknolojileri çerçevesinde aldığı özgür erişim, kullanım, üretimde aktif katılım, sahiplik, kontrol ve içerikte çoğulculuk normlarına dayalı hegemonik söyleme bir tehdit olarak konumlanmaktadır (Timisi, 2003: 220). İnternet ağları ile birlikte ortaya çıkan sosyal ağlar ve yeniden tartışmaya açılan kamusal alanın agoravari yapısı beraberinde çelişkilerle dolu yapısal belirtileri ortaya çıkarmaktadır. Çoğulcu yapısının yanında belirsiz alt yapısı nedeniyle denetime açık bir hale gelmektedir. Toplumsal sistem, kendine yeni bir kontrol aracı geliştirmekte, bu aracın adı da sosyal medya olarak tanımlanmaktadır. Ne hakkında düşüneceğimizi söyleyen geleneksel medyanın yerine, ne düşüneceğimizi söyleyen ve ne düşündüğümüzü iktidara aktaran sosyal medya geçmiştir. Bu bakımdan gözetim toplumunun etkili bir silahı olarak sosyal medya, “kamusal aklın kontrolü”nü de gerçekleştirmektedir (Acar, 2013b: 202). Bu durum içinde yeni agora

ortamları olarak internet sitelerinde, kimlik sunumu organik yaşamından daha yoğun olarak gözlemlenmektedir. Zira çeşitli ilgi alanlarına yönelen bireyler, kendileriyle benzer ilgileri paylaşanlarla kolayca ilişki kurabilmekte; çeşitli sanal cemaatlere katılabilmektedirler (Uğur ve Geyisi, 2002: 239). Tüm bu özgürlük alanı içinde internetin organik yapısı; her şeyin olabileceği, buna karşın ne kadar küçük olursa olsun, hiçbir şeyin bir nebze olsun kesinlik, güven ve kendinden eminlik taşımadığı bir yerdedir (Bauman ve Lyon, 2013: 54). Bu belirsizliğin nedeni ise iktidarların yaptığı içerik filtreleme, site yasaklama ve sansürleme şeklindeki uygulamalarıdır. Bu uygulamaların sebebi ise toplumsal düzen ve insan konforu için gerekli olduğu yönündeki iddialardır (Aytekin ve Sütçü, 2013: 29).

Sosyal ağlar, kamusal alan üzerinden tanımlanan toplumsal ilişkileri ve eylemlilik halini farklılaştırmakta eş zamanlı olarak siyasi ve ekonomik anlamda baskın aktörlerin etkilerini göz ardı etmemektedir. Yeni bir agoravari sisteme dair öykünmesini ise sosyal ağlar üzerinden ifade etmekte, aktörlerin düşüncelerinin yanında denetimsiz ve ucu açık bir özgür alanın varlığını mümkün kılmayan bir otoriteyi bu sistemin temeline yerleştiren birçok ideolojik sisteme atıfta bulunarak, kamusal alan ve interneti çelişik bir şekilde tanımlamakta ve kullanmaktadır.

Gerçekte erişimimiz dahilinde bize sunulanlar büyük ölçüde kar sağlama dürtülerince yönlendirilirken, safça kaderimizin kendi elimizde olduğunu sanarak, internetteki evrenlere tıklayıp durulmaktadır. En kötüsü de, ifade özgürlüğü ve özel yaşamın mahremiyeti gibi yükseltelen hakların kurnazca daraltıldığı fark edilmemektedir (Saphiro, 2002: 191). Yeni iletişim teknolojileri üzerinden yapılan tüm eylemler, mahrem olan her şeyin artık potansiyel olarak kamusal alanda yapıyor olmasını ve kamunun tüketimine açık hale getirilerek; sayısız sunucularından herhangi birinde kayıtlı olan herhangi bir şeyi internete “unutturmak mümkün olmadığı” için, sonsuza değin de ulaşılabilir bir şekilde sokmaktadır. Böylece internet ağları ile birlikte kamusal ve özel alan üzerine çizilen sınırlar sorgulanmakta ve insanların neyin kamusal neyin mahrem olması gerektiği konusundaki anlayışlarının değişmesine neden olmaktadır (Bauman ve Lyon, 2013: 30). Sosyal ağlar üzerinden bağımlılık yaratan eylemlilik hareketi beraberinde ifşa edilme korkusu, fark edilme hazzı tarafından bastırılmakta ve özel olan, sayısız “arkadaş” ve rastgele “kullanıcı”larla kutlanmak ve tüketilmek üzere kamusallaştırılmaktadır (Bauman ve Lyon, 2013: 22-31). Tüm bu muğlak ve çelişkili alanın genel yapısına bakıldığında yeni bir iletişim coğrafyasının üretildiğine tanık olunmaktadır; bu sürecin temel özellikleri ise küresel ağlar ve uluslararası bir bilgi akış mekanının oluşmuş olması, ulusal alanın artan bunalımı ve yeni bölgesel ve yerel etkinlik biçimlerinin ortaya

çıkılmış olmasıdır. Böylece yer ve mekan duyularımız önemli ölçüde yeniden şekillenmektedir (Morley ve Robins, 2011: 18).

Yeni iletişim ve etkileşim teknolojileri ile birlikte mikro ve makro ölçekte hayatımıza dahil olan sosyal ağlar, kamusal alanın temel felsefi söylemleri ile birlikte yeniden ele alınarak sosyal medya üzerinden bir ‘agora’ fikrini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle son dönem enformasyon toplum temelli bilgi akışının küresel ölçekte tüm yerel ağlara dağılması ile sosyal ve politik hareketlerin eylemsel halinde de farklılıklar görülmektedir. Kamusal alanın yarattığı yeni politik biçimlenme de internetin özgürlük mü yoksa bir afyon modeli mi olduğu tartışmalara açık bir duruma gelmektedir.

1.2.2. Yeni Kamusal Alan Üzerindeki Etkileşim Biçimleri

İnternet ile birlikte toplumsal yapının temel dinamiklerine dahil olan yeni iletişim teknolojileri, kavramsal ve eylemsel olarak gündelik hayatın pratiklerine farklı bir boyut kazandırmıştır. Kamusal anlamda örgütlenme biçimleri, demokrasi ve medya anlayışlarında farklılıklar ortaya çıkararak yeni medya söylemleri üzerinden yeniden değerlendirilmektedir. Özellikle internetin temel özelliği olan erişim ve yayılım kolaylığı sosyal ve politik hareketlerde değişkenlik olarak görülmekte ve tüm bu toplumsal yapıdaki dönüşümler her yönü ile hem aynılık hem de çeşitlilik göstermektedir. Değişimin ve dönüşümün kritik noktasına baktığımızda özellikle yirminci yüzyılın sonunda gündelik yaşamın örgütlenmesinde bilgisayar dolayısıyla gerçekleşen toplumsal etkileşimin giderek daha ağırlıklı bir yere oturduğu gözlemlenmektedir (Marshall, 2005: 657). Toplumsal ilişkiler son dönemlerde internet üzerinden ve sosyal ağlar üzerinden yoğun bir şekilde yürütülmekte olup sanal ortamda tanışan insanlar, fiziki dünyada da bir araya gelerek ilişkilerini sürdürebilmektedir. Yani birçok insan için “siberuzaydaki” ilişkiler, fiziki dünyadaki ilişkilere bir alternatif olmaktan ziyade, fiziki mekanda bir arada olmak istediği insanlarla tanışma yeri, bir tür agora olarak görülmektedir (Bozkurt, 1999: 68).

Yeni (sosyal) medya üzerinden toplumsal yapıda sürdürülen birçok organik ve mekanik ilişki yapısı, sanallık ve gerçekliğin tüm bileşenlerini bir araya getirmekte ve postmodern bir yapıya bürünmektedir. Özellikle sorgulanmaya başlanan birçok kavramsal temelli eylemler sosyal ağlar ile yeniden tanımlanmak istenmektedir. Etkileşimsel olarak yeni çoğulculuk, günümüz dünyasının temel özelliğinin, tarihsel olarak ayırt edici özelliğinin, kapitalizmin bütünleyici, herkesi kapsayıcı ve homojenleştirici etkileri değil de, “postmodern” toplumun yeni, daha karmaşık çoğulculuk ilkeleri gerektiren benzersiz heterojenliği, daha önce hiç görülmemiş çeşitliliği hatta parçalanmışlığı olduğu görüşüne dayanmaktadır (Wood,

2008: 269). Bu nedenle sosyal hareket ve örgütlenmelerde yeni çoğulculuk, cinsiyet, kültür, cinsellik ile ilgili her türlü farklılığı kabul eden ve bu farklılıkları teşvik edip göklere çıkaran, ama bunların egemenlik ve baskı ilişkileri haline gelmesine izin vermeyen demokratik bir topluluğu, arzu etmektedir (Wood, 2008: 298). Sosyal ağların alametifarikası olarak görülen yeni çoğulculuk fikrinin yanında gündelik hayata akseden görüntüde ise “mümkün” olan en az uzmanlık bilgisini gerektirecek şekilde geliştirilmiş yazılımlar/uygulamalar yardımıyla, “mümkün” olduğu kadar geniş toplulukların günlük hayatları ve günlük işleriyle ilgili yapmış oldukları aktiviteleri, genellikle yakın çevresi ile paylaştığı elektronik ortamlar olarak tarif edilmektedir (Aytekin ve Sütçü, 2013: 31). Yeni çoğulculuk ve eş zamanlı sıradan aktivitelerin alanı olan yeni medya ve sosyal ağlar, kamusal etkileşimindeki demokrasi, sosyal adalet, yurttaş gazeteciliği vd. alanlarda değişim göstergeleri oluşturmaya çalışmaktadır.

Sosyal medyanın, zaman ve mekân sınırlaması olmadan (mobil tabanlı), paylaşımın, tartışmanın esas olduğu bir insanî iletişim şekli (Bat ve Vural, 2010: 3351) olarak karşımıza çıktığı günümüz toplumlarında internet ortamında kimlikler seçilmekte ya da üretilmektedir. Ortak mekanda üretilen sözle, sözü üreten arasındaki bu belirsizlik internet kamusal mekanının, gerçek bir kamusal alan olmasını engellemektedir. Sözün üretilmesinde kimliklerin kayganlığı, aynı zamanda ortak çıkara ilişkin bir şüpheyi de içinde barındırmaktadır (Timisi, 2003: 26). Özellikle internetin bu temel yapısı itibariyle enformatik çağda, demokrasi için yeni meydan okumalar ve yeni kriz olasılıkları doğuran yeni politik iletişim biçimleri ortaya çıkmaktadır. Yeni kamusal alanlar oluştuğça, yeni politik aktörler öne çıkmakta, politik haber ve tartışmaların doğası değişmekte, politika ve demokrasi dönüşüm geçirmektedir (Kellner, 2004: 717). Demokrasi anlayışındaki bu tür gelişmelerin yanında sosyal hareketlerde ortaya çıkan belli dinamiklere bakıldığında ise birbirine bağlanan ve eylemselliklere hız kazandıran bir ortam ortaya çıkmaktadır. Bu hareketlerin; kendi üretimlerini, eylemlerini ve haberlerini yayınlayacakları bir yayın mecrası olarak sosyal ağlar devreye girmektedir (Engin, 2011: 37). Özellikle demokratik söylemlerin yeniden sorgulandığı ve sosyal hareketlerin postmodern yapıda kendi arayışına girdiği bu dönemde internet ile birlikte demokrasi, sosyal adalet ve daha iyi bir dünyayı savunabilmek için neoliberal politikalar ve küresel kurumlara direnen uluslararası protesto hareketleri ortaya çıkmaktadır. Bu zamana kadar oluşan normlardaki popülist ve geniş tabanlı siyasi gözlük, internetin gelişmesi ile birlikte yeni sosyal ve siyasi ilişkiler oluşturarak yeni medyayı kullanmaktadır (Kahn ve Kellner, 2004: 87-88). İnternet ile birlikte toplumsal yapıda ortaya çıkan dönüşümler, temelde ekonomik ve siyasi sonrasında sosyo-kültürel alanda bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Özünde temel erk sorununu parçalamayan internet olgusu ile birlikte

kamusal alanın, sınırları ve etkileşimsel boyutu yeniden değerlendirilmekte, demokrasi kavramı ve yeni biçimleri tartışılmaktadır. Kamusalın, özel alan ile olan ilişkisi arasında belirsizleşen çizgide sosyal ağlar üzerinden demokrasi rüyası ve yeni sosyal hareketler farklı düşünceler üzerinden tartışılmaktadır. Bu bağlamda enformasyon teknolojisi çift yönlü bir amaçla karşımıza çıkmaktadır: Bir yanda emperyalist küreselleşmeyi kolaylaştırarak özellikle finansal sermaye akışını hızlandırmakta, diğer yanda internet, halk hareketlerinin iletişimini kolaylaştırmasının yanı sıra alternatif eleştirel analiz kaynakları sağlamaktadır (Petras, 2010).

1.2.2.1. Yeni İletişim Teknolojileri Üzerinden Yeni Toplumsal Hareketler

Demokrasinin erdemine artık o kadar çok sayıda siyasal sistem ve ideoloji sahip çıkmaya başlamıştır ki, bu sözcüğün gündelik kullanımının fiilen anlamsızlaşmaya yüz tuttuğu rahatlıkla iddia edilmektedir. Dolayısıyla her türlü siyasal düzenlemeyi meşrulaştırmak için demokrasi terimine başvurulması çok sık rastlanan bir durum olmaktadır (Marshall, 2005: 140). Demokrasi kavramının tarihsel süreç içinde koruyucuları değişikçe ilkeleri farklı biçimlerde yorumlanmış olsa da, demokrasi kavramı sonsuza dek esnek bir kavram değildir. En doğrusu, demokrasiyi normatif sonuçları olan bir işleyiş kuralları sistemi olarak anlamaktır (Keane, 1999: 156). Temelde Antik Yunan'daki agora sistemine dayandırılan demokrasi anlayışı, toplumsal anlamda belli noksanları bünyesinde barındırmakta olup o dönemden itibaren çeşitlenerek günümüz dünyasına gelmiştir. Özellikle on sekizinci yüzyılın son çeyreğine, en azından Amerikalıların yeniden tanımlamasına kadar, hem savunularının, hem de düşmanlarının dağarcığında, demokrasinin ağır basan anlamı, özünde kelimeyi icat eden Yunanlıların tasarladığı anlam olan *demos*'un, "halkın" yönetimi şeklindedir; ikili anlamıyla da bir yurttaşlık konumunu ve toplumsal bir kategoriyi göstermektedir. İleriki dönemlerde ise genişleyen yığınlar ile birlikte "temsili demokraside" halkın yönetimi, demokrasinin temel kriteri olarak kalmıştır; yönetim oligarşinin gölgesindeki temsiliyet süzgecinden geçirilse de, halk kavramı toplumsal içeriğinden boşaltılsa da, sonraki yüzyıllarda demokrasi kavramı kendisini antik anlamından daha da uzaklaşmıştır. Bugün, demokrasiyi *demos* tarafından yönetim veya halkın iktidarı olarak tanımlamaktansa onu, yurttaş özgürlükleri, ifade özgürlüğü, basın, toplantı özgürlükleri, hoşgörü, özel alanların korunması, bireyin ve/veya "yurttaş toplumunun" devlete karşı savunulması olarak tanımlamak herkes tarafından kanıksanmıştır (Wood, 2008: 261- 268). Tüm bu içeriğin yanında en geniş haliyle demokrasi, ilgili tarafların mümkün olan en fazla ve en nitelikli katılımını sağlayan kolektif kararlar alınmasını amaçlayan usulleri içermektedir (Keane, 1999: 157). Bunun yanında kamusal alanın etkileşimi genişlemesi ile birlikte kamusal ile özel

arasında sürekli tercüme, özel sorunları kamusal meseleler içinde yeniden biçimlendirme ve kamusal refahı özel projeler ve görevler içinde yeni bir biçime sokma pratiğidir (Bowles ve Gintis,1996: 246) şeklinde farklı biçimlere ve ideolojik anlamlara da giren esnek, bir o kadar da yozlaştırılmış ve aşındırılmış bir kavramdır.

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte ortaya çıkan binlerce sosyal ağ ve uygulamaların kamusal hayatın işleyişine ve binlerce demokrasi kavramına yeni düzlem getireceği görüşünün yanında özün hep aynı kaldığını savunan temel anlayışlar ortaya çıkmaktadır. Bugünün ve geçmişin “kamusal alan”ına bakıldığında, hemen hepsi karlarını daha fazla arttırmaya dayalı kapitalist buyruğa boyun eğen kitle medyasının egemenliği altında olduğu; medya ve organlarının bazılarında haberin yok gibi, başka bazılarında magazinleştirilmiş, haberler eğlendirici bir biçime bürünmüş, çoğunu sansasyonel, düzmece ve asılsız haberler kaplamış ve pek azı hariç tümünde haber metalaşmış olarak karşımıza çıkmıştır (Underwood, 2002: 129-130). Tüm bu ikilemler, özellikle siyasi ve ekonomik anlayıştaki kaynakların taraflılığı üzerinden bizi güdümlü bir sonuca ulaştırmaktadır. Küreselleştiği ve dünyanın tüm bilgi akışına erişimin kolaylaştığı alternatif ağların yanında, bu tip baskın görüş temelinde büyük haber kuruluşlarının siber alanı sömürgeleştirdiği bilgisi bulunmaktadır. Bu kuruluşlar rekabette hızlı davranmak için önce mevcut yayınlarının aynısı olan haber web siteleri kurmuşlardır. Bu siteler hızla hakim pozisyona gelmiştir, çünkü ciddi oranda çapraz sübvansiyon uygulanmış ve bağlı oldukları güçlü ana şirketlerin yerleşik itibarını ve haber toplama kaynaklarını sömürgeleştirmişlerdir. Bir başka ifadeyle, internetin yükselişi büyük haber kuruluşlarını zayıflatmamıştır. Aksine, hegemonyalarını farklı teknolojilerle genişletmelerine olanak tanımıştır (Curran, 2012b).

Enformasyon akışı ve kaynaklar üzerine kurulan tekelci ve hegemonik anlayışın yanında internet üzerinden kurulan sosyal ağlar ile demokrasi anlayışının yeni çoğulculuğuna katkı sağladığı da iddia edilmektedir. Özellikle sıradan insanın çevresinde tanık olduğu ve haber niteliği taşıdığını düşündüğü materyalleri Twitter, Facebook, YouTube, bloglar gibi sosyal medya ortamlarında paylaşması sonucunda ortaya çıkan yurttaş gazeteciliği ile birlikte evrilen gazetecilik, geleneksel medyada veya ana akım medyada temsil edilmeyen kimliklerin ve olguların temsil edilmesine olanak vermekte ve bu anlamda toplumların demokratikleşmesine olumlu bir katkı yapmaktadır (Özarslan, 2013: 353). Yurttaşların siyaset sahnesindeki mesele ve olaylara gösterdikleri ilgi, sadece neyi nasıl haber yapmak gerektiği konusunda haber stüdyolarında alınan kararlardan değil, aynı zamanda internet etrafındaki daha kaotik ve öngörülemeyen enformasyon akışından da etkilenmesine yol açmaktadır (Bimber, 2002: 172). Daha iyi süzülmesi mümkün olan komplo teorilerinden geleneksel haber

anlayışında daha sansasyonel hikayeler yüzünden kendine yer bulamayan gerçek ama fazla gürültü koparmayan meselelere kadar birçok mesele, internet yoluyla gündeme gelmek için (Bimber, 2002: 172) kendine eylem alanı bulmaktadır. Özellikle demokrasinin temel felsefi söylemlerinde var olan ikilemlerle birlikte yeni iletişim teknolojilerinin demokratik potansiyelinin temelinde yatan özellikler; kolay erişime sahip olması, otoriteden bağımsızlık, ifade özgürlüğü, siyasal katılımın artması, sivil toplumun genişlemesi ve küreselleşmesidir (Timisi, 2003: 193-209). Bu özelliklerin dışında yeni iletişim teknolojisinin, ana akım medya ve politikadan dışlanmış grup ve bireylere, olağan politik tartışma spektrumunda yer almayan fikirleri yayma ve genellikle muhalif fikir ve gruplara kapalı tutulan tartışma ve diyaloglara katılma olanağı veren araçlar sunduğu öne sürülmektedir (Kellner, 2004: 715).

Yeni iletişim teknolojilerinin yaratmaya çalıştığı yeni demokrasi biçimleri kendi içinde de belli çelişkileri beraberinde getirmektedir. Demokrasinin süreç içinde aldığı biçimler ve internet ile dönüşmeye başlayan kamusal algı ile birlikte belli paradokslar oluşmaktadır. Rheingold'a göre bu durum geçici hayatımızın içine şenlik ve anlayış getiren ve kamusal alanı yeniden canlandırmaya yardımcı olabilecek bir araca erişebilmektir. Aynı araç ise yanlış kontrol edildiğinde baskıcıların aracı olabilmektedir. Dünya çapında iletişim ağı vizyonu teknolojik ütopyacılığın bir versiyonu olan "elektronik agora" olarak tanımlanmaktadır. Ancak Atina'da orijinal demokrasi bunun daha fazlasını ifade etmektedir. Yani bu süreçte altı çizilen nokta demokrasi, kavgaya ve söz konusu yapıya karşı mücadele edecek akıl, irade ve çıkarlara sahip sosyal güçlere dayanmaktadır. Şüphesiz ki, teknolojinin bu mücadelede bir rolü olacaktır, fakat teknoloji herhangi bir kestirme yol sunmayacaktır; hiç kimse demokrasiyi satın alamayacak ya da herhangi bir web sitesinden indiremeyecektir (Hirschkop, 2003: 251). Temel olarak her ne kadar umut söylemleri sosyal ağlar üzerinden yükselse de yeni iletişim teknolojilerinin demokratik potansiyelinin, her türlü ticari kontrol ve tekellerin dışında yer aldığı görüşlerinin temel eleştirisi iki etken üzerinden inşa edilmektedir: Bunlardan birincisi, iletişim ortamında tekelleşme olgusu, diğeri ise birinciyle de ilişkili olarak enformasyon ve kültürel üretimin artan oranda ticarileşmesidir (Timisi, 2003: 216). Her ne kadar internet herkesin sınırsız hizmetindedir şeklinde bir algı yaratılmaya çalışılsa da bu bir mitosdur ve internet erişimi için belirli bir donanım ve bilgi gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde düşen maliyetler bunun bir engel olma özelliğini kaldırmaktadır, ne var ki küresel zenginlerin on katı olan küresel yoksulluk içindeki ülkelerde internet ancak küçük bir azınlığın tekelinde kalmaktadır (Tanyol, 2002: 207). Yeni iletişim ve enformasyon teknolojilerinin elde edilmesi ile birlikte daha fazla eşitlik, katılımcılık ve ilerici yapılar taahhüdünü beraberinde getirirse de

bu durum pratikte teknolojilerin hızla, gerçek eşitsizliğin ve ticari sömürünün bilindik yapıları ile işbirliğine yönlendirmiş ve internet ile bu durumu yeniden yaratmıştır (Golding, 2003: 97).

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte demokrasinin tarihsel süreç içinde farklılaşan biçimleri ile sosyal ağlar üzerinden oluşan çoğulculuk ve yeni sosyal hareketler bunun yanında enformasyon akışında var olan süreklilik erk tekelinin temel duvarlarını aşamayan bir fikirsel boyutu karşımıza çıkarmaktadır. İletişim ağlarındaki teknolojik gelişmenin “bilgi tekelleri” bağlamında, bir mücadele ortamı olarak, yani bir yandan “bilgi tekellerini” tehdit eden, diğer yandan da onlar tarafından denetim altına alınmaya çalışılan bir ortam olarak kavranması, bu doğrultuda önemlidir (Başaran, 2011). İnternet üzerinde hayal sınırlarını zorlayan çokluk ve çeşitlilikteki görsel öğeler tek tek bireysel deneyimlere işaret etmekte olup bu gelişim demokratik çokluk duygusunun kenarından bile geçmeyen tek düzelikte ve tek biçimlilikte kavranabilecek küresel sermaye sayesinde olmaktadır (Nalçaoğlu, 2007: 66). Bu sebeptir ki internetin demokratik potansiyeline karşı yöneltilen eleştiriler; tekelleşme ve ticarileşme, bilgi uçurumunun artması, toplumsal tabakalaşmanın artması, internet ortamında kontrol ve denetim şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Timisi, 2003: 214-237). Sonuç olarak baskın olarak elektronik demokrasi anlayışına karşı geliştirilen fikirlere göre, medya kaynaklı politikaların tamamı, rasyonel müzakere ve tartışma süreçlerini içeren politikanın düşüşünden ibarettir; medya ve şimdilerde de internet, sansasyonel, aşırı ve manipülatif olana doğru çekilen politik tartışmanın soysuzlaşmış biçimi olarak görülmektedir (Kellner, 2004: 716). Ancak yeni gelişen süreçte atlanmaması gereken nokta ise toplumsal alanda grupların birbirlerine karşı kendilerini tanımlama ve konumlandırmaları sürecinin aynı zamanda önyargıların üretilmesini beraberinde getirmektedir. Söz konusu önyargılar ise bu süreçte iletişimi olanaksızlaştırmaktadır. Ana akım medyanın önyargıları besleyen ve yeniden; üreten yapısı da alternatif iletişim biçimlerinin gelişimini engellemekte, demokratik iletişim olanaklarının önünü kesen, baskıcı iletişim biçimleri ve otoriteryen kişiliklerin baskın olduğu, antidemokratik ve baskıcı bir toplum yapısının oluşumunu beraberinde getirmektedir (Çoban, 2010: 6).

Küresel süreçte internet ağları ve sosyal medya üzerinden yeniden anlamlandırılacağı söylenen yeni demokrasi biçimi kendi içinde çözümsüz bir olguya dönüşmektedir. Pesimist ve optimist söylemler arasında kalan ve tarihsel süreçten günümüze kadar birçok ideolojik fikrin temeline oturtulan demokrasi anlayışı özünde sorgulaması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yapıların özünde var olan baskın süreçlerin yeni medya ile birlikte radikal bir şekilde dönüşmemesinin nedeni temelde belli fikirsel bağlamların sorunlu olduğunu bize göstermektedir. Özellikle demokrasinin yani yeni bir demokrasi biçiminin;

insanlığın hiçbir zaman gerçekleştirilmemiş olan eski bir tutkusu (Castells, 2013: 210) olarak bilinçaltımıza yerleşmesine neden olmaktadır. Demokrasinin kendisinin bir özgürlüksüzlük biçimi olabileceğini ya da salt siyasal demokrasiden daha fazlasını talep etmemiz gerektiğini (toplumsal ve ekonomik hayatın da demokratikleştirilmesinin şart olduğu) düşüncesi hakim olmaktadır. Kısacası, ilk planda soylu bir ilkenin (demokratik özgürlük ilkesinin) uygulanmasında içerili bir başarısızlık saydığımız şey, aslında ilkenin kendisinde içerili bir başarısızlıktır. Bunu (bu başarısızlığın, uğruna mücadele ettiğimiz ilkenin kendisinde içerili olabileceğini) kavramak ise siyasal eğitim bakımından büyük bir adım olmaktadır (Zizek, 2013: 14). Ancak bu adım sonrası bakıldığında karşımıza çıkan ikilem ise toplumsal demokrasinin ortadan kaldırılışı ile birlikte özneler arası ilişkilerin de ortadan kalktığı, tüm ilişkilerin “şeyleştiği”, toplumsal iletişimin şeyleştiği, ya da kalktığı, toplumsal öznelerin farklı kimlikleri nedeniyle gruplaşarak birbirlerine karşı konumlandırılmalarını da beraberinde getirmektedir (Çoban, 2010: 6).

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte toplumsal hayatın tüm dinamiklerine hakim olan sosyal ağlar, aktörlerin tüm eylemlilik hallerine dahil olmaktadır. Özellikle küreselleşme ve internet ağları ile birlikte ortaya çıkan yeni kamusal alanın etkileşimsel boyutu ve bunun yanında sosyal hareketler farklı tartışmalara neden olmaktadır. Tarihsel olarak belli kırılma ve devinimsel dönemlere sahip olan sosyal hareketler tartışılması gereken geniş bir alan olmasının yanında temel olarak modernizm sonrası birçok fikrîsel akımın etkinlik hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme ile birlikte fikir akımlarında meydana gelen çözülme ve çeşitlenmeler postmodern bir yapının çevresini oluşturmaktadır.

1960’lı yılların karşı kültür hareketleri- sosyal hareketler² ve modernizm karşıtı akımları, kurumsallaşmış iktidar, yekpare tekeller, devletler ve başka biçimler (ve bu arada bürokratikleşmiş politik partiler ve işçi sendikaları) tarafından üretilen, bilimsel olarak temellendirilmiş teknik-bürokratik rasyonalitenin baskıcı özelliklerine düşman olan bu karşı kültürler, kendilerine özgü bir “yeni sol” politika zemininde, anti-otoriter davranış kalıpları (müzikte, giyimde, dilde, yaşam tarzında), put kırıcı alışkanlıklar ve günlük yaşamın eleştirisi aracılığıyla bireyselleştirilmiş kendini gerçekleştirme alanları üzerinde durmaktadır (Harvey, 2010: 53). Ancak ilerleyen dönemsel faktörler ile birlikte küresel kapitalizmin farklı ülkeleri farklı yollarla etkileyen karmaşık bir süreç olarak karşımıza çıkması ile bütün çeşitliliğine rağmen protestoları birleştiren öge, bunların hepsinin kapitalist küreselleşmenin farklı veçhelerine karşı tepkiyi temsil eden bir duruma dönüştürmüştür (Zizek, 2013: 8). Sosyal

---

² Toplumsal Hareket: Toplumun başlıca özelliklerinden birini ya da birkaçını değiştirmek için örgütlü çaba harcamayı gösteren eylemlilik halidir. Toplumsal hareketler; bir amaca hizmet eden ve örgütlü, kolektif davranış örüntüleridir (Marshall, 2005: 746).

hareketlerin bütünleştiği ve çeşitlendiği bu süreçte internet ve sosyal ağların belirleyici etkileri kaşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda internet; bireylerin, yerel ve küresel grupların birbirine bağlanmalarında, kamuoyu oluşturulmasında, harekete geçirmede ve dayanışma oluşturmalarında önemli uygulamalara konu olmuştur (Timisi, 2003: 30). Benzer fikirlere sahip insanlarla fikir alışverişinde bulunmak, on yıl öncesinde hayal edilemeyen bir biçimde coğrafi engeller aşılarak yapılabilmekteydi (Aydoğan, 2010: 15). Oysa bugün tüm dünyada bizim gibi düşünen insanlarla doğrudan doğruya bağlantı kurulabilmekte ve kendi planlarımızı yapabilir duruma getirmektedir (Kumar, 2004: 194). Şu anda yeni dijital iletişim araçları parti, sendika ve dernek gibi sanayi toplumunun geleneksel örgütlenme biçimiyle açık bir kopuş içinde görülmektedir. Ancak bu sosyal aktörler ağı bağlı iletişim etrafında yapılanan yeni örgütsel modellere doğru evrilmektedir. İnternet, yeni toplumsal hareketler için temel bir tartışma platformu sağlamakta, insanların zihnini etkileme yönünde faaliyete geçme aracı olmakta ve son tahlilde en etkili politik silah olarak işlev görmektedir. Fakat toplumsal hareketler yalnızca internette mevcut değildir. Yerel radyo ve TV istasyonları, özerk video üretim ve dağıtım grupları, p2p ağları, bloglar ve podcastler, toplumsal hareketi kendisiyle, sosyal aktörleri ise toplumun büyük kesimiyle bağlantılandıran ve kültürel manifestolar alanının tamamında eylemde bulunan çeşitli interaktif ağlar kurmaktadır (Castells, 2012: 26-27). İnternetin sosyal ağlar üzerinden oluşan bu genel etkisi nedeniyle son dönem sosyal hareketler esasen internette (faks ve doğrudan postanın desteğiyle) doğmakta ve kendini örgütlemektedir (Castells, 2008: 125).

Yeni iletişim teknolojileri ile pekişen postmodern dünyanın çeşitliliği sosyal medya üzerinden yeniden kendini inşa etmekte ve pekiştirmektedir. Özellikle klasik dönem tabakalaşmanın yanında küreselleşme ile birlikte toplumsal sınıfların bölük pörçük olması, sınıfa dayalı ulusal partilerin ve sınıfsal oy kullanma biçiminin çöküşü ve yöre, ırk, toplumsal cinsiyet ya da tekil-sorun odaklı politikaya dayalı toplumsal hareketlerin ve “şebekeler”in yükselişi (örneğin anti-nükleer hareket); “çevresel”, ulus-üstü ya da ulus-altı hareketlerin (Kumar, 2004: 69) ön plana çıktığı görülmektedir. Bu sebeple yeni toplumsal hareketlerin, dine, hedonizme, çevre ve insan haklarına, vb. vurgu yaptığı görülmektedir. Çünkü modernist dönemin sınıf hareketini bir arada tutan, var olan kültürel ve ulusal homojenlik yapı kaybolmaktadır (Önür, 2007: 199). Yeni gelişen medya insanların, şirketlerin ve grupların iletişim sistemlerini değiştirdiği gibi; aktivist grupların iletişim biçimlerini de değiştirmektedir. Bu durum “dijital aktivizm” ve “yurttaş gazeteciliği” ismi verilen iki ayrı olguyu meydana getirmektedir (Engin, 2011: 35).

Yeni iletişim teknolojilerinin ve sosyal ağların erişime açık yapısı ile birlikte dönüşen yeni sosyo-politik hareketler; dijital aktivizm olgusu üzerinden toplumsal olaylardaki kırılma noktalarına dahil olmaktadır. İnternetin genel yapısındaki ağlar ağı şeklindeki yapısı, belirli bir merkezinin olmamasını kaldırabilmektedir; buna rağmen çok sayıda merkez arasında etkileşim sayesinde koordinasyon işlevlerini, ayrıca fikir alışverişini sürdürülebilmektedir. Dolayısıyla bilgi ya da talimat dağıtmak için resmi bir liderliğe, komuta ve kontrol merkezine ya da dikey bir örgütlenmeye ihtiyaçları yoktur (Castells, 2013: 192). İnternet ile birlikte yeni sosyal hareketler gerek ulusal gerekse küresel seviyede düzenlenen ve “dijital aktivizm” olarak isimlendirilen çevrimiçi kampanyalar aracılığı ile ortak bir amaç etrafında birleşen bireyler aktivizmi ile yeni bir boyuta taşınmaktadır. Giderek büyüyen bir eğilim olan dijital aktivizm, geniş kitleleri kısa zamanda sürece dahil ederek sorun yaratan konuyla ilgili olarak hem hükümetler hem de kurumsal şirketler üzerinde baskı oluşturmakta, onları sorunu çözmeye ya da hesap vermeye sevk ederek demokratik süreçleri güçlendirmeye de katkı sağlamaktadır (Saymer vd. 2013: 21). Özellikle tüm dünya genelinde görülen karşı hareketler son dönemlerde internet üzerinden yayılmakta ve hareketin genel enformatik bilgisine internet kaynaklarından erişilebilmektedir. Bu durumla ilgili dünya genelinde birçok toplumsal örnek tespit edilmektedir. Özellikle internet ile birlikte ABD ve AB’nin Ortadoğu ve Güney Asya’daki emperyalist savaşlarına ilişkin yalanlarını ortaya çıkarmakta, ulusal özgürlük ve demokrasi yanlısı hareketlerle ilişkili yeni bir sınıf mücadelesi şekli, bir çekişme alanı olmaktadır. Afganistan dağlarındaki silahlı mücadeleden tutun da Mısır’daki demokrasi yanlısı eylemcilere, Şili’deki öğrenci hareketlerine, Türkiye’deki yoksul halkların konut eylemlerine ve bununla birlikte Gezi Olaylarına kadar önemli örgütlenmeler ve önderler, mücadeleleri, programları, devlet baskısı ve toplumsal kazanımlar konusunda dünyayı bilgilendirmede internete güvenilmektedir. İnternet halkların mücadelesini ulusal sınırlar ötesine taşımaktadır. Bu anlamda kapitalist küreselleşme ve emperyalist savaşlara karşı duracak yeni bir enternasyonalizm yaratılmasında önemli bir silahtır. Bunların yanında internet, esas olarak herhangi bir siyasi harekete bağlı olmayan işsiz gençlerden oluşan İspanya’daki ‘öfkeliler’ (öfkeli protestocular) hareketi ve ABD’deki “Wall Street’i İşgal Et” gibi kendiliğinden ortaya çıkan protestoların seferber edilmesi ve yaygınlaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yine örneğin, İtalya, Portekiz, Yunanistan ve diğer bazı ülkelerdeki kitlesel genel grevlerde, örgütlü sendikalar merkezi rol oynamakla birlikte, internetin de ikincil etkisi olmuştur. Baskının oldukça yoğun olduğu Mısır, Tunus ve Çin gibi ülkelerde internet, kamusal eylemin yaygınlaşması ve kitlesel protestoların örgütlenmesinde büyük bir role sahiptir (Patric, 2010).

Sivil toplumun sesinin, öfkeli görüntülerinin çok daha fazla duyulmasına yol açan eylemlerin hemen hepsi, internet üzerindeki sosyal ağlar yoluyla planlanmakta, örgütlenmekte, olan, biten anında sosyal ağlara aktararak dünya kamuoyuna duyurulmaktadır (Ayan, 2011: 69-70). Yeni iletişim teknolojilerinin sosyal hareketler üzerindeki en genel ve popüler hali ise 2011 yılında Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanmalarda oynadığı rol, küresel dünyaya, toplumların haksızlıklar karşısında seslerini duyurabilecekleri, örgütlenebilecekleri, kendilerini tanımlamalarına ve ifade etmelerine olanak tanıyan bir alan - özgürlük alanı- olarak sosyal medya şeklinde pazarlanmasıdır (Acar, 2013b: 204). Bu bağlamda sosyal medya 2011 yılındaki Arap Baharı ve Occupy eylemlerinde birçok protestoyu ve demokrasi hareketini görünür bir biçimde başlatan itici güç olmaktadır. Elbette ki bu aynı zamanda otoritelerin protestocuları takip etmesine de olanak tanımakta; ama bu durum, sosyal medyanın, toplumsal olarak örgütlenmeyi sağladığı yararı geçersiz kılar mı (Bauman ve Lyon, 2013: 51) sorusunu karşımıza çıkarmaktadır. Bu haliyle internet üzerinden oluşan sosyal ağlar ve sosyal medya; terörün, savaşın ve politik mücadelenin yoğun olduğu dönemde dünya çapında savaş karşıtı/barış yanlısı ve sosyal adaleti savunan bir tabanın temelini oluşturmaktadır (Kahn ve Kellner, 2004: 89). Sosyal medya üzerinden oluşan ve yayılan dünya genelinde birçok ‘bahara’ kapı aralayan bu yeni karşı duruş hali, beraberinde kamusal ve internet arasında oluşan genel çelişkilerin üstesinden gelmemektedir.

Kanallara çıkan birtakım analistler, sosyal ağların artık demokrasiden uzaklaşan yönetimleri hizaya getirecek kadar güçlendiğini büyük heyecanla anlatmaktadırlar. Bu programlarda atılan başlıklar da bu söylemleri destekler niteliktedir: “Sosyal Medya Devrimleri”, “Facebook ve Twitter diktatörleri deviriyor” vs. vs., internetin doğasından bihaber sunucuların biri bile çıkıp “internet küresel bir ağ yapısı ama bu halk hareketleri neden sadece Arap coğrafyasında gelişiyor? Örneğin: Neden Çin, Kuzey Kore ya da Afrika’da bir diktatörlüğü yıkacak güçte değil bu sosyal medya?” gibi sorulardan birini dahi sormayı akıl etmemektedir (Polat, 2011b: 31). Yeni medya türü olarak sosyal medya türü çok hızlı yayılıyor görüntüsü verse de aslında o kadar da hızlı ve başarılı bir şekilde yayılamamakta ve toplumların tüm katmanlarına da yayılamamaktadır (Dokic, 2010). Sosyal medyanın varlığı kullanıcıların izlenmesine ve edinilen bilgilerin diğerlerine satılmasına bağlıdır. Sosyal medyanın direniş için sunduğu olanaklar çekici ve bazı açılardan da yararlı olabilmektedir; fakat gittikçe akıcılaşmakta olan bir dünyada kalıcı ilişkiler kurabilmek için gerekli koşulların olmaması ve sosyal medya içerisindeki gözetim gücünün yerleşik ve etkili olması nedeniyle aynı zamanda kısıtlı bir durum (Bauman ve Lyon, 2013: 15) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni iletişim teknolojileri, sosyal ağlar üzerinden eylem ve hareketlilik alanı sunsa da kendi içindeki erk alanından dolayı denetim ve gözetim kısmında muğlaklığa yol açmaktadır. Bilgisayarların toplumların hayatına girişinin üzerinden hayli uzun bir süre geçmesine rağmen hala hangi bilgilerin şahsi bilgi olduğu yani açıkça yayınlanmaması gereken bilgiler olduğu konusunda dünya genelinde kabul edilmiş bir tanımlama bulunmamaktadır (Ege, 2013: 26). Verilerin (data) korunmasına ilişkin yasalar siyasal sansürün önlenmesi açısından önem taşımaktadır. Verilerin korunmasının ortaya çıkmasının sebebi; bilgisayar sistemlerinin bilgi manipülasyonunda kazandığı gücün artmasının doğurduğu kaygıların sonucudur; bireylerin ve grupların ne gibi verilerin dosyalandığını ve niçin kullanılacağını bilmemesi bu kaygıları yoğunlaştırmaktadır (Keane, 1999: 129).

Kamusal alanın internet üzerinden etkileşimsel boyutu yeni demokrasi biçimi olarak sosyal medya ve yeni sosyal hareketler üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Temelde problemlili ve çelişik bir yapısal durum olarak karşımıza çıkan bu alan önünde sonunda yeni iletişim teknolojileri ile etkileşime girmek zorunda kalmaktadır. Genel olarak çoklu-medya tercihi yalnızca erişim için zamanı ve parası olanlara açıktır; bir de yeterli pazar potansiyeline sahip ülkelerle bölgelere; ancak kültürel/eğitsel farklılıklar da kullanıcıların karşılıklı etkileşiminden yararlanmalarında belirleyici olacaktır (Castells, 2005: 495). Bu sebeple teknolojik olarak olanaklı kılınan yeni bireysel kontrol, yeni kitle iletişim araçları dünyamızın hem en umut vaat eden hem de en aldatici özelliği, bilgisayara dayalı kablolu yaşamın hem en demokratik hem de en antidemokratik yönü olabilmektedir (Saphiro, 2002: 192) ve yeni sosyo-politik hareketlerin kavgaları yine sokakta, fabrikada, parlamentoda ve geçmişte de değerli olan diğer alanlarda verilecektir; ancak daha şimdiden tüm politik mücadeleler, öyle ya da böyle, medya, bilgisayar ve bilgi teknolojilerinin dolayımından geçmektedir (Kellner, 2004: 732). Bu sebeple enformasyon teknolojileri eşitlik ve katılımcılık beklentileri düşünüldüğünde, bütünüyle devre dışı bırakılacak bir gelişme değildir (Aydoğan, 2010: 15).

1.2.3.Yeni Kamusal Alanın Yeni Bireyi

Enformasyon toplumu fikri, özelleştirilmiş varoluş açısından güçlü bir cazibeye sahiptir. Bu fikir, dolaysız toplumsal çevremiz üzerindeki denetimimizi kaybediyor olsak bile, bir kişisel bilgisayarı olan herkesin elinin altındaki küresel yurttaşlıkta bunu bolca telafi ettiğimizi önermektedir. Bu sayede ait olunan sınıfın, ırkın, ulusun sınırları çiğnenip geçilebilmektedir. Dahası, bu birey olarak, kendi kişisel sınırlar ve özel mekanı içinde kalarak yapılabilmektedir. Enformasyon toplumunda bilgi iktidarını parmakların ucunda, bir bilgisayar klavyesine dokunarak ulaşabilecek kadar yakına getirmektedir (Kumar, 2004: 192-

193). Yeni iletişim teknolojileri üzerinden her bilgi dağıtımına ve dolaşıma sokulmaktadır. Yeni medya ile birlikte kamusal alana her an dahil olabildiğini hisseden yeni birey kendini özelleştirmek adına her hamleyi yapmaktadır. Küreselleşmiş, kişiselleşmiş kitle iletişim ile bilgisayar aracılığıyla iletişimin birleşmesi, yeni bir elektronik iletişim sistemi doğurmakta ve çoklu-medya olarak adlandırılan bu sistem, elektronik iletişimin çapını evden işe, okullardan hastanelere, eğlenceden seyahate dek hayatın bütün alanlarını kapsayacak şekilde genişletmektedir (Castells, 2005: 485). Özellikle sosyal medya olgusu ile birlikte web siteleri, bloglar, podcast, mesaj panoları, içerik paylaşım siteleri ve çok yaygın bir şekilde kullanılmakta olan sosyal ağ siteleri ile kullanıcıların dikkatini çekmektedir. Kısacası sosyal medya yalnızlıkları gidermek, farklılık yaratmak, ben de olmak istiyorum diyen bireylerin ya da kurumların seslerini duyurmak istedikleri platformlar olmaktadır (Kuşay, 2010: 61).

Sosyal ağlar sayesinde daha önce bilgisayar kullanmamış olan birçok insan akıllı cep telefonları sayesinde fikirlerini ve yorumlarını sosyal medya üzerinde paylaşabilmekte, başkalarının çeşitli konularda neler düşündüğünü takip edebilmektedir. Aynı zamanda bu ortamlar kişinin kendisini daha özgür bir şekilde ifade edebileceği ortamlar olarak da görüldüğü için, o anda (önemli olsun ya da olmasın) düşündüğü, hissettiği şeyleri paylaşabilmektedir (Aytekin ve Sütçü, 2013: 30). Bu bağlamda bakıldığında her ne kadar görünen yüzün dayanılmaz cazibesi olsa da sosyal medya, siber uzayda “hiyerarşinin düzleştiği” bir alan (Bozkurt, 1999: 69) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgisayara dayalı yaşamın rahatlığına kapılmak – arkadaşlarımızla, komşularımızla, öğretmenlerimizle, iş arkadaşlarımızla, hemşerilerimizle – kurulan yüz yüze ilişkilerin eşsizliğini ve rastlantısal karşılaşmalardan alınan incelikli hazları unutturan ve istemeyerek de olsa ufkumuzu daraltan ve kendimizi fırsatlardan yoksun bırakan (Saphiro, 2002: 191) bir durumu da karşımıza çıkarmaktadır. Bu süreçte yeni iletişim teknolojileri, sanal ile gerçeği birbirine yakınlaştırmaktan ziyade her iki durumu eklemekte ve tek vücut kılmaktadır (Toprak vd., 2014: 158).

Yeni iletişim teknolojileri, kamusal alan ve özel alan arasındaki görünmez sınırları yıkmakta ve ihlal etmekte olup, kamusal hayatın yeni bireyinin sosyal medya üzerinden kendini tanımlama biçimi ve eylemlilik hali, mahremiyetin temel prensibinden farklı hareket etmektedir. Kendini var etme biçimini yeniden yaratmaya çalışan bireyin kendini özel hissetme çabası ve eş zamanlı olarak kamusal alana dahil olma biçiminde var olan sınırlılıklar nedeniyle hem makro hem mikro ölçekte yeni iletişim teknolojileri çelişkileri ile birlikte yeni dünya düzenine hakim olmaktadır. Bu durumda ne ki toplum teknolojiyi belirlemese de, büyük ölçüde devlet üzerinden onun gelişimini bastırabilmektedir. Ya da, yine büyük ölçüde

devlet müdahalesiyle ekonomilerin, askeri gücün, toplumsal refahın kaderini birkaç yıl içinde değiştirecek hızlandırılmış bir teknolojik değişim sürecine sokulabilmektedir (Castells, 2005: 8).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ VE VERİLERİN ANALİZİ

2.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi

Sosyal bilimlerde araştırmanın temel niteliği genellikle dinamik yapılar üzerinden yükselmektedir. Sosyolojik araştırmaların temel derdi olan toplumsal olgular, dönüşümler ve hareketler spesifik, ölçülebilir ya da hesaplanabilir olgular değildir. Bu nedenle bir araştırmada genel olarak gözlem, iletişim ve bunun üzerinden bir anlam yaratma sürecine gidilmektedir. Bu anlam yaratma süreci genel olarak literatürün taranması belirli bir kuramsal ve kavramsal çerçevenin oluşturulması ve nitel yöntemler ya da nicel yöntemler üzerinden araştırmanın sınanmasıdır.

Bu araştırmanın genel problemi özellikle enformasyon toplumu, küreselleşme olgusu ve postmodern yapının temel dinamiğinin altında beliren yeni iletişim teknolojilerinin toplumun temel yapılarına olan etkisi ve bunun yanında toplumun temel özelliklerinden biri olan dinamizmin bu yeni medya üzerinden dönüşmesi ve yeni bir kamusal alan tartışmasına yol açmasıdır. Bunun dönüşüm karşısında üniversite gençlerinin yeni iletişim teknolojileri üzerinden gündelik pratikleri ‘derinlemesine görüşme tekniği’ ile irdelenerek araştırmanın genel kuramsal çerçevesi ile birlikte analiz edilmektedir. Akdeniz Üniversitesi ve Pamukkale Üniversitesinde eğitim gören 25 öğrenci ile yapılan derinlemesine görüşmeler ile veriler analiz edilerek tutarlı bir şekilde irdelenmektedir.

Teoriksel anlamda yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal yapılar üzerindeki dönüştürücü etkilerinin tartışılmakta bunun yanında bu değişimlerle birlikte kamusal alanda meydana gelen dönüşüm sorgulanmakta ve özellikle yeni medyanın etkisinin makro ölçekte gözlemlendiği üniversite gençliği üzerinden bu tartışma pratiksel anlamda bütünsel bir şekilde sınanmaktadır. Gençlerin ifadeleri araştırma problemi ile birlikte değerlendirilmekte ve analiz edilmektedir. Araştırmanın kuramsal çerçevesinde Castells’in Enformasyon Çağı ile ilgili tespitleri ve Habermas’ın Kamusal Alanı temel alınmıştır. Bunun yanında yeni iletişim teknolojilerinin alt yapısını anlamlandıran ‘küreselleşme’ olgusu ve toplumsal yapılar yeniden değerlendirilmektedir.

2.1.1. Araştırma Amacı ve Sorunsalı

Araştırmanın temel amacı yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal yapılar üzerindeki dönüşümünü ve bu durumun üniversiteli gençlerin gündelik pratikleri üzerine yansımalarını

ortaya koymaktır. Özellikle enformasyon toplumu olgusu ile birlikte ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel alanda belirgin bir şekilde fark edilen değişimlerin alt metinde birbiriyle olan ilişkileri ele alınmaktadır. Yeni medyanın gençlerin “kültürel sermaye”lerinde oluşan yeni algı ve bunun üzerinden yaratılan yeni pratikler, kamusal alanın temel yapısında oluşan yeni biçimleri toplumsal yapılar üzerinden yeniden tartışılmaktadır.

Toplumsal anlamda kritik bir olgu olan küreselleşme ile birlikte ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel alanda birçok değişim karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ekonomik ve siyasi ölçekte tüm dünyanın tek bir pazar, bir yönetim şeklinde örgütlenen ve işleyen yapısında siyasi birçok örgütlenmenin temelinde ekonomik yapının temel dinamikleri ve eylemsel alanı etkili olmaktadır. Bunun yanında küreselleşme ile birlikte önemli rol oynayan çok uluslu şirketler ve genel küresel politikalar toplumları hem yerel hem de küresel anlamda bu yeni düzene entegre etmektedir. Bunun yanında 1990 yılında önemli bir noktaya ulaşan internet ağları ile birlikte küreselleşme etki alanını çoğaltan önemli bir araca sahip olmaktadır. İnternetin erişilebilir ve interaktif yapısı özellikle kullanıcıları etkisi altına alarak dünyanın her yerinde olan biten hakkında bir bilgi kaynağı şeklinde lanse edilmektedir.

Son dönemde yeni iletişim teknolojilerinin küresel dünyaya olan etkisi ve toplumsal yapıların bu yeni biçim karşısında kendi dinamiklerinde dönüşüme ve dönüştürmeye gitmesi ile birlikte genel kitlenin sosyal yaşantısında kendi gündelik rutinlerinde değişikliğe gittiği gözlemlenmektedir. Tüm dünyada meydana gelen toplumsal olay ve hareketler internet ile birlikte küresel bir alana sunulmakta ve pay edilmektedir. Ekonomik anlamda Amerika’da, Meksika’da ya da Yunanistan’da meydana gelen kitle eylemleri, otoriteye karşı oluşan hareketler ve bunun yanında makro problemler yanında oluşan yeni mikro ölçekli gruplaşmalar internet üzerinden tüm dünyada yankı uyandırmakta ve yayılım alanı bulmaktadır. Özellikle yeni iletişim teknolojilerinin yeni aracı olan ve gündelik hayatımıza giren sosyal medya, bu tür yayılımları kolaylaştırmakta ve tüm dünya genelinde insanların rutini olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal anlamda internet ve sosyal ağlar üzerinden değişen yeni yapılar ile birlikte kamusal alanın kendisi ve bununla birlikte demokrasi anlayışı, siyasi yapılar ve yeni toplumsal hareketler yeniden sorgulanmakta ve yeni bir oluşumuma mı gidiliyor sorularını gündeme getirmektedir. Bu bağlamda;

- Ekonomik süreçte klasik anlamda pazarı etkileyen kapitalist sürecin küreselleşme ile birlikte kar ve sermaye anlayışının yeni ekonomik örgütlenmelerle pekiştiği görülmektedir. İnternet ağları ile birlikte ekonomik anlamda şirketlerin ve pazarın yayılım ve etki alanı değişmektedir. Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte ekonomik anlamda kapitalist sürecin küresel anlamda yüzünün değiştiği ancak temel yapısının aynı olduğu görülmekte ve yeni

ekonomik örgütlenmeler, çok uluslu şirketler ile pazarın görülebilirliği ve erişebilirliği artmaktadır. Aktörlerin ekonomik anlamda eylemsel hareketlerinin bilgi akışı sosyal ağlar ile sağlanmaktadır. Bu durumun dışında yeni küresel pazar anlayışı ile birlikte ulus-devlet olgusu yeniden sorgulanmakta ve ekonomik yapının internet ağları ile birlikte dönüşen ve değişen pratikleri yeni küresel dünyada araştırılmaktadır.

- Küreselleşme ile birlikte değişen pazar anlayışı ulus-devlet algısının yeniden değerlendirilmesine yol açmakta ve siyasi anlamda ülkelerin sınırları ağlar ile birlikte muğlaklaşmaktadır. Yeni iletişim teknolojileri, siyasi anlamda tüm yönetim biçimlerini ve kavramsal anlamda eylemselliklerini gözler önüne sermekte ve kitlelerin takibini kolaylaştırmaktadır. Ekonomik yapı ile karşılıklı ilişki içinde olan siyasi yapının ağlarla yeni bir düzen oluşturur gibi görünen yapısı irdelenmektedir.

- Yeni sosyal ağların temel özelliği olan erişebilirlik, çokseslilik ve aktiflik aktörlerin gündelik hayat pratiklerini dönüştürmekte, katılım, sesini duyurma ve ‘bende varım!’ diyen bir yapı oluşturmaktadır. Sosyo-kültürel alanda tüm toplumsal yapıların ortak dönüştürücü etkisi ve yeni medya ile makro ve mikro şeklindeki tüm hareketler sosyal ağlar üzerinden tanımlanmakta ve yaşantılanmaktadır. Bu durum beraberinden mahremiyet, gözetlenme ve algısal anlamda benlik sunumunu etkilemekte ve bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Toplumsal anlamda meydana gelen değişimler ve internet ağlarının oluşturduğu yeni toplumsal biçim kamusal alanın yeniden değerlendirilmesine yol açmaktadır. Özellikle kamusal ve özel alan arasında belirsizleşen sınırlar ve tanımsal anlamda internet ile birlikte küreselleşen toplumsal olaylar ve hareketler bu durumu ortaya çıkarmaktadır. Tüm dünyada meydana gelen olay ve olgular etkileşimsel şekilde yayılım alanı bulmaktadır. Yeni medya ile kamusal anlamda yeni bir bireyi oluşturmakta ve sosyal medya aracılığı ile küresel bir dünya modeli oluşturmaktadır. Bu model ile birlikte bireyin “kültürel sermayesi” değişmekte ve küresel ölçekte tüm dünya genelini ilgilendiren bir yapı yaratmakta ve bununla birlikte otoriteye karşı demokrasi anlayışı sorgulanmakta, yeni bir toplumsal hareket anlayışı oluşmaktadır. Kamusal anlamda internet ağları peş peşe birçok yeni düzen üzerinden yeni tartışmalara sahne olarak bir sorun olgusu meydana getirmektedir.

2.1.2. Araştırma Alanı ve Örnekleme

Araştırma, yeni iletişim teknolojilerini yoğun bir şekilde kullanan üniversite öğrencilerinin etkileşim pratikleri üzerinden inşa edilmiştir. Yeni iletişim teknolojilerinin dinamik ve çok-modlu metinsellik yapısının algılanabilir ve aktif bir şekilde kullanılabilir yanını oluşturan yeni nesil genç kitlenin bu alana karşı geliştirmiş olduğu algı ve tutum

irdelenmektedir. Özellikle üniversitenin temel felsefesini oluşturan değişim olgusu ve dönemsel anlamda öncelikli olarak genç kuşağa hitap eden yeni medyanın üniversitede okuyan gençler tarafından gündelik pratiklerine nasıl yansıdığı ve yeni iletişim teknolojilerinin bu pratikler üzerinden nasıl bir edim haline geldiği araştırmanın temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Toplumsal olaylarda aktif bir rol oynayan ve yeni kamusal alan ve yeni kamusal birey olgusunun tartışılmasına sebep olan yeni medya ve yeni sosyal ağların üniversite gençleri üzerinden yansımaları önemli bir faktör haline gelmekte ve yeni sosyal hareketlere yönelik bakış açıları merak konusu olmaktadır. Bunun yanında çoklu zeka biçiminde karşımıza çıkan yeni sosyal ağlar her yönü ile üniversite öğrencilerinin kimlik gelişimini ve bu dönemde oluşan dünya görüşlerini ne yönde etkilediği üzerinde durulmaktadır. Örneklemin Akdeniz Üniversitesi ve Pamukkale Üniversitesi üzerinden şekillendirilmesinin sebebi; Antalya'nın ve Denizli'nin mekansal özelliklerinin ve imkanlarının birbirinden farklı olması, öğrencilerin internet üzerinden gerçekleştirdikleri pratiklerin kentin yapısal özelliklerinden etkilenip etkilenmediğinin sorgulanmasıdır. Pamukkale Üniversitesi ve Akdeniz Üniversitesi'nde eğitim gören, farklı coğrafi bölgelerden gelen on iki kız ve on üç erkek toplamda yirmi beş üniversite öğrencisine, derinlemesine görüşme tekniği uygulanmış ve yeni iletişim teknolojileri ile birlikte değişen ve dönüşen yeni toplumsal yapılarla ilgili görüşme gerçekleştirilmiştir. Örneklemin yirmi beş üniversite öğrencisi ile sınırlandırılmasının sebebi üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen derinlemesine görüşme tekniğinin makro ölçekte sayıya uygulanmasının söylemlerde tekrara düşme olasılığının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle sosyal medya kullanımını gündelik hayatın bir rutini haline getiren üniversite öğrencilerinin yeni dünya düzenine, değişen kamusal alana ve toplumsal yapılara karşı oluşturdukları temel algıları araştırmada irdelenen diğer bir nokta olmuştur.

Görüşmeler, her iki üniversitenin kendi yapısı içinde gerçekleştirilerek görüşmecilerin gündelik rutinlerinde yapılmıştır. Görüşmelerin üniversitelerin kendi alanı içinde gerçekleşmesi görüşme esnasında öğrencinin yabancılaşmasını önleyerek sorular dışında algılarının dağılmaması sağlanmıştır. Genel anlamda seçilen görüşmeciler ya tesadüfi ya da görüşmecilerin sosyal çevrelerinde bağlantı kurdukları arkadaşları ile gerçekleşmiştir. Bu nedenle görüşmecilerin seçiminde hem tesadüfi katılım hem de derinlemesine görüşmenin kısıtlılıkları sebebiyle aynı zamanlı kartopu tekniği de kullanılmıştır. Öğrencilerin görüşme esnasında tedirgin oldukları eş zamanlı olarak gündelik hayatta gerçekleştirdikleri pratikleri ve bakış açılarını sorgulayıcı bir tavır da sergiledikleri görülmüştür. Görüşmenin temel prensiplerinden olan etkin gözlemden de görüşme esnasından faydalanarak katılımcıların

söylemleri ile jest ve mimikleri dolayımında olması gereken tutarlılıkla alakalı analiz yapılmıştır.

2.2. Araştırma Metodolojisi ve Tekniği

Toplumsal yapıda alan araştırmaları metodolojik olarak nitel araştırma ve nicel araştırma olarak ikiye ayrılmaktadır. Özellikle pozitivist yaklaşım içinde bilimsel bilginin sayılabilir ve gözlenebilir veriler üzerinden elde edilmesi gerekliliği uzun bir dönem çalışmaların nicel araştırmalar üzerinden gerçekleştirilmesine neden olmaktadır. Bunun yanında özellikle sosyolojik araştırmaların genel olarak ölçülebilir, sayılabilir şekilde spesifik verilere sahip olmaması, dinamik yapılar ve topluluklar üzerinden örneklemelerini oluşturması nedeniyle nitel araştırmanın da çalışmalarda kullanılmasına yol açmıştır. Bu bağlamda temel olarak pozitivist araştırma paradigmasının temelini oluşturan ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik varsayımların, sosyal bilimlerdeki görece hegemonyası giderek yok olmaktadır. Bu değişim sürecinin ardında iki temel parametrenin rol oynadığını öne sürmek mümkündür. Öncelikle tarihsel ve kategorik olarak fen bilimleri alanında geliştirilmiş olan yöntembilimsel kavram ve araçların bir insan ürünü olan sosyal gerçekliği açıklamadaki yetersizliğinin anlaşılmasıdır. İkinci ve daha önemlisi, sosyal bilimlerde giderek artan oranda özerkleşmekte ve kendine özgü yöntembilimsel kavram ve araçlar geliştirmektedir. Sosyal bilimlerde etki alanı giderek genişleyen nitel veri analizinde kullanılan kimi kavram, araç ve yöntemler bunun en güzel örneğidir (Özdemir, 339).

Sosyal bilimlerde kullanılan nitel araştırmanın herkes tarafından kabul edilen bir tanımını yapmak güçtür. Nitekim nitel araştırma literatüründe birçok yazar böyle bir tanım yapmaktan kaçınmaktadır. Bunun nedeni ise ‘nitel araştırma’ kavramının bir şemsiye kavram olarak kullanılmasından ve bu şemsiye altında yer alabilecek birçok kavramın değişik disiplinlerle yakından ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır. ‘Etnografi’, ‘antropoloji’, ‘durumsal araştırma’, ‘yorumlayıcı araştırma’, ‘aksiyon araştırması’, ‘doğal araştırma’, ‘tanımlayıcı araştırma’, ‘teori geliştirme’, ‘içerik analizi’ bu kavramlardan sadece birkaç tanesidir. Tüm bu kavramlar araştırma deseni ve analiz teknikleri açısından birbirlerine benzer yapıya sahip olduğu için, ‘nitel araştırma’ bu kavramları içine alan genel bir kavram olarak kabul edilebilmektedir (Yıldırım, 1999: 9). Bu bağlamda nitel araştırma, problemlere yorumlayıcı bir şekilde yaklaşılmasını sağlamanın yanında genel-geçer ve evrensel bir bilgi yaratmaktan ziyade mikro ölçekte homojen yapıda bir sonuca ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bu durum sosyolojik verilerin analizinde farklı tekniklerin denenmesini ve durumların toplumsal anlamda yorumlanabilmesini sağlamaktadır.

Nitel araştırma yöntemi üzerine çizilen bu çerçevenin içinde gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım, 1999: 9- 10). Nicel araştırma yönteminin sayısal, ölçülebilir ve deneysel özelliklerinin yanında nitel araştırma yöntemi insanların olaylara ne tür anlamlar yükledikleri, diğer bir deyişle olayları nasıl niteledikleri sorusuna cevap aramaktadır (Dey, 1993). Bunun yanında gündelik hayat üzerinden insanların yaşam tarzlarını, öykülerini, davranışlarını, örgütsel yapıları ve toplumsal değişmeyi anlamaya dönük bilgi üretme süreçlerinden birini oluşturarak (Strauss ve Corbin, 1990) rutinler üzerinden gerçekleşen pratiklerin yorumlanmasını sağlamaktadır. Özellikle çalışılan konunun yeni iletişim teknolojileri olması ve bu alanın etkileşim üzerinden tanımlanması sebebiyle nitel araştırmanın temel noktaları dikkate alınmaktadır. İki yöntemin temel ayrıcı noktalarına baktığımızda; nitel araştırma bir sosyal olayı doğal ortamı ve doğal oluşumu içinde tasvir eden bir araştırma türüdür. Deneysel nicel araştırmalar gibi olayın değişkenleriyle oynamamakta, hatta bir durumu ilişki bağlantıları içinde anlamaya çalışmaktadır. Bir olayı etkileyen değişkenleri kendisi ortaya çıkarmakta ve araştırmanın sonunda kavram ve teoriler oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda veriler gözlem, mülakat ve anket yoluyla toplanmakta ve zaman alıcı olması dolayısıyla küçük örneklemde üzerinde çalışılmaktadır. İnsan ve grup davranışlarının “niçin”ini anlamaya yöneliktir. Nitel araştırma kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi subjektif verilerle meşgul olmakta ve yorumlamacı paradigmayı esas almaktadır (İlgar ve İlgar, 2013: 199).

Ağ toplumunun toplumsal yapılar üzerinde görülen dönüştürücü yanının itici gücünü oluşturan bireylerin değişim yönünde oluşan eğilimlerinin sayısal veriler üzerinden analizi bu olgunun yorumlanmasında kısıtlılık yaratmaktadır. Bu nedenle değişen ve dönüşen toplumsal yapılar karşısında etkileşime sahip ve neden olan aktörün algısı nitel araştırmanın temel getirileri üzerinden ulaşılabilir bir anlamlandırma alanı sunmaktadır. Nitel veri analizinin insanı merkeze alan, onun kendisi ve çevresini nasıl algıladığını ve tanımladığını keşfetmeye dönük çabası (Özdemir, 339) bu noktayı destekler nitelikte olmaktadır. Toplumsal paylaşım ağlarının kendini sunma ve kimlik temsil etme pratiklerinin yer alması (Çomu ve Halaiqa, 2014: 30) bunun yanında sosyal ağların, gerçek günlük yaşamı taklit etmesi (Papacharissi, 2009: 200) nedeniyle nitel araştırma yönteminin kullanılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda özellikle çalışmanın genel konusu itibarıyla kullanılan metodoloji nitel araştırma olup, yeni iletişim teknolojilerinin dönüşüm ve etkileşim biçimlerinin örneklemde seçilen

grup üzerinden anlamlandırılması bu yöntem üzerinden daha net yorumlanmasını sağlamaktadır.

Çalışmada seçilen nitel araştırma ile çizilen temel yolda kullanılan teknik ise “derinlemesine görüşmedir”. Özellikle yapılandırılmamış sorular üzerinden yapılan görüşmeler ile çalışmanın genel sınırı alanda inşa edilerek konunun pratiksel yönünün kavranması ve yorumlanmasında gündelik akış bozulmamaktadır. Bunun yanında araştırmanın genel temasını oluşturan yeni medya araçlarının kullanım pratikleri eş zamanlı olarak örneklemin davranışsal boyutu üzerinden gözlemlenebilmektedir. Ayrıca derinlemesine görüşme; ses kayıt cihazı ile gerçekleştirilerek, ortaya çıkan verilerin içerik analizi ile irdelenmiştir. Görüşmeler sonucu teknik ve pratiksel bilginin görüşmeler üzerinden değerlendirilmesi ve çıkarımların görüşmeler üzerinden yorumlanarak ortaya konulması sağlanmıştır.

Temel olarak araştırma sırasında iyi bir sosyal bilimci her şeyden önce iyi bir gözlemci olmalıdır ve sahada araştırma yaptığı konuyla ilgili sürekli gözlemlerde bulunmalıdır. Görüşme sürecinde içinde bulunulan sosyal ve fiziki çevre, görüşme yapılan kişinin kıyafeti, jest ve mimikleri dikkatle gözlemlenmelidir. Bu gözlem sonucunda elde edilen bazı ipuçları yeni soruların sonucu olabilmektedir. Görüşmeci derinlemesine görüşme boyunca kendisini de gözlemlemelidir. Çünkü sahada derinlemesine görüşme yaptığı kişilerle etkileşimi, araştırmacıda bazı düşünsel ve davranışsal değişikliklere neden olabilmektedir. Görüşmeci kendisinde oluşan veya oluşması muhtemel bu gibi değişikliklerin de farkında olmalıdır (Johnson 2002: 109). Sosyal bilimlerde yorumlamaya açık olan nitel araştırma yönteminin tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği özellikle anlatıcıların söylemlerine önem vermekte olup çalışmanın objektif ve sübjektif bir sentezini sağlamaktadır. Bu bağlamda derinlemesine görüşme tekniği, potansiyel olarak sonsuz çeşitlilikte veriye ulaşılmasına imkan tanıyan "pandoranın kutusu" gibidir (McCracken 1998: 22). Kahn&Cannell (1983: vi)' in ifadesiyle görüşme, görüşmeci ile görüşülen kişi arasında yapılan ve her ikisinin de ortak olarak paylaştığı ve katıldığı karşılıklı bir etkileşimdir. Bu nedenle görüşmeye katılan tarafların her ikisi de iletişimde eşit haklara sahiptirler. Birbirlerini etkileyebilmekte ve yönlendirebilmektedir. Derinlemesine görüşme, etkileşimin her iki tarafında bulunan kişilerin karşılıklı ortak çabaları sonunda bilginin ve anlamın inşa edildiği bir süreçtir (Hostein&Gubrium 2004: 141). Derinlemesine görüşmelerinin sonucunda ortaya çıkan verilerin incelemesinde ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmaktadır. Bu noktada içerik analizi iletişim içeriğinin kantitatif, sistematik ve nesnel bir araştırma tekniği olarak kullanılmasını (Berelson, 1952) ve çalışmada verilerin kuramsal çerçeve ile

ilişkilendirilmesini sağlamaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal yapı içinde aktörler tarafından kullanılması ve gündelik pratiklerinde bir alışkanlık haline gelmesi çalışmada özellikle nitel araştırma yönteminin kullanılmasına yol açmıştır. Bunun yanında toplumsal olay ve olgulardan soyutlanamayan bireyin hem dönüşen hem de dönüştürücü etkisi göz önüne alındığında bireyin temel pratiklerinin sorgulanmasında ve irdelenmesinde nitel yöntemin baskın tekniklerinden olan derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bu sayede kamusal alanda yeni bireyin sosyal ağları deneyimleme süreçleri ve pratikleri üzerine söylemleri ve etkileşim süreçleri öznel paylaşımlarında daha aktif bir şekilde irdelenmiştir.

2.3. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

2.3.1. Üniversite Gençlerinin İnternet Kullanım Pratikleri

Küreselleşmenin temel dinamikleri üzerinden yükselen yeni iletişim teknolojileri, toplumsal yapı üzerinde güçlü bir dönüştürücü güce sahip olmakla beraber özellikle internet ağlarının tüm dünyayı kapsayan gücü ile birlikte sosyal medya olgusu üzerinden kendini inşa etmektedir. Özellikle tarihsel geçmişi açısından çok derinliklere gitmeyen bir yapıya sahip olan bu yeni sosyal ağlar yapısı gereği genç ve dinamik şekilde nitelendirilmekte ve eylemsel açıdan daha çok genç bir kitleye hitap etmektedir. Araştırmanın merkezinde yer alan kitle özellikle fikirsel anlamda dimağın en geniş ve bilimsel anlamda kendini gerçekleştireceği en aktif dönem olan üniversite gençleri olarak belirlenmekte ve genel olarak gündelik hayat pratiklerinden bilişsel eylemlerine kadar sosyal ağlarla olan ilişkileri sorgulanmaktadır.

2.3.1.1. Gündelik Hayatta Yeni İletişim Teknolojilerinin Yeri

Kuramsal çerçevede yeni iletişim teknolojileri ile alakalı olduğu vurgulanan bir nokta olan özgür bir alanın etkisi, bilgisayarın insan-insan etkileşimine olanak sağlamasına yol açmaktadır. Bu bağlamda internet farklı iletişim ortamlarının çeşitli özelliklerini içinde barındıran bir etkileşim ortamıdır. Yazı, görüntü ve sesin bir arada kullanılmasıyla oluşan bu ortam, insan ve varsayılan bir topluluk arasındaki iletişimi zaman ve mekan sınırlarının ötesinde olanaklı kılmaktadır. Aynı zamanda, internette mesaj kaynağının özdenetimi dışında, mesajın içeriğini ya da mesaj alanının erişimini engelleyecek bir sınırlama mevcut değildir. Bu anlamda internet mesajları herkes için erişebilir olan bir alandır (Timisi, 2003: 174-176). Yeni medya bu etkin özellikleri ile görünmez olanı görünür yapmak, ihmal edileni, görmezden gelineni ve terk edileni açık ve zıt bir biçimde gündeme getirmek; kısacası, kişinin dünyadaki -var- oluşunu somut ve reddedilemez hale getirmektir (Bauman ve Lyon, 2013:

129). Üniversite gençlerinden yola çıkarak genel perspektifte yeni iletişim araçlarının temel pratiklerine baktığımızda karşımıza e-posta dolayısıyla iletişim kurmak, MSN’de sohbet etmek, web sayfalarında enformasyon aramak, e-alışveriş yapmak, çevrimiçi veya çevrimdışı dijital oyun oynamak, ogo mobile messenger, İ-pod kullanmak vb. sanal uzamda gerçekleşen edimler gündelik yaşamımızda geleneksel medyanın kapladığı yeri ve zamanı almakta ve yaşamın akışının doğal bir parçası haline gelmektedir (Binark, 2007: 5). Anlatıcıların, yeni iletişim teknolojilerini genel olarak gündelik hayatın temel pratikleri üzerinden değerlendirdikleri eş zamanlı olarak bu yeni medyayı günlük hayatın temel bir rutini haline getirdikleri anlaşılmaktadır. Buradan hareketle teorik kısımda sınırları çizilen yeni kamusal insanın edimleri anlatıcıların beyanlarında pratiksel olarak karşımıza çıkmaktadır:

“...Telefonumdan kullanıyorum. Çok sık bir şekilde kullanıyorum artık. Özellikle Twitter kullanıyorum, WhatsApp’ı kullanıyorum onunda dışında Facebook ile artık çok bir bağlantım yok. Günlük haberleri takip etmek açısından Twitter benim için daha iyi oluyor. Çünkü çok hızlı bir paylaşım şeyi var...” (G23, Ege Bölgesi, K.)

“...Herkeste mesele akıllı telefonlar, tabletler artık yani sadece masamızın üstünde değil artık cebimize girdi bunlar. Her yerde istediğimiz zaman ulaşabiliyorsun. Ama bunun tabii bilgi, kolaylık, iletişim anlamında ne kadar getirisi olduğu kadar yani bence birçok götürüsünde var...” (G1, Akdeniz Bölgesi, E.).

“...İnternette, işte sosyal medya; Twitter, Facebook falan, film sitesi bir de çok nadirde olsa bir iki tane forum var. Mesela biri “Donanım Haber Forum” diye, biri teknoloji ile ilgili ya da her şeyle ilgili şey var, okuyoruz falan bir de bizim arkadaşlarla “Sorgulayan” diye bir şey var. Onu takip ediyorum ikisini. Oyunlar var hani sıkıldığım zaman internette oyun oynuyorum. Onun dışında üyeliğim var mıdır, çoğu siteye aslında üyeliğim vardır da hani takip edip etmeme olayı, ihtiyaç duyduğum zaman almışumdur üyeliği, kalmıştır o zamanda yani...” (G10, Ege Bölgesi, E.).

“...Okulun, bizim bölümün grubundan takip ediyorum genellikle. Bizim PAÜ EEM’nin grubuna bakıyorum, orada dersle ilgili bayağı bir şeyler paylaşıyorlar. Öyle bazen arkadaşlarıma bakıyorum ne yapmışlar diye, farklı üniversitelere gidenlere...” (G11, Ege Bölgesi, E.)

Castells'in (2012: 22) teoriksel anlamda belirttiği haliyle anlatıcılar, yeni iletişim teknolojileri ile olan ilişkilerini çok-modlu değiş tokuşu ve yatay iletişim ağlarını içeren küresel ağların varlığı şeklinde tanımlanmakta ve bunun yanında yeni sosyal ağlar aracılığıyla bireyler hem kişisel deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşarak hayatta bir "iz" bırakmak hem ilgi duydukları kişilere ilişkin güncel bilgilere ulaşarak sürekli bağlantıda olmak ve yeni uygulamalardan yararlanarak, kendilerine sosyal medyada bir alan yaratmak istemektedirler (İrge, 2012: 63). Yeni iletişim teknolojileri üzerinden gerçekleştirdikleri pratiklerin fayda maliyet analizini yaparak ağlar üzerinden erişilebilir alanları azami ölçüde kullanmaktadırlar. Sosyal medyanın; eğlenme ve sosyalleşme alanı olarak baskın yönünün yanında ağlar üzerinden oluşturulan veri tabanları ve haber kaynakları sayesinde enformasyona ulaşma konusunda da gündelik rutinlerini düzenlemekte ve sosyal sermayelerinde farkındalık oluşturmaktadırlar.

"...Ben lisedeyken pek interneti kullanmıyorduk. Şimdi bütün üniversitelerin nereden yüksek lisans yapabilirim, hangi konuları çalışabilirim, orada hocalar ne çalışıyorlar, hocanın özgeçmişi, okulun başarısı bunların hepsini internette kolaylıkla öğrenebiliyoruz..." (G25, Ege Bölgesi, K.)

"... İnternetin benim hayatımda büyük bir yeri var. Zararlı falan diyorlar ama benim için değil. O nasıl kullandığına bağlı ben mesela bir şey okurken bilgisayarımı kucağıma alıyorum, bilmediğim her kelimeyi bilsem de açıklayamayacağım bir şeyse bakıyorum mesela onu bilmek çok yakın ulaşmak beni rahatlatıyor, mutlu ediyor. Her şeye ince ince bakmak, bir kitap okuduğunda bir şeyden bahsediyor ben anlamıyorum gerçekten, açıyorum mesela belgeselini izliyorum ve bunu yapmak benim hoşuma gidiyor..." (G14, İç Anadolu Bölgesi, K),

"... Bulamadığımız gazeteler oluyor, yayınlanmayan gazeteler oluyor, sadece internet üzerinden yayınlanan gazeteler oluyor, bunları internet üzerinden takip edebiliyoruz..." (G19, Doğu Anadolu Bölgesi, Erkek).

"...Bilimsel araştırmalara bakıyorum, bilimsel verileri kontrol ediyorum onun dışında gazete okuyorum, sosyal medyaya biraz zaman ayırıyorum..." (G17, Doğu Anadolu Bölgesi, E.), "...Tezimi yazarken en çok yararlandığım mecralardan birisi internetti. Çok fazla kitap olmasına rağmen ulaşmak her zaman mümkün olmuyor. Ama internetteki makalelerden, kitaplardan çok rahat istediğini

bulabiliyorsun...” (G24, Ege Bölgesi, K.)

“... Bilgiler eskiden belki yereldi bir yerden sonra ulusal bir yerden sonra küreselleşiyor, internetle...” (G8, Doğu Anadolu Bölgesi, E.)

Yeni iletişim teknolojilerinin sosyal medya dışındaki kullanım pratiğinde, enformasyona ulaşım açısından kolaylık ve eş zamanlı olarak filtresiz kaynak bolluğunun bir arada olduğu anlatıcılar tarafından vurgulanmaktadır. Doğru ve geçerli bilginin varlığı ve arayışı internet üzerinden denetimi zor ve bir o kadar da taraflı olabilmektedir. Bunun yanında interneti kullanma açısından da aynı güçlükler anlatıcılar açısından belirtilmektedir. Yeni iletişim ve bilişim teknolojilerinin ağlar üzerinden oluşturduğu bilgi akışının sınırsızlığı, belirli sınırlar ve değişkenler doğrultusunda anlatıcıların kullanım pratiklerinde karşılımlarına çıkmaktadır:

“...Bir araştırma yapacaksın, bir şey yazacaksın, internete girip baktığında sağlıklı, doğru bilgiyi bulabilmen imkansızlaşıyor. Önüne gelen ağzı olan konuşuyor...” (G21, Ege Bölgesi, K.)

“...Sosyal yaşamımda, bir bakıma bağıyor internet, en azından iki saatim yok oluyor hayatımdan...” (G13, Ege Bölgesi, K.)

Üniversite gençlerinin temelde belli başlı ağlar üzerinden interneti kullandıkları ve genel eylemlerini bu ağlar üzerinden gerçekleştirdiği görülmektedir. Bunun yanında internet ile olan bağlarını araçsal olarak sadece bilgisayarlar ile değil tablet ve akıllı telefonlar üzerinden de sağladıkları anlaşılmaktadır. İnternetteki sosyal ağlara cep telefonu ağları da dahildir. Ama bu ağlar aynı zamanda bireylerin sosyal ağları anlamına da gelir: Çoğu kez çevrimdışı olan dostları, aileleri, bazı durumlarda futbol kulüpleri de bunlara dahil olmaktadır (Castells, 2013: 38). Yeni iletişim ve etkileşim teknolojileri üzerinden inşa edilen bireysel hayatlarda özellikle sosyal ağlar üzerinden oluşan ve etkileşen bireyler görülmektedir. Bu da karşımıza çalışmanın temel probleminin ana tartışma konusu olan yeni kamusal alan ve bu alanda kendini yeniden inşa eden ve biçimlendiren yeni kamusal bireyi ortaya koymaktadır.

2.3.1.2. Yeni İletişim ve Etkileşim Alanı Olarak İnternet

İnternetin eski dönemlerinde çok yaygın olan anonimliğinin de kalkmasıyla birlikte, sanal dünya dediğimiz kavram giderek bizim kendi dünyamızla birleşmektedir. Geçmiş dönemlerde kimse internette ismini kullanmamakta ve hatta çok acayip bir şeymiş gibi

görmektedir: "İnternette kimseye ismini verme, cismini verme, fotoğrafını koyma." denilmektedir. Bu gün herkes bar bar bağıyor, "Ben şuyum, fotoğrafım bu, evim bu, işte sakalımı kestim, burnum kanadı, bilmem ne oldu, bu köpeğim, bu sevgilim, buraya hastayım, bak pilav yiyorum çok lezzetli..." İnsanlar artık bir ifade ishali misali her şeylerini yayma derdinde hareket etmektedirler (Kuzuoğlu, 2010). İnternet ve sosyal medya üzerinden kendilerini ifade eden anlatıcılar özellikle toplumsal hayatta oluşturdukları insani ilişkilerini bu tip ağlar üzerinden de tanımlamakta ve bunun yanında dünyada internet ve bilgisayar kullanıcılarının günden güne artması, internetin haber takibinden, alışveriş yapmaya iletişim kurmaktan, eğlenceye kadar gündelik yaşam pratiklerine her anlamda yerleşmesi, yeni iletişim teknolojilerinin günümüzde kazandığı önemin en büyük göstergelerinden (Bat ve Vural, 2010: 3372) biri haline getirmekte ve anlatıcıların günlük hayattaki basit edimlerini bile etkilemektedir:

"... İnternet öncelikle benden uzak olan sosyal olarak düşünürsek benden uzak olan arkadaşlarımla yüz yüze görüşemesek de haberdar olabilme yönünde yararlı bir gereç. Onun dışında sosyal ve kültürel anlamda gerçekten gerekli bir öge ve artık bundan sonra kaçınılmaz ve vazgeçilemez bir olgu bu yüzden internetin insan hayatındaki öneminin çok büyük olduğunu düşünüyorum. Atıyorum önceden gitmek istediğiniz bir yer için internetten bir araştırma yapabiliyorsunuz ya da gitmek istediğiniz bir oyun, sergi ya da sinema filmi için önceden araştırma yapabiliyorsunuz. Bu yüzden kültürel anlamda da bu noktada çok yardımcı..."
(G17, Doğu Anadolu Bölgesi, E.)

"... internetin tek getirisi arkadaşlarımı telefonla aramak yerine oradan takip ediyorum. Bu da getiri midir götürü müdür, tartışılır zaten?..." **(G7, Karadeniz Bölgesi, E.)**

"... interneti sadece anlık reflekslerimizde direkt haberleşme aracı, örgütlenme aracı ya da basit bilgilere ulaşma öyle görüyorum yani. Teknoloji artık 21. yüzyıldayız kaçınılmaz bir şey. Bunun bir aracı olarak görüyorum. Bu internetin benim için kapitalizmin bir eşiği, bir uygulaması, bir ayağı olduğu gerçeğini de değiştirmiyor..." **(G21, Ege Bölgesi, K.)**

İnternet, kullanıcıların toplumsal hayatta oluşturdukları temel belirlenimleri üzerinden yeniden üretilmekte ve gündelik hayatta oluşturdukları temel ve basit ilişkilerinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda internet algısal ve kullanım boyutu anlatıcılar arasında benzer

eylemler üzerinden farklılaşmaktadır. Bireyler, sosyal ağlarda beden sınırlarına takılmadan duygu ve düşüncelerini dile getirebilmektedir (Şener, 2013: 403). Anlatıcıların da belirttiği üzere hem kendi içinde sınırı olmayan bir yapısı olan internet bu sayede bireyin kendi sınırlarını da aşmasına neden olmakta ve hem de ‘Persona’sının dışına çıkmasına alan yaratmaktadır. Yeni medya, yeni bir iletişim ve bilişim teknolojisi olmanın ötesinde, zaman ve mekan algılayışlarımızı yeniden biçimlendiren, yeni sosyalliklerin inşasına yol açan, giderek bilginin, haberin üretilmesine, yorumlanmasına ve farklı biçimlerde sunulmasına olanak tanıyan bir alan şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Kart, 2013: 421). Anlatıcıların yeni iletişim teknolojileri üzerinden sosyal çevresi ile olan etkileşimsel boyutu Bat ve Vural’ın belirttiği sosyalleşme kavramının yeniden biçimlenmesini karşımıza çıkarmaktadır.

“... İstediyin kişiyle konuşma başlatabiliyorsun, tanıdığın veya tanımadığın. Bu konuda bence insan daha özgür. Çünkü normalde konuşmaya çekindiğin biriyle oradan mesajlaşabiliyorsun. Diyoloğu oradan başlatabiliyorsun. (G1, Akdeniz Bölgesi, E.), “... İnsanlar daha özgür konuşabiliyorlar ya. İnternette bir şeyleri itiraf edebiliyorlar yüz yüze bir şeyler söyleyemeseler de değişiyor bir şekilde...” (G12, İç Anadolu Bölgesi, K.), “... Sosyal yaşamımda arkadaş çevrem arttı. Hiç tanımadığım insanlar Facebook ortamında görüşmeye başladı benimle falan...” (G15, Karadeniz Bölgesi, K.). “... Kendi yaşamımda kurduğum arkadaşlıkları iletme konusunda tabi internet yardımcı oldu. Edinmiş olduğum yabancı arkadaşlarla sürekli görüş alışverişinde bulunabilmem noktasında internet gerçekten yardımcı bir organ...” (G17, Doğu Anadolu Bölgesi, E.)

Anlatıcıların bir kısmında sanal ortam üzerinden oluşturdukları etkileşim ortamında ‘yabancı’ olgusuna karşı yaklaşımlarında kırılmalar olduğu, sosyal medya olgusu üzerinden aktif bir kullanıma sahip oldukları ve sosyal çevrelerini bu ağlar üzerinden yeniden düzenledikleri; belli anlatıcılarda ise sanal dünyaya karşı hala temkinli bir yaklaşımın olduğu, sosyal ağları dolaylı ya da doğrudan kullansalar da toplumsal süreçte oluşturduğu ilişkilerin ağlar üzerinden inşa etmemektedir:

“... Sanal ortam, internet ortamı insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırdı ama bunun yanında kültürel bir alt yapısı olmadı bu işin çünkü insanlar hala birbirlerine uzaktan seslendikleri gibi sanal ortamda sesleniyorlar. Karşıt görüşlerini orada yazı ile değil de sanki o egoları ile ifade etmeye çalışıyorlar. O

şekilde rahat bir paylaşım yok gerçekten...” (G20, Marmara Bölgesi, E).

Toplumsal paylaşım ağları; kullanıcılarına/öznelerine buldukları yerden, evden, odadan, sokaktan, kentten, ülkeden fiziksel olarak tek adım dahi atmaları gerekmeksizin - görünmez kablolar aracılığıyla!- dünyanın herhangi bir yerindeki diğer birey(ler)e erişim, interaktif bir iletişim sürecine giriş olanağı sunmaktadır (Toprak, 2010). İnternet, bireyler arası haberleşme ve iletişim kaynağı olarak erişim kolaylığı sağlamakla birlikte bireylerin mikro ve yerel çaplı örgütlenmeleri, eylemlilik hallerine de kolaylık sağlamaktadır. Özellikle yeni iletişim araçları üzerinden sosyal ağlara erişebilen anlatıcılar, “her an, her yerde” şeklindeki anlayış ile ‘yersiz yurtsuzlaşma’yı karşımıza çıkarmaktadır.

“... Hani haberdar etmenin günümüzde en iyi yolu bu. Artık insanlar telefon kullanmıyorlar, iletişim için, haberdar etmek için bunları kullanmıyorlar. Direkt internetten davet ediliyorlar, bu şekilde haberdar ediliyorlar...” (G19, Doğu Anadolu Bölgesi, Erkek).

İnternetin yabancı olgusuna karşı oluşturduğu esnek yargının yanında erişimsel anlamda genel olarak kolaylığı ve üniversite gençleri üzerinde yaygın olarak kullanımı ile birlikte günlük hayatın genel rutininde hem bir araya gelmekte hem de yalnızlaşmaktadırlar. Birbirine bağlı ağlar üzerinden çağın kırılma noktası olan yeni bir gruplaşma biçimini karşımıza çıkarmaktadır.

2.3.1.3. Gençler Arasında Yeni Gruplaşma Biçimleri

Sanal bağlar, bağları giderek uzamsal olarak dağıldığından çok sınırlı sosyal hayatlar yaşayacak olan insanlara toplumsal bağlar kurma fırsatı tanımakta (Castells, 2005: 480) ve anlatıcıların kendi yaşantılarından kesitlerine tanık olma fırsatı yaratmaktadır. Özellikle gençler arasında yaygın olarak kullanılan sosyal medya aracılığıyla kendi özelleştirilmiş sayfalarında kendilerine ait zevk ve haz durumlarından, sosyal sorumluluk hallerine ve bunun yanında kişisel tüm alanlarına ve yaşadıkları olaylara göre gruplaşmaktadırlar. Tüm bunların yanında kendi etkileşimsel durumlarına göre sosyal medya hesapları üzerinden bireysel bir liderlik ya da topluluk halini alabilmektedirler. Özellikle kamusal alanda mikro ve makro ölçekte beliren yeni pratiklerde Castells’in kuramsal alanda temel problemi olan, internetin yalnızca örgütlenme ve mücadele aygıtı değil aynı zamanda yeni bir toplumsal etkileşim, harekete geçme ve karar alma biçimi olduğu noktası karşımıza çıkmaktadır:

“... Twitter’den hani mesela “Toplumsal Özgürlük” var. ÖGD (Özgürlükçü Gençlik Derneği) var. Bir de bunları takip ettiğim için arada denk gelip okuduğum

mesela öğrenci kolektifleri falan gibi iki, üç tane var. Ben elimden geldiğince İzmir’de vakit geçiriyorum. İzmir’de faaliyetleri var, orada katılıyorum ama burada olmadıkları için faaliyet olarak buradayken katılamıyorum Denizli’den...” (G10, Ege Bölgesi, E.), “... Takip ettiğim SFK (Sosyal Feminist Kolektif) var, Anaerki var, onları internet üzerinden takip ediyorum, beğendiğimde oluşumlar. İzmir’de de çok sık takip ediyordum ama Denizli’de yok sanırım bildiğim kadarıyla ama bir şey lazım olduğunda, bir şey merak ettiğimde internet üzerinden dergilerini inceliyorum ya da yaptığı işlere, gösterilere bakıyorum...” (G14, İç Anadolu Bölgesi, K.).

Sosyal ağlar üzerinden oluşturulan yeni gruplaşma biçimlerinde özellikle popüler olan sosyal medya hesapları aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Bu bağlamda anlatıcılar sosyalizasyon süreçlerinde etkin olan pratikleri üzerinden sermayelerini oluşturmakla birlikte sanal benliklerini de bu pratikler üzerinden inşa etmektedirler. Sosyal çevrelerinde etkileşim kurdukları serbest zaman etkinliklerinden, farkındalıklarına kadar geniş bir yelpaze içinde sanal dünya üzerinden gruplaşmalarını oluşturmaktadırlar. Bu eksen temelinde anlatıcılardan bazılarının sosyal ağlar üzerinden oluşturdukları mikro ölçekli gruplaşmalarını siyasal bilinç yaratmak üzerine ifa ederken bazı anlatıcılar sosyal yaşantıları ve etkileşimleri üzerine grup oluşturmaktadır:

“... Facebook’ta grubumuz var mesela (Denizli İşitme Engeliler Derneği) hani bir etkinlik olacağı zaman ne bileyim hani görev dağılımını oradan yapıyoruz veya görev takibini oradan yapıyorsun. Birbirimize haber edeceğimiz zaman, 5-6 kişiyiz mesela hani bu çalışma ekibi olarak aramızda o şekilde rahatlıkla irtibat kurabiliyoruz. Bir kişinin yazdığını orada herkes görüyor...” (G1, Akdeniz Bölgesi, E.).

“... Kendi arkadaşlarımızla yaptığımız gruplar var. Antalya’da Mahsur Kalanlar grubu; Antalya’ya gitmiştik mahsur kalmıştık bayağı bir, parasızlıktan. Ondan sonra başka PAÜ Dans Geceleri falan var. Bunlara bakıyorum mesela ben. Ne zaman dans geceleri falan var diye. Bir de kendim, önceden boksördüm, onun grubu var. Hani antrenman falan ne zaman olacak diye, neler yapıyorlar, ona bakıyorum. İngilizcem arttı. İngilizcem çok kötüydü. Ondan sonra Almanca mesela küçüklükten beri vardı, daha fazla arttı. Alman sitelere bazen bakıyorum, okumaya çalışıyorum...” (G11, Ege Bölgesi, E.)

“... Müzik grubumun grubu var. Zaman zaman konserlerimiz oluyor, bunları duyurabilmek için hani interneti kullanıyorum. Grup arkadaşlarımla aralarımızda haberleşebilmek için interneti kullanıyorum ki bu bağlamda çok fazla işime yarıyor internet...” (G5, Ege Bölgesi, E.).

Anlatıcıların, internet üzerinden gruplaşma amaçları toplulukların genel olarak sanal uzayda sınırlı kalmayıp özellikle günlük hayattaki etkinliklerin internet üzerinden yayılıp duyurulması şeklinde olmaktadır. Yani anlatıcılar sanal uzamda oluşan gruplar üzerinden bir haz yaratma ilkesinden çok gerçek hayatta oluşturdukları aktiviteleri veya siyasal ya da sosyal anlamda örgütlendikleri grupların faaliyetlerini takip etmek ve katılmak için kullanmaktadır. Özellikle internetin erişilebilir kolaylığı üzerinden iletişimin interaktifliği ağlar üzerinden mikro ölçekli gruplaşmaların anlatıcılar tarafından katılımı sağlamaktadır:

“... Kendimin kurduğu sayfa sadece edebiyatla ilgili var. Genellikle bütün herkese açık, herkesin paylaşımlarına açık, herkesin rahat bir şekilde istediği şeyi sansürlemeden paylaşıyoruz. Ne yazarsa yazsın herhangi birinin hoşuna gitmez diye bir durum yok sadece edebiyat üzerine şiir, yazı, makale gibi paylaşım yapıyoruz arada...” (G20, Marmara Bölgesi, E).

“... İnternet üzerinden Kadın Dayanışma Dernekleri ile ortak işbirliği yürüttüğümüz zamanlar oluyor hani bloglarda özellikle onların duyurularını yayınlıyoruz. Ama bunun için bunların farkına varmak için internetin olması gerektiğini düşünmüyorum, biraz bunlar insanın kendi vicdanında, kendi yetiştirme tarzında bittiğini düşünüyorum. İnternet bunların farkındalığını sağlar ama bilinçli olmak bireyin yetiştirilme tarzı ile ilgili bir durumdur...” (G18, İç Anadolu Bölgesi, K).

“... Hayran olduğum müzik grupları, dediğim gibi felsefe grupları o şekilde haber alabileceğim gruplara bakıyorum...” (G13, Ege Bölgesi, K.)

Sanal uzamda, genç bireyler enformasyonu doğrudan arayabilmekte, yönlendirebilmekte, yaratabilmekte veya kontrol edebilmekte, eğlenebilmekte ya da kendi kendini eğitebilmekte, belirli sanal cemaatlerin üyesi olarak arkadaşlık ya da dayanışma kurabilmektedir. Bu cemaatlerin mekânı siber uzaydır (Önür, 2007: 207) şeklinde genel kanının yanında siyasal, sosyal, kültürel veya fikirsel anlamda sosyal ağlar üzerinden gruplaşan anlatıcılar aynı zamanda bu bağlantılarını gerçek hayatlarına da yansıtmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda anlatıcılar iletişim ağları ile yurttaşlar yerel örgütlere ilgi göstererek kendi

yerelliklerini aşabilmektedir (Keane, 1999: 139). Kuramsal açıdan internetin kamusal alanda irdelenen özellikleri olan yeni etkileşim biçimi, yeni sosyallikler, kuramsal kısımda tartışıldığı şekliyle yeni iletişim teknolojilerinin gruplaşmalar için en rahat ve kolay alan olması ve çeşitliliğin gözle görülür oranda karşımıza çıkması sebebiyle algısal anlamda ve düşünce sistemlerimizde değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu yeni yapı içinde var olan insanlar söz konusu ağlarla birlikte anonimlikten bilinirliğe, görünmezlikten görünürlüğe geçişin yaşandığı sanal uzam ilişkilerinde yeni medya özneleri internet ağına yalnız gerçek kimliklerini değil gündelik yaşamlarındaki hemen her türden edimlerini, “kültürel sermayelerini” de taşımaktadırlar (Toprak, 2010).

2.4. Yeni İletişim Teknolojileri ile Birlikte Değişen Kimlik Algısı

Kimlikten, bir toplumsal aktörün kendini tanıması; anlamı, başka toplumsal yapılara kapsamlı bir biçimde atıfta bulunmayı dışlayarak belli bir kültürel özellik ya da özellikler dizisi temelinde inşa etmesi süreci anlaşılmaktadır (Castells, 2005: 26). Bireyin sosyalizasyon sürecinde kimlik oluşumu temel bir etken olup özellikle sosyal sermayenin oluşumunda önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ağların birçok uyarıcıya sahip olması ve bunun yanında birçok alternatifi bünyesinde barındırması sebebiyle anlatıcıların kendi öz kimlik algılarında ve karşı kimlik algılarında hem bir değişim hem de kırılmayan sınırlar oluşmuştur:

“... Yani kimlik bağlamında Facebook diyelim, oradaki insanlara bakarak, oradaki insanların yaşayış biçimlerine bakarak veya kendi yaşayış tarzını bunlarla kıyaslayarak, üniversite öğrencileri diyelim, üniversite öğrencileri ne yapar, nerede gezerler, ne giyerler, ne yerler, ne içerler? Bunlara baktıkça insan ister istemez kendisi de değişiyor. Burada değişim gerekli bir şey ama...” (G15, Karadeniz Bölgesi, K.)

“... Biraz hayata dar gözlükleri ile bakan hani her şeye hemen inanan saf insanlar açıkça söyleyeyim çok fazla var. Hani çok değiştiriyor bu insanları değiştiklerine inanıyorum...” (G11, Ege Bölgesi, E.)

“...Herkes böyle şuradayım buradayım, fotoğraflar falan paylaşıyor sürekli. Hani sürekli bir kendini gösterme isteği yani birey olarak öne çıkma isteği gibi...” (G1, Akdeniz Bölgesi, E.)

Sosyal medya üzerinden oluşturulan veya sergilenen kimlikler, farklı değişkenler üzerinden etkileşime girmekte olup kültürel ve sosyal sermayenin sınıanmasına, bozulup yeniden yaratılmasına ve değişmesine sebep olmaktadır. Birçok uyarıcıyı bünyesinde barındıran sosyal medya, sergilenen ve izlenen kimlikleri ortaya çıkarmaktadır. Anlatıcıların söylemlerinde ve eylemlerinde de gözlemlenen bu durum kimliğin, sanal dünya aracılığıyla etkileşime sokulmasına ve değişmesine neden olmaktadır. Sosyal ağlar üzerinden karşılaşılan ve etkileşime girilen birçok kimlik ile birlikte algısal anlamda kimliğin sorgulanmasını sağlamaktadır. Yeni medya ile görünen ya da görünmeyen sınırsız ölçekteki inşa edilen kimlik algısı etkileşime girmektedir.

“... Kendimi ırkımı, kültürümü daha çok sevdim. Çünkü onu da araştırma fırsatı buldum. Hem internet üzerinden hem kitap üzerinden iki taraftan da ben araştırdım...” (G8, Doğu Anadolu Bölgesi, E.).

“... Kürt sorununa çok sert bakıyordum, kızgın bakıyordum, kabullenemiyordum. Çünkü görmemişim aile yapım çok farklı. Ama sonra gerçekten araştırdığımda hak verdim ve internetin hani benim görüşlerimi değiştirebilmesi, bana gerçekleri gösterebilmesi benim için çok önemli olduğunu gösteriyor zaten, at gözlükleri ile bakmaktan kurtuldum ben yani. Biraz empati kurabildim, düşünebildim, evet benim ailem böyle ama farklı şeyler var dedim, tarihe öyle yaklaştım. Bu yönden benim için çok yararlı oldu gerçekten...” (G14, İç Anadolu Bölgesi, K.).

“... Kimlik anlamında cinsiyet kimliklerine yönelimim değişti. Cinsiyet kimliklerini tanıma anlamında çok fazla şey değişti. İşte biz Türkiye’de LGBT bireylerini turnak içinde “t..” diye bilirdik işin açıkçası bu çok fazla şeyi değiştirdi artık onları anlayabiliyorum, onlara daha yakın ve onları daha fazla anlamaya çalışıyorum. Anlamanın dışında onlara yaklaşma, onlarla sohbet etme şeklinde kimlik, bu katı kimlik, bu cins kimliği de değişti. Ve cinsler arasındaki kırılma, kadına yaklaşım, erkeğe yaklaşım, topluma yaklaşım burada büyük bir katkı sundu bence. Yillardır üniversitedeyim, bu benim ikinci üniversitem yıllardır da ilkokul, ortaokul okuduk. Bence eğitimin bana katmadığını internet kattı...” (G20, Marmara Bölgesi, E.).

Gündelik yaşamdaki toplumsal, kültürel ilişkilene pratiklerindeki dillerin, kodların, simgelerin, göstergelerin doğrudan toplumsal paylaşım ağlarına da taşınması (Toprak, 2010) ve bunun yanında sınıf aidiyetine ve paylaşılan çalışma deneyimlerine dayalı “kollektif kimliklerin” çözülerek, daha çoğulculuşmuş ve özelleşmiş kimlikler oluştuğu görülmektedir.

“Azınlık” kültürleri – tikel etnik grupların, dinsel inançların ve yaşlılık, toplumsal cinsiyet ya da cinselliğe dayalı toplulukların kültürleri – adına (Kumar, 2004: 148) birçok bilişsel kod yeni iletişim teknolojisi ile birlikte anlatıcıların gündelik hayatlarında değerlendirilmektedir. Özellikle postmodern yapıda tikel anlamda birçok kimlik tabakanının ön plana çıkması ile hem aidiyet duygusu hem de nefret söylemi üzerine oturtulan çeşitli tercihler sorgulanmaya başlanmıştır. Genel ve doğru enformasyon olarak tek bir kaynak olmayan sosyal ağlar, farkındalık yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Teoriksel açıdan yeni iletişim teknolojilerinin sosyo-kültürel dönüşümsel boyutu kimlik inşasında karşımıza çıkmış olup anlatıcıların internet ile birlikte kimlik algılarını sorgulamasına neden olmaktadır.

2.4.1. Yeni İletişim Teknolojileri Üzerinden Bireylerin Siyasal Farkındalığı

İnsanlar, sanal ortamda gün geçtikçe daha fazla vakit harcamakta ve sanal gerçeklik içinde yeni bir dünya kurarak sosyal, siyasi ve daha pek çok konuda düşünce alışverişinde bulunmaktadırlar (Elcil, 2013: 619). Başta internet olmak üzere, sanal ortamda yayın yapan eleştirel haber siteleri, zaman ve mekân farklılıklarını ortadan kaldırarak sağladıkları geniş çaplı iletişimsel bütünleşmeyle, hızlı küresel içerik akışlarının neden olduğu “yersiz yurtsuzlaştırmaya” karşı da farklı kimliklere yeni aidiyet biçimleri kazandırmaktadırlar (Köse, 2008: 83). Bu bağlamda internet yalnızca bir siyasal buluşma, karşılama değildir, aynı zamanda anlatının parçası olan kimlikler için zamanı düzenleyen bir ortamdır (Timisi, 2003: 160). Anlatıcıların yeni iletişim teknolojileri ile birlikte değişen kimlik algıları ve bununla birlikte bilişsel yapılarında ortaya çıkan dönüşümlere bakıldığında özellikle siyasi, dini ve inanç anlamında kendini ve çevresini sorgulayan bireylerin ortaya çıktığı bunun yanında düşünce sistemlerinde radikal bir değişim olmasa bile internet üzerinden karşılaştıkları farklı enformasyonlar karşısında belli bir dönüşüm geçirdikleri anlaşılmaktadır. Kuramsal açıdan tartışılan yeni kamusal alan ve internet ile birlikte değerlendirilen yeni sosyal hareketler anlatıcıların internet kullanım pratiklerinde bilişsel dönüşümlerinin yeniden biçimlenmesine sebep olmaktadır:

“... Pencere daha genişledi. O oturduğumuz masalardan siyaseti aştı artık. Çünkü bugün Mısır’daki toplumsal bir olaya da, bugün Küba’daki toplumsal bir olayı da, Şili’deki, Rusya’daki, Türkiye’deki toplumsal olaylara da daha rahat ulaşabiliyoruz. Ve anında bir haber, anında görüntü, anında video olduğu için daha rahat bir şekilde hem yorum yapabiliyoruz ve onlara karşı bakış açısı da değişti...” (G20, Marmara Bölgesi, E).

Yeni medya üzerinden sağlanan enformasyon akışının küreselleşmesi ile birlikte siyasal bilinç üzerinden oluşturulan farkındalıklar anlatıcılar tarafından sorgulanmakta, pekiştirilmekte veya değişmektedir. Medyanın akışkan ve çok-modlu değişkenli yapısı nedeniyle etkileşime açık bir alanı karşımıza çıkarırsa da özellikle yeni kamusal alanın inşasına ve bu alanda yeni bireyin etkileşimine baktığımızda düşüncelerin ve eylemlerin farklılaştığı görülmektedir.

“... İnternetle açıkçası bir gelişme oluyor, bir değişim değil de. İlk başta daha dar çerçeveden bakıyordum ama bu sadece internetle de değil süreç açısından okuduklarım. Düşünüyorum benim siyasal gelişimimde internet mi daha etkili olmuştur, okuduklarım mı, okuduklarım daha etkili olmuştur. İnternetin ilk süreçte faydası olmuş olabilir. İlk yıllarda on altı, on yedi, ergenlik yaşlarındayken etkisi olmuş olabilir ama ondan sonra daha çok okuduklarımız etkili olmuştur...” (G16, Ege Bölgesi, E).

“... Siyasal bilincim zaten internetten önce vardı, internetle sadece pekiştirdim...” (G8, Doğu Anadolu Bölgesi, E.), “... Kendine uygun olan bir şeyi bulman çok daha kolay...” (G23, Ege Bölgesi, K).

“... İnternet konusunda inandığım veya benim hayatım olarak kabul ettiğim kendi düşüncelerim değişmedi. Bana kattığı şeyler var, benden götürdüğü şeyler de var zaman gibi. Boş geçirdiğim bir zaman olarak, oyun oynadığım, onun dışında kültürel, ahlaki, inanç yönünde benden götürdüğü bir şey olduğunu düşünmüyorum. Siyasi bilinç hakkında bir değişim yaşadım. Çünkü internette veya sosyal medyada paylaşılan haberlerden falan birçok siyasi grup, siyasi parti karşılaştırıldığı zaman, insan artık anlayabiliyor yani. Ne doğru, ne yanlış, ne yapılması gerekiyor, ne yapılmaması gerekiyor, neye nasıl yaklaşılması gerekiyor o yüzden bir değişim oldu...” (G15, Karadeniz Bölgesi, K).

Anlatıcıların bir kısmı yeni iletişim teknolojileri ile birlikte siyasal bilinçlerinde köklü bir değişimden ziyade araştırmaya yönelik olarak geliştirici bir itici gücünün olduğunu vurgularken bir kısmı da değiştirici ve yenileyici bir gücü olduğu konusunda hem fikir olmaktadır. Özellikle sosyal medyanın anlık gündem maddeleri, anlık olguları siyasal farkındalığın yeni enformasyon akışı içinde radikal bir değişimden ziyade bir etkileşim alanı olduğunu ortaya koymaktadır:

“... Kitaplar, gazeteler tabii ki de bir şekilde takip edebilirsiniz ama internet bir şeyleri daha çok gözümüzün önüne serdi. Hani o yüzden özellikle bu olaylardan sonra daha sık paylaşımlar. Ne oldu? Hani bilmediğim şeyleri öğrenmeye başladım. Farklı fikirleri karşılaştırdım, hani çarpıttırdım kafamda. Evet, şu doğru olabilir diye. Bu konuda evet internetin çok fazla desteğini gördüm yani onu inkar edemem. Beni siyasal anlamda gelişime götürmüştür internet...” (G4, **Marmara Bölgesi, K.**)

“... Önceden haberleşme yani birbirleriyle görüşme çağında olan internet şu an daha fazla hani siyasal ve sosyal sorunları ele almaya başladı. Ya mutlaka değişti yani. Dünya’da da fazla değişti. Yani şu an burada en ufak bir olay olsa her yerden duyulabiliyor. Ve çok farklı yansıtılabiliyor. Kesinlikle değişti. Daha artık evrensel görüyorum. Hani küresel görüyorum...” (G5, **Ege Bölgesi, E.**)

“... Siyasal kimliğimin oluşmasında veya inanç sistemimin oluşmasında bunu kesinlikle internet ya da teknolojiye bağlamak çok yanlış. Bunu bulduğumuz çevre, bulduğumuz toplum belirler. Siyasal görüşlerimiz bile ona göre şekilleniyor yani...” (G21, **Ege Bölgesi, K.**), “... Kendim yaşayarak öğrendiğim için bazı şeyleri internet benim düşüncelerimi pek etkilemedi. Aileden gelen bir şey de var o konuda. Aileden gelen bir görüş var çocukluktan beri mesela. Hani bazı kişilere bazı ne bileyim siyasi gruplara küçükken bile bakış açın nasılsa şu anda da aynı yani...” (G1, **Akdeniz Bölgesi, E.**),

“... Değiştirmediyini düşünüyorum da ya şu şekilde insanlar zaten hani bunu özlerinde aldıkları için dogmatik olarak genelde anneden babadan ve etraftan geçen şeylerdir bunlar, siyasi kültür. O yüzden internetin çok fazla etkili olmadığını düşünüyorum bu konuda...” (G7, **Karadeniz Bölgesi, E.**)

Anlatıcıların çoğu internet ağları üzerinden siyasi görüşlerine dair belli bir kaynak veya destekler bir bilgi arayışında bulunmaktadır. Özellikle değişime karşı daha sert tavırda olan bireyler internet ile birlikte var olan uyarıcıları yok saymamaktadır. Bunun yanında teknolojinin getirdiği siyasi değişimlerden heyecanla bahsedenler, insanların internet üzerinden birbirine ilettikleri şeylerin, yüz yüze ya da diğer araçlarla yapılan iletişimde iletilenlerden pek farklı olmadığını gözden kaçırmaktadır; mesaj daha uzağa, daha hızlı ve araya daha az sayıda aracının girmesiyle akabilse de içerik çok değişmemektedir (Bimber, 2002: 173). Bunun yanında dönüşümsel etki sadece siyaset bilincinde değil din ve inanç

kaynakları üzerinde de olmaktadır. Toplumsal yapıda din ve inanç sistemleri her ne kadar bir tabu olsa da internetin her ne kadar denetimi içinde barındırsa da farklı düşüncelerin yayılmasının önüne geçilmemektedir. Anlatıcıların çoğu bilişsel anlamda siyasi fikirlerinde değişime açık olsalar da din ve inanç kısmındaki değişim sürecinde daha net bir şekilde ayrılmaktadır.

2.4.2. Yeni ve Farklı Kimliklerle Karşılaşma Mekanı Olarak İnternet

İnternet üzerinden oluşturulan sosyal ağlar ile birlikte kimlik olgusu üzerinden yeni bir enformasyon alanı inşa edilmekte olup anlatıcılar bu ağlar ile birlikte kimlik olgusu üzerinden yeni bir enformasyon alanı yaratılmakta; anlatıcılar bu ağlar üzerinden yeni ve farklı kimlik örüntüleri ile karşılaşmakta ve bu olgular üzerinden kendi sosyal sermayelerini sınamakta, yeniden biçimlendirmekte ya da kendi sınırlarını koruma gereksinimi duymaktadır. Özellikle sosyal medya üzerinden toplumsal cinsiyet, kimlik olgusu, siyasal bilinç, inanç ve ahlak sistemleri gibi birçok olguya ait ortaya çıkan yeni bilgi akışına göre bu olguların etkileşimsel boyutu farklılaşmaktadır.

“... İnsanlar kendi dinlerini, inançlarını, fikirlerini seçme özgürlüğüne sahiptirler. Bunu da kendileri yaşayarak öğrenirler. Gerek internet şeyiyle. Değişmek isteyen insan zaten değişir. Bu internetle olan bir şey değil...” (G3, İç Anadolu Bölgesi, E.).

“... Sonuçta internet ortamına da pek güven olmuyor. Ben okurum hani her görüşte okurum ama sonuçta kendi bildiğim bana yetiyor. Kur'an-ı Kerim varken internetteki çoğu şeye güvenmem sonuç olarak...” (G6, İç Anadolu Bölgesi, K.).

“... Yine aynıydım yani inanç ve ahlak kavramım aynıydı. Değiştiriyordur tabi, katıldığın gruplar, üye olduğun siteler fikrinin değişmesine yavaş yavaş, bir okuyorsun, iki okuyorsun fikrin kaymaya başlıyor. İnsanı değiştiriyor. Olumlu yanları da vardır, olumsuz yanları da vardır...” (G13, Ege Bölgesi, K.)

Yeni iletişim teknolojilerinin bilişsel anlamda değişime etkisi; olumlu ya da olumsuz, var ya da yok, geniş ya da sınırlı ne şekilde olursa olsun anlatıcıların ifadelerinden çıkan genel kanı özellikle sosyal medya ile her ne kadar mutlak bir değişim olmasa bile uyarıcılara karşı hiç birinin algısının kapalı olmamasıdır. Ancak dini ve siyasi söylemlerde kimi anlatıcı internetin değişim ve dönüşüm gücüne daha fazla önem vermekte ve olumlu bakmaktadır.

“... Artık inanmıyorum. Benim şüphelerim vardı, girdim, araştırdım, işte “Sorgulayan” ve “Karikateist” diye grup var mesela sosyal medyada mesela orada gördüğüm ayetler vardı, onlara Diyanet’in (T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı) sitesinden baktım ki gerçekten öylelermiş, ben bunların bir saçmalık olduğunu düşündüm ve o yüzden inanmıyorum yani. İlk başta belli başlı yargılarım vardı. Hani hiç detaya inilmemiş. Hani sadece herkesin belli çapta bildiği kadar şeyden dolayı desteklediğim şeyler vardı. Ama şimdi internetten her şeye ulaşabildiğim için onların sayfasına bakıyorum. Hani onların paylaştığı şeyleri sürekli takip edebiliyorum ya da eski olayları bilmem gereken şeylerin hepsi detaylı bir şekilde yazıldığı için hani artık daha detaylı bilgiye sahibim...” (G10, Ege Bölgesi, E.), “... Benim annemin babası hafızdı. Çok inanan bir aile dedem açısından ancak internetle birlikte ben sorgulamaya başladım özellikle bazı sayfalarla. Sorgulamaya başladıkça bende bazı şeylerin değiştiğini bazı şeylerin anlamını biraz biraz yitirdiğini gördüm. O yitirme biraz daha sorgulamayı getirdi. Ve özellikle internet din ve ahlak konularında çok farklı şeyler yarattı...” (G18, İç Anadolu Bölgesi, K), “... Ben biraz deist kaçıyorum insanlara göre diğer çevremdeki insanlara göre. Bunun belki çok büyük bir etkinliği de internettir. İnternet geneli insanın kendini sorgulamasını da sağlıyor. Tabi bu senin seçimine kalmış bir şey. Ben karikateisti beğenmeseydim, dinin üzerine bu kadar yoğunlaşmazdım sanırım. Yani hayatın pek çok şeyini değiştirdiğine inanıyorum siyasi olarak, dini olarak. Çünkü diğer insanların da ortak bilgisini senle paylaşımları, senin de kendini sorgulamana neden oluyor...” (G22, Akdeniz Bölgesi, E.).

Bu bağlamda anlatıcılardan G10, G18 ve G22'nin değişime açık oldukları ve hatta internet ile birlikte bilişsel anlamda değiştiklerini görmekteyiz. Bunun yanında G11, G12 ve G 19'un değişime sıcak baktıklarını ancak bu değişimin internet ile birlikte her kaynağın doğru olmayabileceği bu sebeple değişimden ziyade her bilginin derin bir araştırmaya da dayanması gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Özellikle anlatıcılardan bir kısmının sosyal ağlar üzerinden etkileşime girilen enformasyona sıcak bakarken bir kısmının önyargılı ve değişime kapalı olduğu görülmektedir. Yeni iletişim teknolojileri üzerinden farkındalıklarını sorgulayan anlatıcılar; inanç ve değer yargılarında değişmekte ya da anlamaya çalışıp bu konuda geliştirmektedir.

“... İnsanlar baktıkları zaman kime inanacaklarını anlamıyorlar, saçmalyorlar daha sonra hani benim bir arkadaşım vardı, ilk başta komünist oldu sonra tamamen sağa döndü ondan sonra şu an Hristiyan hani çok fazla özentilik var ondan dolayı...” (G11, Ege Bölgesi, E.).

“... Daha az zararsız görünen şeyleri daha fazla abartabiliyor. Yani bu konunun temelini araştırmak lazım. İnternette sadece gördüklerimiz olmuyor. Ya birinci dereceden kaynakları dinlememiz lazım ya da kitaplara yönelmemiz lazım. Kimse bir başkasının fikrini okuyarak değiştirecek değil. O yüzden hala devam ediyor...” (G12, İç Anadolu Bölgesi, K.), “... Bakış açımızı değiştirecek bir şey olduğuna inanmıyorum. Yalnızca haberdar edilebiliyoruz, haberdar edildiğimizde çok farklı şeyler duyuyoruz. Sonuçta televizyondan da izliyoruz bazı şeyleri, gazetelerden de okuyoruz. Yalnızca internet üzerinden bir şeyler öğrenip hemen farklı fikirler düşünmemiz sağlıklı olmaz bence...” (G19, Doğu Anadolu Bölgesi, Erkek).

“... Değişimden ziyade inanç ve değer yargılarının aslında ne olduğunu anladım. Çünkü hep genellikle babadan, imamdan, şeyhten veya papazdan öğrendiklerimizle toplumsal hayata atılıyorduk. Öyle gelip öyle gidiyordu. Ama artık farklı çünkü daha çok sınıandık. İnançlarımızla sınıandık, bilgimizle sınıandık, ideolojimizle sınıandık sosyal anlamda diyorum, sosyal medya anlamında diyorum. Çünkü bir ateistle karşılaşabiliyorum veya bir ateist bana bir soru sorabiliyor bu nedir, bunun cevabını eğer mantıklı bir şekilde veremiyorsam. Eğer ki inandığım inançlara göre veremiyorsam daha çok araştırmama vesile olur, daha çok eğiliyorum onun üzerine ve inançlarımı daha da kuvvetlendirdi diyebilirim. Şunu anladım, bize şeriat değil; tasavvuf lazım. Bunu anladım sosyal medya sayesinde...” (G20, Marmara Bölgesi, E.).

Genel olarak toplumsal paylaşım ağları, kullanıcılarının kendilerini ifade edebildikleri, diğer bir deyişle kimliklerini diledikleri gibi üretebildikleri için çeşitli olanaklar sunmaktadır (Toprak vd., 2014: 107-108). Anlatıcıların ifadelerinden çıkan genel anlayış ise teknolojinin toplumsal ve politik etkisinin tamamen onu nasıl kullandığımıza bağlı olduğu şeklindedir (Saphiro, 2002: 192). Temelde var olan fikrinsel ayrılıklarda sosyal ağların etkisi doğrudan yok sayılmamakta ancak değişimin etkin noktası olarak görülmemektedir. İnternet üzerinden enformasyona erişim, bilginin doğruluğu ve geçerliliği sorgulanmakta değişimden ziyade etkileşimin sorgulanmasına ve gelişim noktasına odaklanılmaktadır.

2.5. Akışkan Benliğin İnşa Alanı Olarak İnternet

Anlatıcılar, internet kullanımları ile birlikte hem klasik anlamda süregelen hem de sosyal ağlar ile pekişen yeni sosyallik biçimi oluşturmaktadır. Bunun yanında bu sosyallik biçimlerini kendi kişisel serbest zaman aktiviteleri ile de etkileşime sokmaktadır.

“... Daha çok insanla tanıştım aslında aradaki kültürel engeller kalktı. Bu coğrafyadan gelen insanların birbirlerine olan kapalılıkları kalktı. Farklı farklı insanlarla tanışma, en uç insanlarla tanışabilme fırsatına eriştik. Söz ve yazı geliştirdi benim hayatımda. Sosyal medya daha çok söz ve yazı üzerine olduğu için, pratik düşünce üzerine olduğu için bu konuda kendimi geliştirdim...” (G20, Marmara Bölgesi, E) şeklinde ifade edilen sosyal medya olgusu ile birlikte anlatıcıların hem kendilerini ve kullanımlarını sorguladıkları hem de bu ağdan soyutlanamadıkları bir durumu karşımıza çıkmaktadır. Kuramsal anlamda internet ile değişen yeni sosyallik kavramının özellikle Timisi ve Bozkurt’un temel prensiplerinde altı çizilmektedir.

“ İnternet ile bağlamaya başladım. İnternette dersleri aldım. Sonra kurslara gittim. O yönden kültürel bir değişim oldu...” (G3, İç Anadolu Bölgesi, E).

“... Bir olay varsa hani o olayla ilgili bir, bir buçuk sayfa derinlemesine bir yazı olacak şekilde yazı haline getiriyorum, blogumda yayınlıyorum. Başka sitelere onun linkini veriyorum. İnsanları bloguma yönlendirmek için...” (G16, Ege Bölgesi, E).

“... İnternette geçirdiğim zamanı başka bir şey yaparak da geçirebilirim ama sanki belirli bir saatte oraya oturmam gerekiyormuş ya da günde bir defa Facebook’a bakmam gerekiyormuş gibi hissediyorum...” (G15, Karadeniz Bölgesi, K.)

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte sosyal ağların gençler üzerindeki genel etkisi eylemlerine, bilişsel yapılarına ve örgütlenme biçimlerine kadar gündelik hayattaki temel pratiklerini etkilemektedir. Bunun yanında sosyal çevre oluşturma, gruplaşma ve aynı zamanda yalnızlaşma ve serbest zamanın değerlendirilmesi olarak birçok alanı etkisi altına almakta ve bireyin eş zamanlı olarak serbest zaman aktivitelerini sorgulamasına neden olmaktadır:

“... İnternetten önce hayatın daha güzel olduğunu düşünüyorum. Her bakımdan daha rahat, en basitinden insanlarla iletişimim daha fazlaydı, görüşüyorduk insanlarla, telefon açıyorduk bu şekilde sadece insanlar internetteyken birazcık insanları yalnızlaştırıyor diye düşünüyorum...” (G16, Ege Bölgesi, E).

“... Bir karikatür gördüm geçenlerde şey yazıyor: Çocuk playstation oynuyor evinde. Annesi diyor ki: “Oğlum çık dışarıda oyna.” Çocuk camın önüne geçip camdan oynuyor playstation’ı yani tekrar evin içinde. Teknolojinin gelişmesi, internetin gelişmesi bu tarz şeylere yol açıyor yani şu an. Ben doksanlarda büyümüş bir çocuk olarak şu anki değişimi ciddi manada farkında olan bir bireyim yani...” (G7, Karadeniz Bölgesi, E.).

“... Zaman konusunda sosyal medyanın insanları daha sosyal yaptığı da düşünülüyor. Sosyal medya üzerinden insanlar anı paylaşmaya çalışıyorlar, anı paylaşmaktan, anı yaşayamıyorlar...” (G19, Doğu Anadolu Bölgesi, E.).

“... Bazen çok asosyal hissediyorum. Hani böyle özellikle bazen internettin başına oturup üç dört film üst üste izleyince ne yapıyorum ben diye bir silkeleniyorum. Aslında film izlemek halbuki güzel bir şeydir ama bazen öyle bir bağlanıyor ki insan bilgisayarın başında insan boş geçmiş gibi hissedebiliyor. O yüzden bazen de tabi iyi hissedebiliyorum. Özellikle bu Facebook’ta işte arkadaşlarınızla paylaşımlar, muhabbetler, sohbetler iyi hissettirebiliyor ama elimden geldiğince fazla vakit kaybetmemeye çalışıyorum...” (G4, Marmara Bölgesi, K.)

Bu yeni ağ toplumu yapısı, genel olarak toplumların kültürel yapılarının da kolaylıkla değişmesine yol açmaktadır. Çünkü yeni birey, en yakınındakilerle kopan ilişkilerinin yerine sanal dünyada oluşturduğu ilişkileri koymaktadır. Bu uzaklaşma, küresel düzendeki üretim, tüketim ve güç ilişkilerini de etkilemektedir (Acar, 2013b: 207). Ancak anlatıcıların bu bağlamda sosyal ağlar üzerinden ikame ettikleri ilişkileri ve etkileşim biçimlerine karşı sorgulayıcı tutumları bu ağların aynı zamanda bağlayıcı ve bağımlılık yaratan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.5.1. Kendini İfade Etme Aracı ve Özgürleşme Mekanı Olarak İnternet

Yeni iletişim teknolojileri, kendini ifade eden ve ortaya koyan birçok grubun özgürleştiği bir alan olmasının yanında bilgi tekelleri ve denetim olgusu ile birlikte değerlendirilmektedir. Bu sebeple anlatıcılar; sosyal ağlardaki eylemsel pratiklerinde, kendilerini ve düşünsel anlamdaki beyanlarında özgür ve bir o kadar da takipte ve

sınırlandırılmış hissetmektedir. Bunun yanında ülkemiz bazında yakın geçmişte yaşanan Gezi Olayları olarak karşımıza çıkan sosyal hareket sonrası akabinde gelen internet kısıtlamaları, bu düşüncenin anlatıcılar üzerinde pekişmesine yol açmaktadır. İnternetin yaptığı içerik filtrelemesi, site yasaklaması ve sansürleme ilgili gibi uygulamalar bu durumu pekiştirmiştir:

“... Kendi düşüncelerini toplum baskısı, mahalle baskısı oluyor, bu internette de var, her yerde var. Her an başımın belaya girebileceği korkusu var. Gezi olaylarında daha önce paylaştığım kendi yazdığım bir yazı çok eski bir arkadaşım hatta merhabalığımız bile yoktu -polis olmuş- onunla bu konu üzerinden büyük bir kavga yaşamıştık. Bu olay günlük hayatıma taşıdı...” (G22, Akdeniz Bölgesi, E.), “... Şu anki Türkiye’de özgür hissetmiyorum. Çünkü yaptığımız her şey yani derler ya özel hak, özel şey diye bir şey yok artık. Kişi hakları kalmadı. Şu anki hükümet her şeyi bitirdi yani. Güvenemiyorsun yani Twitter’da bir şey yazıyorsun bir bakıyorsun ki polisler kapıda, en son bundan bir hafta önce Bursa’da bir arkadaş surf bir polis arabasını buldu diye bir yorum yazmış, polisler işte piknik yapıyorlar diye, beş yıl ceza geldi. Yani ne kadar güvenilebilir, bilgisayara, internete? Benim başıma bir şey gelmedi. Çünkü biz Doğulu olduğumuz için kaybediyoruz. O yüzden dikkatli davranmaya çalışıyoruz...” (G8, Doğu Anadolu Bölgesi, E.), “... Türkiye’de olması gereğinden fazla siyasal sorunlar var. Bu yüzden olayları gördüğümüz sürece bir geri planda kalmaya çalışıyorum. Sonuçta artık Türkiye’deyiz, başımıza ne geleceği belli olmaz. Kesinlikle güvenilir bulmuyorum...” (G5, Ege Bölgesi, E.).

“... Hele ki son günlerde bu Twitter yasağından sonra gerektiğinde belirli güçler tarafından ket vurulabilen bir yer kesinlikle internette özgürlükten söz edilemez yani. Ne konuda özgürüz internet ortamında istediğimiz bloglarımızda ya da sitelerimizde istediğimizi yayınlatabiliyoruz, konuşabiliyoruz ya da yazabiliyoruz. Özgürlük bundan kasıtsa özgürlük ama yoksa değil yani. İnternet olgusu çokta özgürlüğü içinde barındırmıyor. Her konuda mesela sosyal, kültürel, kişisel gelişim, siyasi her şeyi ifade edebildiğimiz bir yer. Belki kendimizce ama çok rahat bir şekilde ket vurulabiliyor. Bu da aslında kapitalizmin elinde tutulan bir maşa. İstedğin zaman avucunu sıkabiliyorsun istediğin zaman gevşetebiliyorsun. Bu yüzden özgürlük pekte söz edilemez bence burada...” (G21, Ege Bölgesi, K.).

İnternet üzerinden oluşan yeni özgürleştirici ortamları iletişim araçlarının alt metinleri okunarak değerlendirildiğinde özellikle bu araçların -bilgisayar ve internet- kullanıcısı olmak, bilgi toplumu ve bilgi çağı bireyi olmakla eşdeğer olduğunu karşımıza çıkmaktadır. Oysa bu iletişim teknolojileri kişiyi -Castells'in vurguladığı şekliyle- enformasyon toplumuna dahil etmektedir. Enformasyon toplumu ise, kapitalist sistemin, düşünmeyen, sorgulamayan, yaşadığı hayattan zevk alan, dolayısıyla bu hayata devam etmek için daha çok çalışma arzusu duyan kişiler üretmek için kullandığı bir manipülasyon sistemidir ve iktidarını meşrulaştırma alanıdır (Acar, 2013a: 143). Ancak bu döngü içinde birçoğunun üniversite öğrencisi olduğu ve dinamik beyinler üzerinden gündelik hayatın pratiklerinde kullanılan iletişim teknolojileri kendi paradoksları içinde yumuşak bir karın yaratmaktadır. Yine de anlatıcılar yeni sosyal ağları güvenilir bulmamakta ve kendilerini özgür hissetmemektedir. Bunun yanında yeni iletişim teknolojileri ile birlikte tartışma konusu olan yeni sosyal hareketler ve yeni demokrasi biçimi “anlatıcıların ifadelerinde” kısır döngü içinde kalmaktadır:

“... Sürekli bir sansür yiyoruz. Sansürün olduğu yerde özgürlük denilen bir şeyden bahsedemeyiz. Sansürün olduğu yerde yaşamdan da söz edilemez. Sen bir bilgiye ulaşamıyorsan o konu hakkında yarım kalıyorsan, eksik kalıyorsan hiçbir zaman doğru değildir ki...” (G22, Akdeniz Bölgesi, E.)

“... İletişim anlamında özgür hissetmiyorum ama kaynak araştırması anlamında da gerçekten özgür hissetmiyorum ve kısıtlı hissediyorum çünkü birçok kaynak, birçok site sansürlü olduğu için ulaşamıyorum. Sadece herhangi bir kesimin hoşuna gitmediği için birçok site sansürlenebiliyor. İnternette tam bir özgürlükten bahsedemem. Ama kısmi bir özgürlük var yani. İnternette tam, net özgürce kendimi ifade edemiyorum. Bunun belli sebepleri var; gelenek olsun, hukuk normları olsun, otoriteler olsun veya toplumsal çevre olsun. Bunların birçoğu rahat ifade etmemem de engel yani...” (G20, Marmara Bölgesi, E), “... Çok rahat hissedemiyorum kendimi, çok fazla aleni bir ortam olduğu için, takip edilen bir ortam olduğu için (G7, Karadeniz Bölgesi, E.). Aslında herhangi bir özgürlük kattığını düşünmüyorum benim yaşantıma. Aksine özgürlüğümü kısıtladığını düşünüyorum...” (G15, Karadeniz Bölgesi, K.).

“... Son yaşanan şeylere göre mesele geçen sene yaşanan Gezi Olaylarında çok rahattım. Sonrasında gözaltılar oldu biliyorsun. Twitter'da insanlar düşünceleri paylaştığı için gözaltına alındılar. Tamam, tutuklanmadılar ama yine de bu sülale

açısından düşünüldüğünde kara bir leke o yüzden biraz çektim kendimi ama yine de bazı şeyleri kısıtladığını düşünüyorum ama kendimi çok fazla kısıtlamamaya çalışıyorum. Çünkü bunlar benim düşüncelerimse bunlar yüzünden yargılanacaksam hani benim için çokta problem değil...” (G23, Ege Bölgesi, K.), “... Türkiye koşullarında inanın adım attığım her noktada kendimi özgür hissetmiyorum. İnternette şöyle, korkusu olan insanlar için gerçekten bir ket var. İnsanlar düşüncelerini rahatça ifade edemiyor ama açıkçası ben hiçbir şeyden korkum olmadığı için kendi düşüncelerimi ifade edebiliyorum yeri geldiği zaman...” (G17, Doğu Anadolu Bölgesi, E.).

Bu bağlamda web 2.0. ortamlarında paylaşılan bir içerik yazar tarafından silinebilmekte, değiştirilebilmektedir. Bunun yanı sıra, bu ortamların ticari yazılımlar olduğu göz önüne alınırsa, ortamın sahibi olan şirketin bizzatı kendisi, ekonomik ve siyasi iktidarı rahatsız eden bir paylaşımı ortamdan kaldırılabilmektedir (Binark, 2014: 19). Ancak internete yapılan her müdahale (YouTube’un erişime kapatılması, çeşitli web sitelerinin erişime kapatılması gibi) aslında gençlerin gündelik hayatlarındaki pratiklerine, kendilerini ifade etme mecralarına yapılmaktadır (Lüküslü, 2011: 64). Yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümlerle birlikte kısıtlanması beraberinde bireyleri denetim ve denetlenme psikolojisine sokmaktadır. Bu durumda anlatıcıların bir kısmı internette kendini özgürce ifade edemediğini düşünürken bir kısmı da genel bir gözetim ve gözetlenme kısıtında hissetmektedir. Bu durum teoriksel alanda tartışılan yeni iletişim teknolojilerinin temel dönüşüm noktası olan ekonomik ve siyasi yapının temel itici gücü olan baskın yapının varlığını karşımıza çıkarmaktadır:

2.5.2. Sanal Benlik ve Gerçek Benlik İkileminde İnternet

Sosyal ağlar üzerinden inşa edilen kimlik profilleri, bireyin habitusu ile ilgili harita oluşturmakla birlikte ortaya sunulan her kimlik sanal dünya içinde etkileşime girerek kendini sunmaktadır. Özellikle sanal dünya üzerinden görünen ve görünmeyen sınırlarla birlikte gerçek ve sanal benlik ikilemi karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ağların denetim mekanizmasının görünmeyen yüzü, veri depolama, izleme ve izlenme olgusu sebebiyle anlatıcılar benliklerinin sunumunda sanal kimliklerle etkileşime girmekte veya sanal benlikleri tercih etmektedir.

“... Söz uçar, yazı kalır. Biz oraya yazıyoruz, bunlar kanıtlanabilir şeyler. Dersen ki bu benim hesabım değil, o da çok kalleşçe olur. Bana göre değil o yüzden bunun

depolandığını biliyorum kendi düşünceme göre depolanıyordur. Bir gün karşıma çıkma olasılığı çok yüksek...” (G23, Ege Bölgesi, K.)

“... Farklı isim kullanıyorum. Şimdi mesela Google, g-mail falan farklı isim kullanıyorum. Çünkü adamların senin her şeyi adamların elinde oluyor zaten. Hani Facebook'ta baktığın zaman kendi profiline, profilin yüzde seksenini doldur diye bir şey var bende. Hani doldurmuyorum bir şey yapmıyorum. Kendini tamamen oraya veriyorsun zaten kimlik bilgilerini, her şeyini oraya veriyorsun. Bence çok yanlış bir şey bu...” (G11, Ege Bölgesi, E.)

İnternetteki her türlü mesaj, yazarının niyetinden bağımsız olarak alınmaya ve beklenmeyen yöntemlerle yeniden işlemeye elverişli olduğu küresel iletişim okyanusunda sürüklenen bir şişe durumundadır (Castells, 2012: 23). Bunun yanında kendini ve düşünce biçimini kısıtlamak istemeyen kullanıcılar her ne kadar internet ortamını güvenilir bulmasa da son dönemde yeni sosyal ağlar ile birlikte gündelik hayatımıza ve kavramsal yapımıza dahil olan bloglar, mikro bloglar ve internet sözlükleri (Ekşi Sözlük, Uludağ Sözlük, İnci Sözlük vs.) gibi ifade alanları anlık olaylarla ilgili bir bilginin kaynağı haline gelmektedir. Web-mobil uygulamalar zaman ve mekan sınırını aşarak, insanlara yaşamı kontrol edebilme imkanı sunmaktadır. Mikro bloglar dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen gelişmeyi hızla duyurmakta, sosyal paylaşım ağlarında internet kullanıcıları birbirleriyle tanışmakta, tartışma ortamı oluşturmakta ve ortak ilgi alanlarında bir araya gelerek gruplar kurabilmektedir (İrge, 2012: 63). Anlatıcılar, her ne kadar kendilerini ifade etmek konusunda sansürlendiklerini düşünseler de birçoğu mikro blog olan Twitter'ı kullanmakta bir kısmı da kişisel anlamda kendini özelleştirdiği bir blog sayfası yaratmaktadır:

“... Kısıtlamalardan sonra hayır. Kısıtlamaları deldikten sonra evet, özgürce ifade edebiliyorum. Güncel olaylar hakkında sık sık paylaşım yapıyorum. Hatta her güncel olay hakkında fikrimi bir yere not şeklinde özellikle kendi bloguma veya sözlükte çünkü ileride bunları unutacağımı düşünüyorum, unutmamak için kaydediyorum. Kendi düşüncelerimi ya da şeyde blogumda pasta tarifleri de paylaşıyorum hani hem güncel hem de sosyal hayata yönelik şeyler, kendimi ifade edebilmek daha çok. Rumuz kullanmamın çok etkisi var. Çünkü özellikle bazı şeyleri kadın olarak ifade etmenin zor olduğunu düşünüyorum. Onların hepsini çok rahatlıkla ifade edebiliyorum. Kadın ya da erkek olduğumu bilmiyorlar. Ama anlıyorlardır yazılarımdan ve sanki kimliğimi bilmezlerse daha rahat yazarım gibi

geliyor o yüzden daha rahat yazıyorum...” (G18, İç Anadolu Bölgesi, K), “... Uludağ Sözlük, İTÜ Sözlük, Ekşi Sözlük hepsinde hesabım var. Blogum var. Rahat ifade edebiliyorum. Yeterince, İTÜ Sözlükten üç dört defa uçuruldum, Ekşi Sözlükten bir defa uçuruldum. Uludağ Sözlüğü çok yazmadığım için uçurulmadım ama hani kendimi ifade edebiliyorum. Yedekte birkaç hesap olduğu için sıkıntı olmuyor. Rumuzlarım hepsinde farklı ama hepsinin başında “V” var. “V” olduğu için kim olduğum biliniyor. Hepsine birlikte benzerlikler verildiği için şey olmuyor, kim olduğum biliniyor...” (G16, Ege Bölgesi, E).

Yeni medya ortamında günlük içindeki kişisel yalıtılma, bağlantıda olma durumuna dönüşür, mahrem olan anonim izler/okur kitle tarafından bilinir ve yorumlanır hale dönüşmektedir. Bloglar, hem bireysel hem kolektif, hem mahrem hem kamusal, hem bellek hem de deneyim alanıdır. Mahrem alan, bireysel bellekten ve yaşanılmış deneyimlerden beslenmekte, blog dolayımı ile alenileşmektedir. Aslında blogun kendisi de bir tür deneyim; benliğin inşası olarak karşımıza çıkmakta ve burada aracın kendisi de deneyime dönüşmektedir (Binark, 2010). Kendini sınırlı ve özgür hissetmeyen anlatıcı kitlesinin yanında gündelik hayatta benliğini tam olarak sergilemeyen bazı anlatıcılar ise kendilerini internet üzerinden daha rahat ve özgür ifade ettiğine inanmaktadır. Habermas’ın kamusal alanı ve yeni iletişim teknolojileri ile birlikte sınırları belirsizleşen özel alan ve kamusal alan ayrımının yeni biçimi anlatıcıların gündelik pratiklerinde de karşımıza çıkmaktadır:

“... İnternetle de özgür insanlar. Yani kendi istediklerini, istediği siteye giriyor, istediği paylaşımları şey yapabiliyor. O yüzden yani internetle de insanlarla özgür yani...” (G9, Ege Bölgesi, E.), “... İnsanlar artık daha özgür davranabiliyor internet ortamında çünkü şöyle bir şey var, sokakta ailesi var, yaşlısı var, müdahale eden birçok insan var. Ama hani bunların çoğu internet ortamında bulunmadığı için hani orada bir duygusunu belirtirken ya da bir anını paylaşırken fotoğraf daha rahat davranıyor...” (G10, Ege Bölgesi, E).

“... Düşündüğümüzü söyleme konusunda belki de en rahat olduğumuz ortamdır sosyal medya...” (G4, Marmara Bölgesi, K), “... Beni kısıtlayan bir şey yok, evet özgür hissediyorum. İnternet ortamında daha özgür, daha rahat söyleyebildiği, daha ben olabildiği bir yer olarak görebildiği için daha fazla takip ettiğim, ilgi alanımın daha yoğun olarak görüldüğü yer...” (G14, İç Anadolu Bölgesi, K).

Teknoloji yeni özgür medya araçları sunmakta gençler de böylece iletişim kurmakta, kendi deneyimlerini açıklama şansı bulmakta ve kişiliklerini oluşturmaktadırlar. Gençler bu araçları hayatlarına sokma konusunda da aceleci ve esnek davranmaktadır (Bat ve Volkan, 2010: 3373). Bu sebeple sanal ağ üzerindeki kullanıcıların içerik üretimi ve paylaşımı, sosyal medya sayesinde daha da güçlenmektedir. Bu yeni medya sosyalleşme dinamikleri sayesinde kullanıcılar kendilerini daha özgür hissetmektedir (Polat, 2011a: 19).

2.5.3. Yeni İletişim Teknolojileri ile Değişen Haberleşme Biçimleri ve Bilgiye Erişim

Küresel iletişim medyasındaki meydana gelen gelişmeler, en azından kuramsal düzeyde, dünyayı daha küçük ve açık bir dünya haline getiren (Keane, 1999: 131) bir görünüm ortaya çıkarmaktadır. Bilgi tekellerinin göz ardı edildiği ve yeni demokrasi söylemleri ve yeni sosyal hareketler şeklinde ifade edilen örgütlenmelerin sosyal medya üzerinden oluşması internete böyle bir işlevi rahatlıkla yüklemektedir. Bunun yanında internet ağları üzerinden beliren yeni örgütlenme biçimlerinin temel içerik analizi ve çıkmazları Kumar ve Castell'in kuramsal açıdan tartışmalarında karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda yeni sosyo-politik hareketlerin genel işlevi tartışılmakla birlikte anlatıcılar özellikle Gezi Olaylarına atıfta bulunarak sosyal ağların haberleşme, erişim ve çeşitli düşüncelerin bir arada olması nedeniyle işlevsel anlamda yetersiz bulunmaktadır:

“...Arap ülkelerindeki devrimlerden vs. bahsettiğimizde kesinlikle internet ortamında demokrasinin doğrulabildiğini düşünüyorum. Bir şekilde insanların bir araya gelip Twitter'dan üzerinden bir istediği düşüncüyü özgürce paylaşabildiğini, bunu bir şekilde siyasi olarak belli bir arenada aktarabildiğini düşünüyorum ama Türkiye'de pek sağlıklı bulmuyorum ama...” (G24, Ege Bölgesi, K.)

“... Bilindiği gibi Gezi Parkı olayları başladığında mesela hiçbir yerden biz Taksim'de ne olduğunu bilmiyorduk. Ama sosyal medya bunu duyurma da çok aktif oldu. Hani o örgütlenme dediğimiz şeyde zaten bence sosyal medya çok yararlı oldu, ülkeyi biraz hareketlendiren, tabiki de mücadele ama sosyal medyanın da katkısı olduğunu düşünüyorum...” (G14, İç Anadolu Bölgesi, K.), “... Ben de İstanbul'da yaşayan bir insan olduğum için özellikle o (Gezi Olayları) olayın tam merkezinde bulundum. O konuyla ilgili evet cep telefonlarımızla sürekli internet üzerinden bir haberleşme ağımız oldu. Sosyal medyanın faydasını gerçekten o zaman faydalı bir şey olduğuna daha çok inandım. Mesela Taksim'de değilsem bile

evden arkadaşlarımı takip edip yine aynı şekilde kendi sitem üzerinden işte nerelere saklanabilir, ne yapılabilir? Hani paylaştığım olmuştur...” (G4, Marmara Bölgesi, K.).

Görece yalıtılmış hareketler, küresel destek ve dayanışma ağlarını kurmayı internet sayesinde başarmışlar, yerellikleri içinde bastırılma karşısındaki savunmasızlıkları azalmış, kendileriyle ilgili bilgileri gerçek zamanda gönderebilir hale gelmişlerdir. Ayrıca internetin bir cephe ruhu sunma özelliği de, “özgür” insanların kendilerini ifade etmeleri, aracı ya da hükümet denetimi olmaksızın konuşmalarıyla gayet iyi uyumaktadır (Castells, 2008: 125-201). Ancak sosyal hareketlerin inşasında rol oynayan bu yeni iletişim teknolojileri, hareketin devamı ve sonrası için yetersiz ve temelsiz kalmaktadır. Anlatıcılar bu anlamda sosyal medyanın birleştirici gücüne inanmakta ancak sokak hareketinin önüne de koymamaktadır:

“... Burada broşür dağıtarak 5–10 kişi belki ama herkes Facebook, Twitter kullandığı için çok daha fazla kitleye ulaşıyor. Ben bir retweet (Twitter’da başkasına ait bir mesajı kendi sayfanda paylaşmak) bile yapsam atıyorum Toplumsal ve Özgürlük sitesinin şeyini, hani beni takip eden yüz yirmi kişi, yüz kişi, yüz elli kişi neyse sonuçta onlar da aynı şeyi görmüş oluyorlar. Hani en azından ilgilenen ya da böyle şeylerden haberi olmayanlar için en azından: ‘Aa... Bu da varmış, demek için’ bir fırsat yani...” (G10, Ege Bölgesi, E.)

Geleneksel medyanın tek yönlü iletişimiyle, kendisi gibi düşünen insanlarla iletişimini kaybeden ve sistemin yarattığı suskunluk sarmalında kaybolan bireyler, sosyal medya sayesinde yalnız olmadıklarını keşfederek, birlik olmanın gücünü kullanmaktadırlar (Acar, 2013b: 204). Timisi’nin (2003) belirttiği şekliyle her kullanıcı kendi fikrinsel anlamda benzerlik gösteren bireylerle bütünleşme yoluna gitmektedir. Anlatıcıların bir kısmı sosyal medyanın özgürleştirici gücü ve yeni sosyal hareketler üzerindeki birleştirici gücüne inanmamakta ve etkisinin olduğunu yok saymamakla birlikte interneti işlevsel olarak tanımlamamakta ve sokağın gücünü yadsımamaktadır:

“... İnternet üzerinden pek bir yere varılmaz ama yine de güzel bir şey yani. Yani bir şeye karşı durduğunu gösteriyor insanlar yani iyi yani. Ya işte dediğim gibi internet üzerinden pek faydası yok da hiçbir şey yapmamaktan iyidir yani...” (G9, Ege Bölgesi, E.).

“... İnternet bence daha çok hani insanları kavgaya doğru sevk ediyor diyebilirim. Sonuçta bazı grupları teşvik ediyor yani ortamı kızıştırıyor...” (G6, **İç Anadolu Bölgesi, K.**)

“... Yüzyıllardır düşünürler bunlar üzerinde tartışırken daha dünkü insanlar internet üzerinde bunları değiştirebilecek kapasiteye ve bilince sahip değiller bence...” (G5, **Ege Bölgesi, E.**), “...Eğer toplum bilinçlenirse gerçekten bir şeylerin farkına varabilirse, evet demokrasiyi geliştirebilirler. Ya bu yine okumaktan geçiyor. İnternette onun bunun elindeki internetle bu iş olmaz. Gerçekten okumaları gerekiyor, bilgi sahibi olmaları gerekiyor ancak bu şekilde gelişir demokrasi ki bir Karl Marx okumayanın demokrasi hakkında Max Weber okumayanın, Machiavelli okumayanın demokrasi hakkında konuşma hakkı bence yoktur...” (G5, **Ege Bölgesi, E.**)

“... Açıkçası yeterli bulmuyorum. Birçok açıdan evet doğru ama bazı yönlerden bazı şeylerden baktığımızda ise yanlış. Hani şöyle ifade edeyim; bir şeyi savunurken bile abartmamak lazım. Hani bir şeyin üstüne giderken bile hani doğru, emin olduğun bir şeyin üstüne gitmek lazım. Sürü psikolojisi bana göre doğru bir şey değil. Görüşüm değişebilir, hayat tarzım değişebilir o yüzden bu şekilde var olan şeylere sahip çıkmak istemiyorum. İnternette ne kadar topluluğa hitap edebilirsin veya ne kadar takipçin, ne kadar arkadaşın vardır da onları bilinçlendirebilirsin. Oradaki insanlar bir vatandaş, bir topluluk ama çok büyük topluluk değil. Hani çok büyük bir kitle değil. Birçoğunun görüşleri birbirinden farklı hani ne kadar sen bir şeyleri değiştirebilirsin o ortamda...” (G15, **Karadeniz Bölgesi, K.**), “... İnternet yetmez. Sadece aracı olur o da hani doğru da olmayabilir bazen sahte hesaplarla yanlış yönlendirmeler olabilir. Bence hani bir şey yapılacaksa bir eylem olsun bir parti kurulacaksa oturup masa başında yapılmalı yani internet üzerinden olmaz...” (G2, **Marmara Bölgesi, K.**), “... Eğer siyasal olaylarda insana karşı bir şey yaptırmak istiyorsanız bu internet üzerinden değil yüz yüze ifadelerle daha çok etkili olur bence. Bu yüzden internetin bu konuda yetersiz kalacağını düşünüyorum...” (G7, **Karadeniz Bölgesi, E.**)

Anlatıcılar gündelik hayatlarında aktif bir şekilde sosyal medya kullansalar da ve toplumsal yapıları bu ağlar üzerinden eleştirirler de sosyal hareketlerin idamesi için interneti yeterli bulmamaktadır. Bu bağlamda Aydınlanma'nın mirası olarak demokrasi idealini gerçekleştirmenin yolunun yeni bir teknolojik buluşa değil, toplumsal – kültürel yaşama bağlı

(Şener, 2006: 63) olduğuna ilişkin bir yargı ortaya çıkmaktadır. Özellikle son dönem toplumsal hareketlerde baskın rol oynayan sosyal medya üzerinden haberleşmenin ve iletişimin kolaylığı noktasında kabul edilebilir bir olgu olsa da değişimin ağlar üzerinden gerçekleşmeyeceğini düşünmektedirler.

“... İnternet üzerinden zaten artık bu sahte paylaşımlar, sahte adresler orada doğru bilginin artık olduğu söylenemez, oradan hani siyasi düzlemde bir savunuculuk yapılamaz. Yapsa da amacına ulaşacağını düşünmüyorum ben. Biraz o klavye militanlığı değil de meydanlarda doğru olduğunu düşünüyorum. Çünkü orada yaz yaz anlamsız geliyor bana...” (G21, Ege Bölgesi, K.)

“... İnternet insanları birazcık böyle kolay itiyor. Bu nedenle ben internetin daha fazla yasaklanması taraftarıyım. Bundan dolayı ben internetteki tepkileri çok şey görmüyorum yani, yeterli görmüyorum. Ama ileriki yasaklar daha fazla artarsa sokağa çıkma oranları daha artabilir hani. O eylemlerin boyutunu da şey düşünüyorum hani insanların doğru yönlendirilme ile başarıya ulaşabileceğini düşünüyorum ama eylemleri doğru kişiler organize etmeli ve eğer ki doğru kişiler organize etmiyorsa bile eylemleri yönlendirebilecek kişilerin onlara katılması gerektiğini düşünüyorum. İnternet önemli bir faktördür, eylemlerin yayılabilmesi, eylemlerin propagandası artması için önemli bir faktördür. Ama hani tek başına yeterli değildir diye düşünüyorum, bunun dışında birebir temas olması gerekiyor. En basitinden insanlarla iletişim sağlanmadan, el ele gezilmeden, kapı kapı gezilmeden, afiş faaliyetleri yapılmadan sadece internet üzerinden insanları sokağa dökmek zor olabilir...” (G16, Ege Bölgesi, E), “... İnternette yeni direniş yöntemleri marjinal ve pasifize etmeye dönük çünkü insanlar artık öfkelerini sisteme karşı sanal ve klavye üzerinden kasmaya çalışıyorlar. Bu da en yanlış ve tırnak içinde söylüyorum o radikalizmi, militan anlamında radikalizmi, onu pasifleştiriyor. Mücadeleyi dejenere ediyor aslında. Hareket birazcık daha propaganda, nasıl diyeyim, kitle hareketi sokakta olur, internette olmaz. İnternette olduğu zaman eğer Facebook'ta yapıyorsanız, bu sadece ve sadece kurucusuna faydalı olur. Sadece o kazanır, başka herhangi bir kimse kazanmaz. Ben öyle düşünüyorum. Mücadele sokaktadır, sokakta sürdürülmesi gerekir. Evet, sokakta bir haberleşme aracı olarak internet kullanılabilir ama mücadele kesinlikle internetle sanal ortama, sayfalara taşınmaması gerekiyor...” (G20, Marmara Bölgesi, E).

İnternet üzerinden gerçekleştirilen siyasal tartışma ve paylaşımların alternatif bir kamusal alan olarak sanal alandaki müzakereci demokratik katılımlar olarak değerlendirilebildiği koşullarda bile, Türkiye’de var olan siyasal alanın sınırlarını genişletme yönünde gerçek zamanlı eylemliliklere dönüşmedikleri müddetçe bu paylaşımların halihazırda var olan güç ilişkileri ve iktidar yapılarını etkileme ihtimali oldukça düşük olmaktadır (Çebi ve Akıllı, 2011: 227). Kitle iletişim araçlarının ulusal coğrafyayla sınırlı erişimine karşılık internette var olan enformasyon dünya çapında dolaşıma girse de alt metinden ironik olarak bilgisayar kullanıcılarından oluşan sınırlı dünya (Şener, 2006: 66) şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

2.5.4 Sanal Uzamda Oluşan Yeni Kamusal Alan ve Gençlerin Katılım Pratikleri

1970’lerden itibaren refah devleti döneminin sona ermesi ve neo-liberalizmin yükselmesi ile birlikte yeniden-piyasa ekonomisinin egemenliği uyarınca uygulanmaya başlayan sosyal devletin küçültülmesi ve özelleştirme politikaları, piyasanın, ailenin, cemaatlerin ve sahiplenici bireyin güçlendirilmesi söylemiyle bitişerek hegemonyasını kurmaya başlamıştır. Buna göre, devletin üstünden atmaya başladığı sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, yaşlıların bakımı vb. kamusal görevleri artık yurttaşlar, sivil toplum kuruluşları ve özel şahıslar üstlenmektedir (Özbek, 2004: 24-25):

“... Hepimiz gündelik hayatta baktığımızda kamusal alan on kişinin ya da yirmi kişinin, onun elinde telefon varsa internette sürekli oynuyorlarsa bu kamusal alanın değiştiğinin göstergesidir bana göre interneti ne kadar gündelik hayatımızda her saniye hepimizin ne kadar girdiğinin göstergesidir. Her alanda internet, tuvalete bile gitsek elimizde internet telefonla giriyoruz bu noktaya geldik...” (G18, İç Anadolu Bölgesi, K).

“... İnternet olmasaydı şimdi bir olay olduğunda direkt öğreniyoruz yani internet üzerinden hemen dakikasında internete düşüyor. Yani internet olmasaydı öğrenemezdik, anında yorum yapamazdık mesela. Yani o açıdan farklılık yarattı...” (G9, Ege Bölgesi, E.), “... İnternet sayesinde bugün farklı düşünce insanların yaptığı sempozyumları ya da miting alanlarındaki konuşmalarını rahatça takip edebiliyoruz. Bu noktada gerçekten büyük bir bilinç uyandırdı. Bir başkasının farklı bir sesine kulak kabartabiliyoruz, internet bu noktada yardımcı...” (G17, Doğu Anadolu Bölgesi, E.)

Kamusal alandaki bu dönüşüm internet ile birlikte değişmekte ve eylemsel anlamda radikal bir dönüşüm olmasa da kamusal alana ait hizmetler, e-hizmetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında kuramsal çerçevede altı çizilen bireyin kamusal alana katılımı, sosyal ağlar ile birlikte gerçekleşmekte olup anlatıcıların da belirttiği gibi kamusal alanın içeriğini değiştirmektedir. Gündelik hayatın rutininde internet üzerinden yapılan her eylem, haberlerin takibi, politik ve sosyal hareketler, takip edilen siteler kamusal alanın biçimsel özelliğini değiştirmekte ve anlatıcıların sosyal ağlar aracılığıyla kamusal alana farklı şekillerde dahil oldukları tespit edilmektedir:

“... Ekşi Sözlükte özellikle güncel olayları takip ediyorum. Forumlarda da bu genellikle özellikle din üzerinde sorgulamaları takip ediyorum özellikle din sorgulamaların üzerine oluşan şeyleri takip ediyorum. İTÜ Sözlüğe, Ekşi Sözlüğe, Uludağ Sözlüğe üyeliğim var. Aktif olarak yazıyorum. Sözlüklerde çok rahat yazabiliyorum. Hani çok rahat ifade edebiliyorum çünkü her görüşten insanlar var. Orada çok fazla fikir olduğu için kendimi çok rahat ifade ediyorum. Çünkü herkes çok farklı şeyler söylüyor...” (G18, İç Anadolu Bölgesi, K), “... Takip ettiğim üç tane gazete var- onların altına yapılan yorumları takip ediyorum. İnsanlar neler düşünüyor, bu konulardaki yorumları gerçekten kapsamlı mı yoksa konuşmak için mi yapılmış. Gerçekten beğendiğim ve hoşuma giden yorumları da altına beğendi olarak belirtiyorum yani işaretliyorum. Bu yüzden takipçisiyim bu noktada da...” (G17, Doğu Anadolu Bölgesi, E.), “... Türkiye’de muhalif, interaktif habercilik anlamında Ötekilerin Postası var. Bunu sürekli takip ediyorum. Son zamanlarda bu ses kayıtlarıdır veya ülke gündemini değiştiren Haramzadeler var, onu takip ediyorum. Bunun yanında Öğrenci Dernekleri Federasyonu sayfalarını takip ediyorum. Ve ideolojik veya kültürel olarak paylaşım yapan sayfaları takip ediyorum...” (G20, Marmara Bölgesi, E).

“... Kamusal alanda interneti gayet başarılı buluyorum. Bunu eleştirmiyorum aksine insanların önceden gidip hastanelerde saatlerce sıra beklemesinin önüne geçildi. Öğrencilerin eğitimi için belli şeyleri internetten yapabilmeleri bunlar göz ardı edilemeyecek başarılar. Kamusal alanda e-devleti başarılı buluyorum, uygulamaya kondukça, geliştikçe daha kolay işlerimizi halledebileceğimizi düşünüyorum. Yani internetin devletin bünyesine girmesini hem başarılı buluyorum ama güvenlik anlamında da sağlıksız buluyorum...” (G24, Ege Bölgesi, K).

“... Kamusal alanda pek yararlı olduğunu düşünmüyorum baktığında o da insana

kaldığı için iş mesela üniversite başvuruları onlarda biraz yararlı ama onun dışında sonu hep bireye bağlanan, insana bağlanan yerlerde aynı tas aynı hamam...” (G22, Akdeniz Bölgesi, E.).

Anlatıcılar kamusal alanda internet oluşumuna tam olarak olumlu bakmamakla birlikte kamusalda var olan çeşitlilik ve erişim kolaylığını da yok saymamaktadır. Bununla birlikte küreselleşme sürecinin getirdiği ekonomik ve politik dönüşüm ile tüm dünyada yaşanan değişimlerin tepki doğurması doğal bir sonuç olmakla birlikte bu tepkilerin var olan yapıyı gerçekten aşmayı amaçlayan ideolojik çizgi ve örgütlenmeden yoksun olması, kitlesel olmasını kolaylaştırırsa da uzun dönemde başarılı olmasını engellemektedir (Çoban, 2008: 33). Sanal uzamda gençlerin kamusal alana katılımları, sosyal ağların sınırlılıkları ve olanakları içinde mümkün olmakta ve bu ağlar üzerinden etkileşime girilmektedir.

SONUÇ

Tarihsel anlamda en güçlü ve en etkin dönemini yaşayan yeni iletişim teknolojileri toplumsal yapının tüm katmanlarına nüfuz etmekte ve gündelik hayatta aktörlerin tüm pratiklerine etkisini yaymaktadır. Özellikle klasik anlamda kitle iletişim araçlarının yapısallığına eklenerek kendi biçimini yaratan yeni medya araçları ile birlikte toplumun tüm kesimini etkisi altına alarak etkileşimsel bir şekilde küresel bir dünyanın oluşumuna yol açmaktadır. İşlevsel alanda interaktif ve dönüşen yapısı ile ekonomi temelli olarak siyasi ve sosyo-kültürel alanda dönüştürücü bir rol oynamaktadır. Post-Fordist süreç ve neo-liberal politikalar ile birlikte ekonomik ve siyasi yapının eylemsel planı değişmekte olup, dünya genelinde internet ağları ‘global köy’ fikrinin inşasına yol açmaktadır. Postmodern bir yapılaşma ile birlikte hem yerelin hem küreselin eklektik bir yapı üzerinden pazara sunulması ve sosyal ağlar üzerinden tüm yaşantıların metalaştırılarak tüketim ürünü olarak karşımıza çıkması gündelik yaşamın temel mantığını kapitalist sürecin küreselleşmesi açıklanabilir nitelikte olmaktadır. Bu küresel pazarda siyasi olguların ve ülkelerin tahakküm yapılarının sorgulanmasına, ‘zor’un ezen ve ezilenler arasında karşılıklı değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Küresel anlamda yeni dünya düzeni ile birlikte ulus-devlet anlayışı yeniden değerlendirilmekte ve ekonomik anlamda sermaye-pazar-kar anlayışları internet ağları üzerinden yeni bir forma bürünmektedir. Özellikle ekonomik ve siyasi örgütlenmeler, oluşturulan küresel birlikler değişmeyen ekonomik sistemin siyasi yapıyla birlikte hareket etmesine olanak sağlamaktadır. Siyasi yapılar, küreselleşme ile birlikte yönetim sistemlerinin ve ülkelerin kendi sınırlarının ötesinde birlikler aracılığıyla geçmekte ve yönetimdeki kitlelerin temel çıkarlarının ötesinde genel politik düzen üzerinden yönetimini oluşturmaktadır. Bunun yanında yeni medya ile erişim alanını genişleten ve kendine makro bir bakış açısı kazandırmaya çalışan aktör, bu siyasi ve ekonomik yapı içinde dünyaya küresel ölçekte bakabilmek için sosyal medya üzerinden argümanlarını sunmakta ve aynı zamanda argümanlar toplamaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte değişen toplumsal yapılar sosyo-kültürel anlamda sosyal sermayeye yeni bir dinamik sağlamak ve gündelik hayatın rutinini küresel anlamda değiştirmektedir.

İnternet ağlarının temel aracı olan yeni sosyal ağlar, tüm dünyayı etkileyen kritik dönemlerde iletişimsel anlamda etkin bir rol oynamakta ve tarihsel süreçte siyasi ve ekonomik yapıların yeniden sorgulanmasına yol açmaktadır. Toplumsal alanın tüm katmanlarında

yayımlı sağlayan yeni medya, haberleşme ve bilgi kaynağının dağılımlında önemli bir etken olup gündelik hayatın temel pratiklerinde kendi yerini sağlamlaştıran bir yapı ile karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Facebook, Twitter, Instagram, YouTube vb. şeklinde birçok sosyal platform hem bireysel anlamda yeni bir dünyanın kapısı açmakta hem de toplumsal yapıların dinamiklerine sızmaya çalışmaktadır. İnternetin temel özellikleri göz önüne alındığında küresel yapının oluşturmaya çalıştığı yeni dünya düzeni sosyal medyanın temel bileşenleri üzerinden olası bir hal almaktadır. Özellikle kendi varoluşunu sorgulayan bireye yeni bir kapı aralayan bu yeni medya ulaşılabilir ve bunun yanında geniş kitlesel yapısı ile yeni bir hayat düzeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitle iletişim araçları ile ortak olan bağımlılık oluşturan yapısı yeni bir hayat biçimi hatta bir yaşam tarzı olarak görülmektedir. Birleştiren ve ayırıştıran, özgürleştiren ve kısıtlayan, yalnızlaştıran ve toplulaştıran, çeşitleştiren ve aynılaştıran yapısı ile hem çelişik hem de paradoksal bir yapıya sahip olan bu yeni medya bireyin tüm yaşantısını ele geçirmektedir. Birçok fikri bir arada barındıran ve her birini haklılaştıran yeni iletişim teknolojileri dönüştürücü etkisi ile küresel dünyanın en büyük aracı olarak enformasyon toplumu üzerinden hem ideolojik hem de isyankar bir alan sunmaktadır.

Günlük hayattaki her ayrıntı ve her eylem internet ve sosyal ağlar üzerinden tanımlanmakta olup özel ve kamusal alanın sınırlarını muğlaklaştırmaktadır. Bununla beraber yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal yapı üzerinden siyasi kavramların da yeniden değerlendirilmesine yol açmaktadır. Özellikle adalet, demokrasi, yeni sosyal hareketler, barış ve yurttaş gazeteciliği şeklinde siyasi alanın tüm bileşenleri yeni iletişim teknolojileri ile tekrar ele alınarak yeniden tartışılmakta ve bir kısmı dönüşüme uğrayarak enformasyon toplumunun dinamikleri üzerinden kendini inşa etmektedir. İnternetin interaktif yapısının bireysel anlamda bir eylemsellik alanı oluşturması gazeteciliğin ve bilgi akışının kağıt üzerinden ağlar üzerine taşınmasına yol açmakta hatta sosyal medya aracılığı ile haberin akışını değerştirmekte ana akım medyanın görünümünü ve akışını değerştirmektedir. Aktör akışa müdahale ettiği ve bunun yanında kendi akışını yarattığı için yeni bir habercilik anlayışı oluşmaktadır. Bu durum bireyin siyasi anlamda kendini var etmesine, söz hakkı olduğunu düşünmesine, sosyal medya profilini kendi siyasi bilinci üzerinden oluşturmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda değerşen kamusal alan algısı ile birlikte her nokta da ‘bende varım!’ ya da ‘bende buradayım!’ şeklinde bir duruş oluşturmakta ve yaşantıların özel mi ya da kamusal mı şeklindeki ikilemleri hiçe sayarak her an her yerde şeklinde bir durum yaratmaktadır. Sosyal medya ile paylaşılan ve çoğulcu yapı özgürlük ve demokrasi anlayışının internet ile değerştiği ve mümkünleştiiği üzerinden yürütölen çalışmalar; özgürlük ve demokrasi kavramlarının alt metinlerinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Kavramsal,

içerik ve eylemsel anlamda çıkmazları bulunan demokrasi anlayışı sosyal medya ile birlikte değişmemekte ya da yeni bir olunabilirlik biçimine bürünmemektedir. Belirli şekilde bireye hareket alanı sağlayan internet kendi çıkmazları içinde bu olasılığın önünü kesmektedir.

Postmodern bir yapının olasılıkları içinde göz önüne çıkan birçok mikro fikir ve akım yeni bir hareket alanı sağlamakta ve klasik anlamda toplumsal sınıflanmaların dinamiğini değiştirmektedir. Makro anlamda oluşan fikir ve hareketler ise yeni iletişim teknolojileri ile birlikte araçsal ve iletişimsel anlamda yeni dinamikler oluşturmakta, yeni örgütlenme biçimlerinin değerlendirilmesine yol açmaktadır. Özellikle Arap Baharı ile başlayan bu yeni süreç dünyanın genelinde ortaya çıkan hareketlerde sosyal medyanın iletişimsel özelliğinden faydalanmakta ve bu durumun altını çizmektedir. Ekonomik ayaklanmalardan, cinsiyet, ayrımcılık, etnik köken ve otoriteye karşı oluşan birçok hareket sosyal medya ile kendine bir alan yaratmakta ve varlığını küresel anlamda göstermektedir. Özellikle kendi toplumsal yapımızda ortaya çıkan toplumsal hareketler ile sosyal medyanın toplumsal hareket anlamındaki etkisi sınırlanmakta ve etkileri devam etmektedir. Politik anlamda tüm toplumda var olan fikir ve hareketler bu süreçte sosyal medya üzerinden bir akış kazanmakta ve bilgi kaynağı olarak etkin bir işlev görmektedir. Bunun yanında sosyal medya araçlarına erişimin kısıtlandırılması ile birlikte etkisi daha çok tartışılır bir hal almaktadır. Ancak çoğulculuk anlamında yeni bir toplumsal hareket alanı ve örgütlenme biçimi olarak zayıf olan bu platform kendi içinde hem otoritenin hem de çoğunluğun aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında farkındalık mekanı olarak internet, karşı çıkma potansiyelini de pasifize eden bir yapı çizmektedir. Neticede denetleyen ve denetlenen bir yapı içinde sosyal medya sadece bir araç olarak kalmakta ancak varlığı yadsınamaz bir şekilde tüm toplumsal yapının tüm mikro ve makro ölçeğinde karşımıza çıkmaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte her değişken birbiri ile bağlantılı bir şekilde değerlendirilmekte ve her yapı ya da her durum çelişki üzerinden bir bütünsellik yaratmaktadır.

Yeni medya, kamusal alan ve özel alan arasında belirsizleşen sınırdaki erişilebilirin kamusal alanı kabul etmekte ve bu durum internet ve kamusal alan tartışmalarında ‘yarı kapalı kamusal alan’ fikrini ortaya çıkarmaktadır. Bu yeni kamusal alanla birlikte yeni bir birey yapısı oluşturmakta ve yeni bir “kültürel sermaye” ile kendini donatan bu yeni kamusal birey sosyal ağlar üzerinden kendilerini, fikirseller oluşumlarını bu alanda yeniden inşa etmektedir. Bu belirsiz ve bağımlılık yaratan alanda kendini tanımsal anlamda çekinmeden sunmakta ve eylemlerinin tüm dinamiklerini bu yeni sosyal ağlara eklemektedir. Özellikle araştırmanın alanını ve örneklemine oluşturan üniversite gençliği bu anlamda hem çekinmekte hem de bu alana katılmak için her yolu denemektedir. Denetimsel anlamda boşlukları bulunan ve temel

yapısı ile gözetleme ve gözetlenme şeklinde kendini inşa eden bu alan hangi kesime hitap ettiği konusunda ne bir sınır çizmemekte kazanan da kaybeden de yeni medya üzerinden kendi denetleme ve denetlenme alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda her tabakaya ait bir savunma aracı olan sosyal ağlar, kendi içinde bir sınıfsal temel ya da tabakalaşma oluşturmamaktadır. Ancak ekonomik ve siyasi anlamda baskın gruplar yapısal anlamda internet üzerinden envanteri-kazanımı yüksek bir alan yaratmaktadır. Bunun yanında üniversite gençlerinin katılımsal anlamda genel eğilimlerine baktığımızda özellikle yalnızlık duygusu üzerinden sosyal çevresini yeniden oluşturduğu yahut yeniden şekillendirdiği görülmektedir. Özellikle grupsal ya da birliktelik anlamında yeni medya üzerinden alternatif oluşturamayan gençler, gündelik hayatlarında oluşturdukları pratikleri internet üzerinden iletişimsel ya da haberleşme aracı olarak yorumlamaktadır. Bu bağlamda gündelik hayatta değişime ve dinamizme açık olan üniversite öğrencileri sosyal ağlara devinimsel bir anlam yüklememekte bilişsel anlamda kendilerini yenilemeye çalışan ve fikirsel anlamda duvarlarını, tabularını ve sınırlarını yıkmaya çalışmaktadır. Ancak bunun yanında yeni medyaya anlamsal ve eylemsel olarak keskin bir devinimsel yapı olarak karşılamamaktadır.

Yeni iletişim teknolojileri toplumsal yapıların temelini oluşturan fikirsel hareketleri, enformasyon toplumunun genel dinamiklerine uygun hale getirmekte bunun yanında bilgi üretimini bu yeni medya üzerinden yapmaktadır. Gelişen ve değişen yeni dünya düzeninde internet ağları üzerinden gündelik hayatımızın temel pratiklerine eklenen yeni iletişim teknolojileri keskin bir devrimsel hareket olmasa da kendi dünyasına adapte olamayan bireyi bu dünyanın dışına atmaktadır. Bunun yanında kavramsal olarak tüm dünya genelinin eylemsel ve fikirsel alanının sorgulanmasına sebebiyet vererek çelişik, dinamik, interaktif, iletişimsel, yayılımcı, gözetleyen-gözetlenen yani durumsal anlamda tüm pratikleri bünyesinde barındırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, O. N. (2013a) “Toplumsal Kontrol Mekanizmasını Tersine Çevirme Girişimi Olarak ‘Bio-Haber Talebi’, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Haziran 2013, S. 19, s.141- 153
- Acar, O. N. (2013b) “Özgürlük Alanı Olarak Sunulan Sosyal Medya ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri”, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Aralık 2013, S. 20, s.204-217
- Amin, S. (1995) “Dünya Kutuplaşmasının Geleceği” (Çev. U. Baker ve A. Erbal), Toplum ve Bilim, S. 68, Kış, s.6-17
- Ayan, N. (2011) “Açık-Kaynaklı Habercilik Asıl Şimdi!” Binark, M. ve Fidaner, I. B. (Der.) Cesur Yeni Medya/ Wikileaks ve 2011 Arap İsyanları Üzerine Tartışmalar, İstanbul: Alternatif Bilişim, s.68-71
- Aydoğan, F. (2010) “İkinci Medya Çağında Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet” Aydoğan, F ve Akyüz, A. (Der.) İkinci Medya Çağında İnternet, İstanbul: Alfa Yayınları
- Aytekin, Ç. ve Sütçü, S. C. (2013) “Sosyal Medya’da Demokrasi Algısı: ‘Demokrasinin Renkleri’ Üzerine Fikir Madenciliği Araştırması” Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Haziran 2013, S. 19, s.28- 44
- Bauman, Z. ve Lyon, D. (2013) Akışkan Gözetim (Çev. E. Yılmaz) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Başaran, F. (2011) “Yeni iletişim teknolojilerini “bilgi tekelleri” bağlamında düşünmek” <http://www.sendika.org/2011/12/yeni-iletisim-teknolojilerini-bilgi-tekelleri-baglaminda-dusunmek-funda-basaran/> (erişim tarihi: 17.12.2013).
- Bat, M. ve Vural, A. B. (2010) “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma” Journal of Yasar University 20(5), s.3348-3382
- Berelson, B. (1952) Content Analysis in Communication Research, New York: Free Press
- Bimber, B. (2002) “İnternet Siyasi Dönüşüm: Hızlandırılmış Çoğulculuk” (Çev. T. Birkan) Cogito, Kış, s.166-174
- Binark, M. (2007) “Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu” Binark, M. (Der.) Yeni Medya Çalışmaları, Ankara: Dipnot Yayınları

- Binark, M. (2010) “[Yeni Medya Dolayımı İletişim Ortamında Olanakların ve Ol\(a\)mayanların Farkında Olmalı...](http://yenimedya.wordpress.com/tag/siber-uzam/)” <http://yenimedya.wordpress.com/tag/siber-uzam/> (erişim tarihi: 22.02.2013)
- Binark, M. (2014) Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri Giriş (Der. Mutlu Binark), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bozkurt, V. (1999) “ ‘Yıkıcı Gemeinschaft’ tan ‘Öteki’siz Postmodern Kabilelere Sanal Cemaatler”, Birikim Dergisi, S. 127, s.65-72
- Bowles, S. ve Gintis, H. (1996) Demokrasi ve Kapitalizm: Mülkiyet, Cemaat ve Modern Toplumsal Düşüncenin Çelişkileri, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Cangızbay, K. (2004) “Globalleşme ve Kamusal Alan” Özbek, M. (Der.) Kamusal Alan, İstanbul: Hil Yayın, s.285-307
- Castells, M. (2005) Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, 1. Cilt, Ağ Toplumunun Yükselişi (Çev. Ebru Kılıç) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Castells, M. (2008) Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, 2. Cilt, Kimliğin Gücü (Çev.: Ebru Kılıç) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Castells, M. (2012) “Ağ Toplumunda İletişim, İktidar ve Karşı-İktidar”, Akdeniz Üniversitesi İletişim Araştırma ve Uygulama Merkezi (der.) Yeni Medya Üzerine /Kavramlar, Yaklaşımlar ve Uygulamalar (Çev. T. Sepetçi) içinde, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Yayınları, s.13-45
- Castells, M. (2013) İsyen ve Umut Ağları/ İnternet Çağında Toplumsal Hareketler (Çev. Ebru Kılıç) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Curran, J. (2012a) “İnternet Neden Çok Az Değişim Yarattı? (I) (Çev. A. Aydoğan) <http://www.sendika.org/2012/07/internet-neden-cok-az-degisim-yaratti-i-james-curran/> (erişim tarihi: 14.12.2012)
- Curran, J. (2012b) “İnternet Neden Çok Az Değişim Yarattı? (II) Gazeteciliğin Rönesansı” (Çev. A. Aydoğan) <http://www.sendika.org/2012/07/internet-neden-cok-az-degisim-yaratti-ii-gazeteciligin-ronesansi-james-curran/> (erişim tarihi: 14.12.2013)
- Çebi, S. ve Akıllı, Ş. Y. (2011) “Türkiye’de Gençliğin İnternet Üzerinden Katılımı Özelinde Genç Siyasallığı ve Müzakereci Demokrasi”, Aydemir, A. T. (Der.) Katımın “e- hali” Gençlerin Sanal Alemi, İstanbul: Alternatif Bilişim, s.198- 232
- Çelik, B. (2011) “Wikileaks’den Sızanlar, İnternet Teknolojisi ve İktidar” Binark, M. ve Fidaner, I. B. (Der.) Cesur Yeni Medya/ Wikileaks ve 2011 Arap isyanları üzerine tartışmalar, İstanbul: Alternatif Bilişim, s.120-128

- Çoban, B. (2008) “Yeni Toplumsal Hareketlerin Eleştirisi” Marmara İletişim Dergisi, S. 13, Temmuz 2008, İstanbul, s.21- 34
- Çoban, B. (2010) “Toplumsal Çatışma, Demokratik İletişim ve Alternatif Medya” Marmara İletişim Dergisi, S. 17, Temmuz 2010, İstanbul, s.1- 20
- Çomu, T. Ve Halaiqa, İ. (2014) “ Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi” (Der. M. Binark) Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.26-87
- Dawson, M. vd. (2003) “Sanal Kapitalizm”, McChesney, Wood, Foster (Der.) Kapitalizm ve Enformasyon Çağı/ Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi (Çev. N. S. Çınğar vd.) Ankara: Epos Yayınları, s.67-84
- Dey, I. (1993) Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientists, London: Routledge Publications
- Dokic, N. S. (2009), Faik Uyanık, BBC Türkçe Röportaj, http://www.bbc.co.uk/turkce/ozeldosyalar/2010/03/100305_superguc_dokic.shtml (erişim tarihi: 02.03.2015).
- Ege, B. (2013) “ Rastlantının Bittiği Yer/ Big Data” Bilim ve Teknik, Y. 46, S. 550, s. 22- 26
- Ekici, A. (2002) “Aziz Antonius’un Baştan Çıkarılması: Bir Kötü Alışkanlık Olarak İnternet” Cogito, S. 30, Kış, s.228-235
- Elçil, Ş. (2013) “Sosyal Medyanın İfade Özgürlüğü ve Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü” Yeni Medya Çalışmaları; Kuram, Yöntem, Uygulama ve Siyasa, I. Ulusal Kongre/ Kongre Kitabı, Kocaeli: Alternatif Bilişim Derneği, s.619- 628
- Electronic Frontier Foundation (1) (2013) “Kim Sizin Yanınızda: Hangi Şirketler Verilerinizi Hükümetten Korur?” (Çev. A. Aydoğan) <http://www.sendika.org/2013/07/kim-sizin-yaninizda-hangi-sirketler-verilerinizi-hukumetten-korur-electronic-frontier-foundation1/> (erişim tarihi: 14.12.2013).
- Engin, B. (2011) “Yeni Medya ve Sosyal Hareketler” Binark, M. ve Fidaner, I. B. (Der.) Cesur Yeni Medya/ Wikileaks ve 2011 Arap isyanları üzerine tartışmalar, İstanbul: Alternatif Bilişim, s.33-37
- Ergur, A. (1998) “Nergis Harikalar Diyarında: Sanal Gerçekliğin İdeolojik Bağlamı” Toplum ve Bilim, S. 79, Kış, s.138- 159
- Ertürk, İ. (2002) “İnternet ve Ekonomik Etkileri” Cogito, S. 30, Kış, s.195-202
- Geray, H. (2005a) “Birikim Düzenleri, Yeniden Yapılanma ve Küreselleşme” Başaran, F. ve Geray, H. (Der.) İletişim Ağlarının Ekonomisi/ Telekomünikasyon, Kitle İletişimi, Yazılım ve İnternet, Ankara: Siyasal Kitabevi, s.35-58

- Geray, H. (2005b) “İletişim Ağları ve Masaüstü Sömürgecilik” Başaran, F. ve Geray, H. (Der.) İletişim Ağlarının Ekonomisi/ Telekomünikasyon, Kitle İletişimi, Yazılım ve İnternet, Ankara: Siyasal Kitabevi, s.179-204
- Güler, E. (2011) “Küreselleşen Ekonomide Kapitalizmin Küresel Yüzleri” Sam, N. ve Sam, R. (Der.) Küreselleşen Dünyada Değişimin Farklı Yüzleri/ Disiplinler Arası Bir Yaklaşım, İstanbul: Ezgi Kitabevi, s.247- 272
- Güzel, M. (2007) “Küreselleşme, Tüketim Kültürü Ve İnternet’deki Gençlik Siteleri” Binark, M. (Der.) Yeni Medya Çalışmaları, Ankara: Dipnot Yayınları, s.177-203
- Golding, P. (2003) “Küresel Köy Mü Kültürel Yağma Mı? İletişim Devriminin Eşitsiz Mirası” , McChesney, Wood, Foster (Der.) Kapitalizm ve Enformasyon Çağı/ Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi (Çev. N. S. Çınga vd.) Ankara: Epos Yayınları, s.85-106
- Habermas, J. (2003) Kamusallığın Yapısal Dönüşümü (Çev. T. Bora ve M. Sancar) İstanbul: İletişim Yayınlar
- Habermas, J. (2004) “Kamusal Alan” Özbek, M. (Der.) Kamusal Alan (Çev. M. Özbek) İstanbul: Hil Yayın, s.95-102
- Harvey, D. (2010) Postmodernliğin Durumu/Kültürel Değişimin Kökenleri (Çev. Sungur Savran) İstanbul: Metis Yayınları
- Hirschkop, K. (2003) “ Demokrasi ve Yeni Teknolojiler”, McChesney, Wood, Foster (Der.) Kapitalizm ve Enformasyon Çağı/ Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi (Çev. N. S. Çınga vd.) Ankara: Epos Yayınları, s.241-252
- Holstein, A. James ve Gubrium, Jaber F. (2004) The Active Interview, Qualitative Research Theory Method and Practice (Ed. David Silverman), Sage Publications: London
- Ilgar, M. Z. ve Ilgar S. C. (2013) Nitel Bir Araştırma Deseni Olarak Gömülü Teori (Temellendirilmiş Kuram) <http://openaccess.izu.edu.tr/handle/izu/111> (erişim tarihi: 14.12.2015)
- İrga, N. F. (2012) “Enformasyon Toplumu ve Toplumsal Değişim Sürecinde Sosyal Medya”, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Temmuz 2012, S. 17, s.63-82
- Jonhson, John M. (2002) In-Depth InterviewiJlg. Handbook of Interview Research Context&Method, (Editors: Jaber F. Gubrium, James A. Holstein, Sage Publications: London
- Kahn, R. and Kellner, D. New Media and Internet Activism: From the ‘Battle of Seattle’ to Blogging, New Media Society 2004; 6; 87, <http://nms.sagepub.com> (erişim tarihi: 04.05.2014)

- Kahn, R. L. (1983) *The Dynamics of Interviewing*, Robert E. Krieger Publishing Company, Florida
- Kart, E. (2013) “Yeni Medya ve Toplumsal Dönüşüm: Üniversite Gençliğinin İnternet Gazeteciliğini Kullanma Pratikleri” (Ed. M. Tuna) *Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar, Bildiri Kitabı 1, VII Ulusal Sosyoloji Kongresi, Muğla*, s.421- 434
- Keane, J. (1999) *Medya ve Demokrasi* (Çev. Haluk Şahin) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Kejanlıoğlu, B. D. (2004) “Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı” Özbek, M. (Der.) *Kamusal Alan*, İstanbul: Hil Yayın, s.689-713
- Kellner, D. (2004) “Tabandan Küreselleşme: Radikal Demokratik Bir Teknopolitikaya Doğru” Özbek, M. (Der.) *Kamusal Alan* (Çev. T. Kurtarıcı) İstanbul: Hil Yayın, s.715-735
- Keyman, E. F. (1995) “Küçülen ve Parçalanın Dünyada Siyaseti Anlamak”, *Toplum ve Bilim*, S. 68, Kış, s.41-65
- Köse, A. H. ve Öncü, A. (1998) “Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Anadolu İmalat Sanayii: Zenginleşmenin mi Yoksa Yoksullaşmanın mı Eşiğindediriz?” *Toplum ve Bilim*, S. 77, Yaz, s.135- 159
- Köse, H. (2008) “İnternette ‘Açık’ ve Demokratik Yayıncılık: ‘Sanal Ortam Günlükleri’ ve ‘Wiki’ler” *Marmara İletişim Dergisi*, S. 13, Temmuz 2008, İstanbul, s.83- 93
- Kumar, K. (2004) *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-modern Topluma/ Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları* (Çev. Mehmet Küçük) Ankara: Dost Kitabevi
- Kuşay, Y. (2010) “Sosyal Medyanın Gücü ve Uygulama Örnekleri” Aydoğan, F ve Akyüz, A. (Der.) *İkinci Medya Çağında İnternet*, İstanbul: Alfa Yayınları
- Kuzuoğlu, S. (2010), Faik UYANIK, BBC Türkçe Röportaj, http://www.bbc.co.uk/turkce/ozeldosyalar/2010/03/100306_superguc_kuzuloglu.shtml (erişim tarihi: 02.03.2015)
- Lüküslü, D. “Bilişim Teknolojileriyle Örgütlenen Gençlik Hareketleri ve Yeni Bir Siyaset Arayışı”, Aydemir, A. T. (Der.) *Katımın “e- hali” Gençlerin Sanal Alemi*, İstanbul: Alternatif Bilişim, s.48- 67
- Marshall, G. (2005) *Sosyoloji Sözlüğü* (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- McCarthy, T. (2004) “Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümünün 1989 İngilizce Baskına Giriş”, Özbek, M. (Der.) *Kamusal Alan* (Çev. M. Özbek) İstanbul: Hil Yayın, s.91-94

- McChesney, R. (2003) “Küresel İletişimin Politik Ekonomisi”, McChesney, Wood, Foster (Der.) Kapitalizm ve Enformasyon Çağı/ Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi (Çev. N. S. Çınga vd.) Ankara: Epos Yayınları, s.7-38
- McCRACKEN, G. (1988) The Long Interview, Sage Publications: London
- McLuhan, M. (2007) Gutenberg Galaksisi/ Tipografik İnsanın Oluşumu (Çev. G. Ç. Güven) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Menzies, H. (2003) “Siber- Uzayda Kapitalizme Karşı Mücadele/ Enformasyon Otobanı, Post-Endüstriyel Ekonomi ve Halk”, McChesney, Wood, Foster (Der.) Kapitalizm ve Enformasyon Çağı/ Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi (Çev. N. S. Çınga vd.) Ankara: Epos Yayınları, s.107-120
- Morley, D. ve Robins, K. (2011) Kimlik Mekanları/ Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar (Çev. E. Zeybekoğlu) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Nalçaoğlu, H. (2007) “İnternet Ve Görselin İmhası: İnternet İçeriğini Analiz Etmek İçin Kuramsal Model Arayışları” Binark, M. (Der.) Yeni Medya Çalışmaları, Ankara: Dipnot Yayınları, s.45-68
- Negt, O. ve Kluge, A. (2004) “Kamusal Alan ve Tecrübe’ye Giriş” Özbek, M. (Der.) Kamusal Alan (Çev. M. Özbek) İstanbul: Hil Yayın, s.133-140
- Önür, N. (2007) “Dijital Bölünme ve Gençlik: Bilgi Toplumun Sınırlarında Erişilen Toplumsallık” Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay’a Armağan Özel Sayısı (Hakemsiz), s.195- 233
- Özarslan, Z. (2013) “Yeni Medya Ortamlarında LGBT Bireylere Karşı Üretilen Nefret Söylemi” Yeni Medya Çalışmaları; Kuram, Yöntem, Uygulama ve Siyasa, I. Ulusal Kongre/ Kongre Kitabı, Kocaeli: Alternatif Bilişim Derneği, s.352- 365
- Özbek, M. (2004) “Giriş: Kamusal Alanın Sınırları”, Özbek, M. (Der.) Kamusal Alan, İstanbul: Hil Yayın, s.19-90
- Özdemir, M. Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,11(1), 323- 343
- Özdemir, Ö. (2005) “İnternetin Ticarileştirilmesi ve Uluslararası Veri Akışları” Başaran, F. ve Geray, H. (Der.) İletişim Ağlarının Ekonomisi/ Telekomünikasyon, Kitle İletişimi, Yazılım ve İnternet, Ankara: Siyasal Kitabevi, s.205- 236
- Papacharissi, Z. (2009) “The Virtual Geographies of Social Networks: A Comparative Analysis of Facebook, LinkedIn, ASmallWorld”, New Media and Society, 11 (1-2), 199- 200

- Petras, J. (2010) "İnternet Çağında Toplumsal Muhalefet: Masaüstü Militanları ve Kamusal Aydınlar"
http://www.emo.org.tr/ekler/4c3d5429aadeee7_ek.pdf?tipi=2&turu=X&sube=14
 (erişim tarihi: 01.11.2014)
- Polat, İ. H. (2011a) "Cesur Yeni Medya" Binark, M. ve Fidaner, I. B. (Der.) Cesur Yeni Medya/ Wikileaks ve 2011 Arap isyanları üzerine tartışmalar, İstanbul: Alternatif Bilişim, s.17-20
- Polat, İ. H. (2011b) "Sosyal Medya Devrimleri?" Binark, M. ve Fidaner, I. B. (Der.) Cesur Yeni Medya/ Wikileaks ve 2011 Arap isyanları üzerine tartışmalar, İstanbul: Alternatif Bilişim, s.30-32
- Rheingold, The Virtual Community, <http://www.well.com/~hhr/vcbook/vcbookintro.html>
 (erişim tarihi: 29.10.2014)
- Robins, K. (1999) İmaj/ Görmenin Kültür ve Politikası (Çev. N. Türkoğlu) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Saphiro, A. L. (2002) "İnternet Demokratik mi? Hem Evet Hem Hayır" (Çev. C. Soydemir) Cogito, S.30, Kış, s.190-193
- Sayımer, İ. vd. (2013) "Kamuoyu Oluşturma Sürecinde Dijital Aktivizm: Baskı Grubu Olarak Haytap'ın Sosyal Medya Çalışmalarına Yönelik Bir Analiz" Yeni Medya Çalışmaları; Kuram, Yöntem, Uygulama ve Siyasa, I. Ulusal Kongre/ Kongre Kitabı, Kocaeli: Alternatif Bilişim Derneği, s.17- 31
- Stratton, J. (2002) "Siberalan ve Kültürün Küreselleştirilmesi" (Çev. M. Doğan) Cogito, S. 30, Kış, s.80-98
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1990) Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques, New Delhi: SAGE Publications
- Sunstein, C. R. (2002) "Günlük Gazetemiz - İnternet Demokrasi İçin Gerçekten Bir Nimet mi?" (Çev. C. Soydemir) Cogito, S. 30, Kış, s.176-188
- Şener, G. (2006) "İnternet ve Demokrasi İlişkisine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım" inet-tr'06 - XI. "Türkiye'de İnternet" Konferansı Bildirileri, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi: Ankara, s.63- 67
- Şener, G. (2013) "Sosyal Ağlarda Mahremiyet ve Yeni Mahremiyet Stratejileri" Yeni Medya Çalışmaları; Kuram, Yöntem, Uygulama ve Siyasa, I. Ulusal Kongre/ Kongre Kitabı, Kocaeli: Alternatif Bilişim Derneği, s.396- 405
- Tanyol, T. (2002) "Anarşizm ve İnternet" Cogito, S. 30, Kış, s.204-210
- Timisi, N. (2003) Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

- Toprak, A. (2010) “Yeni Medya Dolayımıyla Çıkılan Kamusal Alan: Toplumsal Paylaşım Ağlarında İlişkilenme Pratikleri...” <http://yenimedya.wordpress.com/2010/01/05/yeni-medya-dolayimiyla-cikilan-kamusal-alan-toplumsal-paylasim-aglarinda-iliskilenme-pratikleri/> (erişim tarihi: 17.12.2013)
- Toprak, A. vd. (2014) Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: “Görüyorum Öyleyse Varım!”, İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Törenli, N. (2005) Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı/ Bilişim Teknolojileri Temelinde Haber Medyasının Yeniden Biçimlenişi, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Uğur, A. ve Geyisi, E. (2002) “Hede Hödöler Ne Yerler Ne İçerler – Ekşi Sözlük Üzerine” Cogito, S. 30, Kış, s.238-247
- Uğur, A. (2013) “Cehennem Vaadi : Yeni Medya” Yeni Medya Çalışmaları; Kuram, Yöntem, Uygulama ve Siyasa, I. Ulusal Kongre/ Kongre Kitabı, Kocaeli: Alternatif Bilişim Derneği, s.11
- Underwood, M. (2002) “Kamusal Alan Olarak İnternet” (Çev. M. Küçük) Cogito, S.30, Kış, s.120-142
- Wallerstein, İ. (2013) “Orta Vadede Küresel Kargaşa” (Çev. P. Atalay) <http://www.sendika.org/2013/01/orta-vadede-kuresel-kargasa-immanuel-wallerstein/> (erişim tarihi: 14.12.2013)
- Winner, L. (2002) “Siberliberter Söylemler ve Cemaatin Başarı Şansı” (Çev. M. Küçük) Cogito, S. 30, Kış, s.144-164
- Wood, E. M. (2003) “Modernizm, Postmodernizm ya da Kapitalizm”, McChesney, Wood, Foster (Der.) Kapitalizm ve Enformasyon Çağı/ Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi (Çev. N. S. Çıngır vd.) Ankara: Epos Yayınları, s.39-66
- Wood, E. M. (2008) Kapitalizm Demokrasiye Karşı/ Tarihsel Maddeciliğin Yeniden Yorumlanması (Çev. Ş. Artan) İstanbul: Yordam Kitap
- Yıldırım, A. Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özelliklerinin Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5326/1485> (erişim tarihi: 14.12.2015)
- Zizek, S. (2013) Dünyadaki İsyancıların Anlamı (Çev. O. Akınhay) İstanbul: Agora Kitaplığı

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI: Nurseda KAHRAMAN

Doğum Tarihi ve Yeri: 06.07.1989 - Denizli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise: Edirne İlhami Ertem Lisesi (Y.D.A.), 2007

Lisans Diploması: Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Denizli, 2011

Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Eskişehir, 2013

Yüksek Lisans Diploması: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Antalya, 2016

Tez Konusu: Yeni İletişim ve Bilişim Toplumu: Üniversite Öğrencilerinin Yeni Etkileşim Pratikleri Üzerine Bir Araştırma

Yabancı Dil: İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

2010-2011 II. PAÜ Sosyoloji Günleri, Sunum

İş Denevimi

Çalıştığı Kurumlar : TEGV- Gönüllü Eğitimci, 2011- 2012

Edirne İhtiyaç Akademi- Rehber, 2014-2015

Edirne Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyolog, 2015-Devam Ediyor